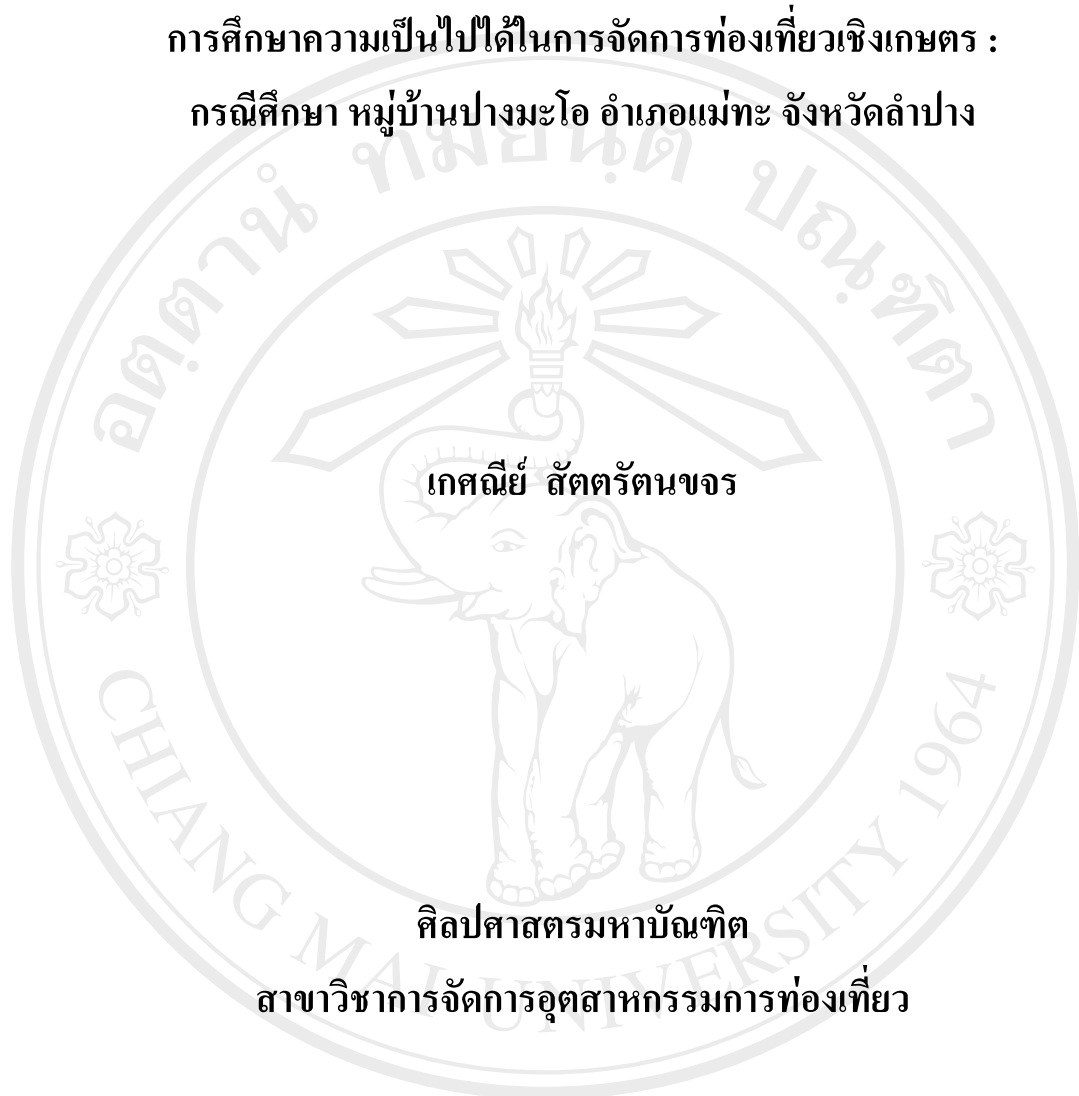

การศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร :
กรณีศึกษา หมู่บ้านปางมะโอ อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง

เกศณีย์ สัตตรัตน์ขจร

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

เมษายน 2550

การศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร :
กรณีศึกษา หมู่บ้านปางมะโอ อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง

เกศณีย์ สัตตรัตน์ขจร

การค้นคว้าแบบอิสระนี้เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัยเพื่อเป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright© by Chiang Mai University

All rights reserved

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

เมษายน 2550

การศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร :
กรณีศึกษา หมู่บ้านปางมะโอ อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง

เกศณีย์ สัตตรัตน์ขจร

การค้นคว้าแบบอิสระนี้ได้รับการพิจารณาอนุมัติให้นับเป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว

คณะกรรมการสอบการค้นคว้าแบบอิสระ

.....

ประธานกรรมการ

รองศาสตราจารย์ พลอยศรี โปราณานนท์

.....

กรรมการ

ดร. ขวัญชีวัน บัวแดง

.....

กรรมการ

ดร. ประสิทธิ์ ลีปรีชา

25 เมษายน 2550

© ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่

กิตติกรรมประกาศ

การค้นคว้าแบบอิสระฉบับนี้สามารถจัดทำสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี โดยการอนุเคราะห์จาก รศ.พลอยศรี โปราณนันทน์ ประธานกรรมการที่ปรึกษา ดร.ขวัญชีวัน บัวแดง และ ดร.ประสิทธิ์ ลิปรีชา กรรมการที่ปรึกษาที่ได้ให้คำปรึกษา คำแนะนำ และคำชี้แนะ รวมทั้งข้อคิดเห็นต่างๆที่เป็นประโยชน์ในการศึกษา ตลอดจนการแก้ไขตรวจทานข้อบกพร่องต่างๆ เพื่อให้งานค้นคว้าครั้งนี้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ผู้ศึกษาขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

การทำข้อมูลในการศึกษา ผู้ศึกษาได้รับความอนุเคราะห์ข้อมูลเป็นอย่างดีจากหัวหน้าพัฒนาชุมชนอำเภอแม่ทะ คุณสว่าง สะพานแก้ว นักพัฒนาชุมชน 5 คุณนันทกา เตชะสุวรรณ เจ้าหน้าที่สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอแม่ทะทุกท่าน รวมทั้งสำนักงานพัฒนาชุมชน จังหวัดลำปาง คุณคำแปง ไชยป้อมผู้ใหญ่บ้านปางมะโอ ตัวแทนสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลวังเงินหมู่บ้านปางมะโอ ชาวบ้านปางมะโอทุกท่าน ผู้จัดการไร่กาแฟเขलगคันคร คุณพันศักดิ์ ศรีวงษ์และพนักงานไร่กาแฟเขलगคันคร ผู้ศึกษาขอขอบพระคุณทุกท่านที่กรุณาให้ความอนุเคราะห์ข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้เป็นอย่างดี ขอขอบคุณ คุณกุลแก้วที่เป็นทั้งพี่และเพื่อนที่แสนดีคอยแนะนำตลอดจนให้คำปรึกษาและคุณพิระพงศ์ เพื่อนที่คอยช่วยเหลือในทุกเรื่องและอาจารย์สุภิญญาที่คอยแนะนำและตรวจทานภาษาอังกฤษให้ รวมทั้งเพื่อนๆ ทุกคนที่เป็นกำลังใจให้ตลอดมา

การค้นคว้าแบบอิสระฉบับนี้จะไม่สำเร็จได้ถ้าหากขาดบุคคลที่สำคัญที่สุดในชีวิตของผู้ศึกษา คือคุณแม่บุญเทียม ลินชัย ซึ่งเป็นผู้ให้โอกาสและสนับสนุนทุนการศึกษา รวมทั้งคอยเป็นกำลังใจ ให้ความรัก ความเอาใจใส่แก่ผู้ศึกษาเป็นอย่างดีตลอดมา

ขอกราบขอบพระคุณคุณแม่และคุณประโยชน์ใดๆที่เกิดจากการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาขอมอบความดีเหล่านี้ให้แก่คุณแม่ ครู อาจารย์และผู้สนับสนุนการศึกษาครั้งนี้ทุกท่าน

ชื่อเรื่องการค้นคว้าแบบอิสระ การศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร :
กรณีศึกษาหมู่บ้านปางมะโอ อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง

ผู้เขียน นางสาวเกศณีย์ สัตตรัตน์ขจร

ปริญญา ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (การจัดการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว)

คณะกรรมการที่ปรึกษาการค้นคว้าแบบอิสระ

รองศาสตราจารย์ พลอยศรี โปราณานนท์	ประธานกรรมการ
ดร. ขวัญชีวัน บัวแดง	กรรมการ
ดร. ประสิทธิ์ ลิปรีชา	กรรมการ

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาถึงกระบวนการของภาครัฐในการพัฒนาหมู่บ้านปางมะโอให้เป็นหมู่บ้านท่องเที่ยว และศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของหมู่บ้านปางมะโอ โดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งทำการเก็บและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารต่างๆ การสัมภาษณ์กลุ่มผู้นำชุมชน ประชาชนในพื้นที่ และเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวหมู่บ้านปางมะโอ รวมถึงการสำรวจและการสังเกตอย่างไม่มีส่วนร่วม

ผลการศึกษา พบว่า กระบวนการพัฒนาหมู่บ้านปางมะโอให้เป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวเริ่มต้นจากนโยบายของรัฐที่ต้องการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดีขึ้น โดยการส่งเสริมโครงการสินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ โครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวและโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ โดยมีกรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทยเป็นผู้รับผิดชอบโครงการดังกล่าวและมอบนโยบาย พร้อมทั้งแนวทางปฏิบัติให้กับพัฒนาชุมชน อำเภอแม่ทะ ซึ่งทำให้หมู่บ้านปางมะโอถูกคัดเลือกให้เป็นพื้นที่ดำเนินการของโครงการดังกล่าว

การศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของหมู่บ้านปางมะโอ พบว่า ในปัจจุบันหมู่บ้านปางมะโอไม่สามารถจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรได้ ถึงแม้จะมีศักยภาพและปัจจัยพื้นฐานในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ทั้งนี้เนื่องจากมีจุดอ่อนจากการที่ประชาชนในหมู่บ้านขาดความสนใจด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว การสนับสนุนของภาครัฐไม่มีความต่อเนื่อง รวมทั้งอุปสรรคจากการโยกย้ายเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานท้องถิ่นทำให้โครงการไม่มีความต่อเนื่อง ซึ่งหากมีการแก้ไขจุดอ่อนและอุปสรรคดังกล่าว อาจทำให้หมู่บ้านปางมะโอมีโอกาสพัฒนาให้เป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงเกษตร

Independent Study Title Feasibility Study of Agro-tourism Management :
A Case Study of Pang Ma-O Village, Mae Tha District,
Lampang Province

Author Miss Ketsanee Sattarattanakhachon

Degree Master of Arts (Tourism Industry Management)

Independent Study Advisory Committee

Assoc. Prof. Ploysri Porananond Chairperson

Dr. Kwanchewan Buadaeng Member

Dr. Prasit Leepreecha Member

ABSTRACT

This independent study is conducted to look into the government's efforts in developing tourism in the Pang Ma-O village and to study the feasibility of agro-tourism management in the same village. A qualitative research method is employed. Data was obtained from relevant documents, a survey and non-participant observation in the field work, and an interview with the head of the community, the local people and the local government officials involved with the tourism tasks in the village.

It was found that the development scheme initiated by the government to improve the life quality of local people through the projects of One Tambon One Project (OTOP), Tourism Village, and Sufficiency Economy Model Village was unsuccessful.

The result of the feasibility study indicated that up till the present time, the Pang Ma-O village has not been able to provide agro-tourism service despite its potential and enabling fundamental factors. The weaknesses lie in a lack of local interest in tourism, the discontinuation of the government support resulting from the changes in the government policies in each government and the relocation of the local officials responsible for the projects. If these main detrimental factors are overcome, then Pang Ma-O would certainly become an agro-tourism village.

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	ก
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
สารบัญภาพ	ช
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา	4
1.3 ประโยชน์ของการศึกษา	4
1.4 ขอบเขตในการศึกษา	4
1.5 ระเบียบวิธีวิจัย	4
1.6 กรอบแนวความคิดในการศึกษา	7
บทที่ 2 แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
2.1 แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร	8
2.1.1 ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงเกษตร	9
2.1.2 องค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงเกษตร	11
2.1.3 รูปแบบการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตร	12
2.1.4 แนวคิดและกระบวนการกำหนดนโยบายการพัฒนา การท่องเที่ยวเชิงเกษตร	14
2.1.5 รูปแบบการบริการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร	17
2.1.6 ตัวชี้วัดการกำหนดแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร	21
2.1.7 สิ่งที่ควรคำนึงถึงในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตร	24
2.2 แนวคิดการจัดการการท่องเที่ยว	25
2.3 แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน	27
2.4 แนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยพื้นฐานการท่องเที่ยวเชิงเกษตร	29
2.5 หลักการวิเคราะห์ SWOT Analysis	30
2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	31

สารบัญ (ต่อ)

บทที่ 3 หมู่บ้านปางมะโอกับกระบวนการจัดการให้เป็นหมู่บ้านท่องเที่ยว	
3.1 บริบทหมู่บ้านปางมะโอ	
3.1.1 ประวัติศาสตร์ความเป็นมา	42
3.1.2 ลักษณะทางสังคม	43
3.1.3 ลักษณะทางเศรษฐกิจ	45
3.1.3 ลักษณะทางวัฒนธรรมประเพณี	47
3.1.4 การมีส่วนร่วมกับการท่องเที่ยวของชาวบ้านปางมะโอ	48
3.2 กระบวนการของภาครัฐกับการจัดการหมู่บ้านปางมะโอให้เป็นหมู่บ้านท่องเที่ยว	
3.2.1 นโยบายรัฐกับการท่องเที่ยว	57
3.2.2 กระบวนการของพัฒนาชุมชนกับการท่องเที่ยวหมู่บ้านปางมะโอ	59
3.3.3 หมู่บ้านเห็ดหอมสู่การเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยว OTOP	64
บทที่ 4 ความเป็นไปได้ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร หมู่บ้านปางมะโอ	
การวิเคราะห์ SWOT Analysis ของหมู่บ้านปางมะโอ	
4.1 จุดแข็ง	74
4.2 จุดอ่อน	77
4.3 โอกาส	82
4.4 อุปสรรค	84
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	
5.1 สรุปผลการศึกษา	87
5.2 อภิปรายผล	89
5.3 ข้อเสนอแนะ	93
บรรณานุกรม	96
ภาคผนวก	101
โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP : One Tambon One Product) และ	102
โครงการหมู่บ้านท่องเที่ยว OTOP (OTOP Tourism Village)	
ประวัติผู้เขียน	105

สารบัญภาพ

รูปที่	หน้า
1 แผนที่ท่องเที่ยวจังหวัดลำปาง	46
2 แผนที่อำเภอแม่ทะ	51
3 ถนนทางเข้าด้านโรงเรียนบ้านปางมะโอและไร่กาแฟเขलगันคร	52
4 สภาพถนนในหมู่บ้านปางมะโอ	52
5 ตลาดลานค้าชุมชนหน้าหมู่บ้านปางมะโอ	53
6 โรงเพาะเห็ดหอม	53
7 ผลิตภัณฑ์เห็ดหอมสดและน้ำพริกเห็ดหอมของหมู่บ้านปางมะโอ	54
8 ผลิตภัณฑ์กาแฟสดภายใต้ชื่อกาแฟสดเขलगันครบ้านปางมะโอ	54
9 ประเพณีเอามื้อหรือลงแขกการเพาะเห็ดหอม ซึ่งยังใช้อยู่ในปัจจุบันนี้	55
10 การเพาะเห็ดหอม ผู้ชายจะเป็นผู้เตรียมผสมวัตถุดิบที่นำมาอัดก้อนเชื้อเห็ด	55
11 ป้ายบอกโครงการสาธิตระบบเตาตั้งเชื้อเห็ดหอมและเตาระบบเตาตั้งเชื้อเห็ดหอม ประสิทธิภาพสูงที่โรงเรียนบ้านปางมะโอ	56
12 เตานึ่งเชื้อเห็ดหอมของชาวบ้านปางมะโอ	56
13 ป้ายชื่อหมู่บ้านเพาะเห็ดหอม สนับสนุนโดยหน่วยงานท้องถิ่นของรัฐ	61
14 แผนที่แหล่งท่องเที่ยว อำเภอแม่ทะ	62
15 แผ่นพับแนะนำแหล่งท่องเที่ยว อำเภอแม่ทะ	63
16 การสาธิตการคั่วกาแฟ	68
17 สาธิตการเพาะเห็ดหอม	68
18 วัฒนธรรมเชิงเกษตรชุมชนในการอัดก้อนเชื้อเห็ดหอม	69
19 หมู่บ้านปางมะโอได้รับการคัดเลือกเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ จังหวัดลำปาง	69
20 ป้ายบอกชื่อหมู่บ้านปางมะโอและป้ายหมู่บ้านท่องเที่ยว OTOP	70
21 ป้ายบอกทางก่อนถึงหมู่บ้านปางมะโอ	70
22 แผ่นพับแนะนำหมู่บ้านปางมะโอเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวOTOP โดยพัฒนาชุมชน จังหวัดลำปาง	71

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

การท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Agro-tourism) เป็นการท่องเที่ยวอีกรูปแบบหนึ่งที่เกิดขึ้นและได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก การท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นการเดินทางไปยังพื้นที่ทางการเกษตร สวนเกษตร ฟาร์มปศุสัตว์ เพื่อชมความงาม การผลิตพืชผลทางการเกษตร ชมวิถีการดำเนินชีวิตของเกษตรกร ขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรม ความเป็นอยู่ของชาวบ้านในท้องถิ่นหรือชนบท ตลอดจนภูมิปัญญาท้องถิ่นรวมทั้งทัศนียภาพอันสวยงามอันจะก่อให้เกิดความสนุกสนานเพลิดเพลินได้รับความรู้พื้นฐานด้านการเกษตร (วรรณ วลัยวานิช, 2546) แนวคิดในการนำทรัพยากรด้านการเกษตรมาใช้เป็นทรัพยากรทางการท่องเที่ยวได้เกิดขึ้นมานานแล้วในต่างประเทศ ได้แก่ ประเทศนิวซีแลนด์ ประเทศออสเตรเลีย นอกจากนี้ยังมีการนำทรัพยากรด้านการเกษตรของประเทศนั้นๆ มาพัฒนาจัดเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรไม่ว่าจะเป็นการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Agro-tourism) การท่องเที่ยวในรูปแบบโฮมสเตย์ (Home stay) คือ การจัดให้นักท่องเที่ยวพักรวมกันอยู่ในบ้านของเกษตรกร โดยแบ่งห้องไว้คอยบริการ ส่วนการท่องเที่ยวในรูปแบบฟาร์มสเตย์ (Farm stay) คือ การจัดให้นักท่องเที่ยวพักต่างหากไม่พักรวมกับบ้านของเกษตรกร โดยแบ่งห้องไว้ให้บริการ ตัวอย่างประเทศที่นำทรัพยากรด้านการเกษตรมาพัฒนาเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยว เช่น ประเทศนิวซีแลนด์เมื่อหลายสิบปีที่ผ่านมาอุตสาหกรรมเกษตรของนิวซีแลนด์ถือว่าเป็นกระดูกสันหลังของประเทศ โดยสร้างรายได้จากการส่งออกผลิตภัณฑ์เกษตรถึง 80 เปอร์เซ็นต์ของมูลค่าการส่งออกทั้งหมดและสัดส่วนนี้ได้เปลี่ยนแปลงลดลงมาเป็นลำดับ เกษตรกรในประเทศนิวซีแลนด์จึงได้มีการปรับเปลี่ยนบทบาทจากการทำการเกษตรมาเป็นการบริหารจัดการฟาร์มเพื่อให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งประกอบด้วยความงามของท้องทุ่งและวิถีชีวิตของชนบทจึงเป็นจุดดึงดูดใจให้ผู้คนในเมืองเข้าไปเยี่ยมชมสัมผัสกับความงามทางธรรมชาติในการบริหารจัดการฟาร์มให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวได้มีการเปิดให้บริการที่พักในฟาร์มให้นักท่องเที่ยว โดยมีเจ้าของฟาร์มที่เปิดให้บริการกว่า 1,000 แห่ง ทำให้ประเทศนิวซีแลนด์สามารถสร้างรายได้จากการให้บริการที่พักแบบ ฟาร์มสเตย์ ถึงร้อยละ 35 ของรายได้จากฟาร์มทั้งหมด ซึ่งถือว่ามียอดรายได้ส่วนสูงมากกว่าการให้บริการฟาร์มสเตย์ในประเทศเยอรมันและอังกฤษที่มีการนำทรัพยากรทางการเกษตรมาจัดเป็นการท่องเที่ยวเชิงเกษตรและการจัดให้บริการแบบฟาร์มสเตย์โดยที่มีสัดส่วนเพียงร้อยละ 20 และ 19 (รัญจวน ทองรุต, 2545)

จากแนวความคิดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในรูปแบบต่างๆ ที่กล่าวมานั้น ส่งผลให้ประเทศไทยซึ่งเป็นประเทศเกษตรกรรมมีทรัพยากรทางธรรมชาติที่สมบูรณ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีทรัพยากรที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยตรง กล่าวคือ มีทั้งพืชดอกและพืชผล มีแหล่งปศุสัตว์กระจายอยู่ทั่วทุกภูมิภาค และรวมไปถึงวิถีชีวิตของคนไทยมีอาชีพด้านการเกษตรเป็นอาชีพหลักอีกด้วย จากเหตุผลดังกล่าวจึงส่งผลทำให้การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท) จึงมีแนวความคิดในการนำทรัพยากรธรรมชาติด้านการเกษตรมาจัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยในปี พ.ศ.2541 การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้ร่วมมือกับกรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จัดทำกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยใช้ชื่อว่า “โครงการท่องเที่ยวเกษตรปีท่องเที่ยวไทย 2541-2542” ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในการจัดกิจกรรมปีการท่องเที่ยว Amazing Thailand 1998-1999 โครงการดังกล่าว นอกเหนือจากการสร้างรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวแบบใหม่ให้นักท่องเที่ยว ยังเป็นการเพิ่มรายได้ให้กับเกษตรกรโดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์สูงสุดและเป็นการช่วยแก้ปัญหาด้านการว่างงานของประชาชนในอนาคต ซึ่งในปี 2544 ประเทศไทยมีสถานที่ท่องเที่ยวเชิงเกษตรทั่วทุกภูมิภาคกว่า 47 แห่งทั่วประเทศโดยแยกเป็นภาคต่างๆ ดังนี้ ภาคเหนือ 22 แห่ง ภาคตะวันออก 9 แห่ง ภาคกลาง 7 แห่ง ภาคใต้ 4 แห่ง และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 5 แห่ง (อ้างอิงในสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2544) ต่อมาในปี 2547 การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้จัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวไทยภายใต้ชื่อว่า “Unseen in Thailand” ในกิจกรรมดังกล่าวมีการจัดกิจกรรมเที่ยวสวนผลไม้ไทยรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ซึ่งกิจกรรมนี้เป็นการร่วมมือกันของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยและกรมส่งเสริมการเกษตร โดยมีการจัดให้นักท่องเที่ยวเดินทางไปท่องเที่ยวยังพื้นที่ทำการเกษตรสวนผลไม้ต่างๆ และนักท่องเที่ยวสามารถเลือกชิมผลไม้ในบริเวณพื้นที่สวนผลไม้ที่ทางเกษตรกรได้กำหนดไว้โดยมีการกำหนดราคาไว้ ซึ่งเป็นการสร้างรายได้อีกทางหนึ่งให้แก่เกษตรกร นอกจากนี้ยังเป็นการช่วยบรรเทาปัญหาผลไม้ไทยราคาตกต่ำ (อัศวิน แสงพิบูล, 2546)

การท่องเที่ยวเชิงเกษตรของประเทศไทยในขณะนี้ ได้มีแนวโน้มจะเพิ่มความสำคัญมากขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งหน่วยงานภาครัฐได้ให้ความสำคัญและส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรให้เป็นการท่องเที่ยวในรูปแบบใหม่ (Alternative Tour) เพราะประเทศไทยมีทรัพยากรเชิงเกษตรอย่างสมบูรณ์และมีความหลากหลาย ตลอดจนมีศักยภาพสูงในการใช้ประโยชน์ด้านการท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก และที่สำคัญในปัจจุบันนักท่องเที่ยวได้หันมาให้ความสำคัญต่อการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรซึ่งถือว่าเป็นทางเลือกใหม่ของท่องเที่ยว

อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปางมีแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจหลายแห่ง เพื่อเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยว ทางอำเภอแม่ทะ จึงได้จัดโครงการวันเดียวเที่ยวแม่ทะและมอบหมายให้ทางพัฒนาชุมชน

อำเภอแม่ทะ เป็นผู้รับผิดชอบโครงการ ซึ่งโครงการดังกล่าวได้สนับสนุนให้มีการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวของอำเภอแม่ทะตลอดจนหมู่บ้านในอำเภอแม่ทะที่มีผลิตภัณฑ์ หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP: One Tambon One Product) รวมทั้งสนับสนุนให้หมู่บ้านที่มีศักยภาพเหมาะสมเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยว OTOPT (OTOP Tourism Village) และมีการจัดโครงการจัดอบรมความรู้เกี่ยวกับการเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่นให้กับชาวบ้านและการจัดที่พักแบบโฮมสเตย์ หากวิเคราะห์จะเห็นได้ว่า โครงการท่องเที่ยวของอำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง เป็นแนวคิดของหน่วยงานภาครัฐบาลที่มีการจัดการท่องเที่ยวแบบ Top-Down (พลอยศรี โปราณนันทน์, 2544) คือ หน่วยงานภาครัฐเป็นผู้วางแผนและส่งมอบให้ชาวบ้านเป็นผู้ปฏิบัติตาม

หมู่บ้านปางมะโอ ตั้งอยู่ตำบล วังเงิน อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง เป็นหมู่บ้านที่มีการทำการเกษตรด้านการเพาะเห็ดหอมเกือบทั้งหมู่บ้าน โดยทางพัฒนาชุมชนอำเภอแม่ทะได้เข้าไปส่งเสริมให้นำเห็ดหอมมาแปรรูป เป็นสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ของอำเภอแม่ทะและในปี 2548 หมู่บ้านปางมะโอ ได้รับคัดเลือกจากทางอำเภอแม่ทะให้เป็นหมู่บ้านท่องเที่ยว OTOPT ของอำเภอแม่ทะ ซึ่งกิจกรรมการท่องเที่ยวภายในหมู่บ้าน คือ การเดินเที่ยวชมหมู่บ้านโดยมีจุดสำคัญคือการเพาะเห็ดหอมที่ทางหมู่บ้านได้จัดไว้ เพื่อให้ความรู้กับผู้เข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่และได้ให้ไร้กาแฟกลางคันครมีส่วนร่วมในการเป็นส่วนหนึ่งในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว โดยเป็นจุดสำคัญการคั่วกาแฟและสถานที่พักผ่อนหลังจากเดินเที่ยวชมหมู่บ้าน นอกจากนี้ได้รับสนับสนุนจากทางพัฒนาชุมชนในการเข้าไปอบรมเกี่ยวกับการเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่นและการจัดที่พักแบบโฮมสเตย์ รวมไปถึงศักยภาพด้านสภาพภูมิศาสตร์ท่องเที่ยว ความงามทางธรรมชาติ โดยเฉพาะสถานที่ตั้งของชุมชนปางมะโอนั้น ตั้งอยู่ในหุบเขาที่มีอากาศเย็นสบายตลอดทั้งปี และมีสภาพภูมิประเทศเหมาะแก่การทำการปลูกพืชในพื้นที่หนาวเย็น

จากเหตุผลข้างต้นทำให้ผู้ศึกษาเกิดความสนใจศึกษาถึงความเป็นไปได้ในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรของหมู่บ้านปางมะโอ โดยในการศึกษาครั้งนี้ผู้ศึกษาได้ศึกษาถึงศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ศึกษาบทบาทของชาวบ้านต่อการท่องเที่ยวและบทบาทของหน่วยงานท้องถิ่นต่อการท่องเที่ยว รวมทั้งกระบวนการของหน่วยงานภาครัฐในการพัฒนาหมู่บ้านปางมะโอให้เป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวแล้วจึงนำมาวิเคราะห์ความเป็นไปได้ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของหมู่บ้านปางมะโออย่างเป็นระบบเพื่อเป็นประโยชน์แก่ชาวบ้านและหน่วยงานท้องถิ่นในการจะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรต้นแบบและเป็นแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษากระบวนการของหน่วยงานภาครัฐในการพัฒนาหมู่บ้านปางมะโอให้เป็นหมู่บ้านท่องเที่ยว
2. เพื่อวิเคราะห์ความเป็นไปได้ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร หมู่บ้านปางมะโอ

1.3 ประโยชน์ของการศึกษา

เพื่อให้ทราบถึงความเป็นไปได้ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของหมู่บ้านปางมะโอ ภายใต้ปัจจัยพื้นฐานทางการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ความร่วมมือของชุมชนและการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ

1.4 ขอบเขตในการศึกษา

1.4.1 ขอบเขตด้านพื้นที่การศึกษา

หมู่บ้านปางมะโอ ตำบลวังเงิน อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง

1.4.2 ขอบเขตด้านประชากร

1. กลุ่มผู้นำชุมชน ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลวังเงิน ประธานกลุ่มผู้เพาะเห็ดหอม ประธานกลุ่มผู้ปลูกกาแฟ ประธานกลุ่มแม่บ้าน
2. ชาวบ้าน ได้แก่ ชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านปางมะโอ
3. หน่วยงานท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ พัฒนาชุมชน อำเภอแม่ทะ

1.4.3 ขอบเขตด้านเนื้อหา

1. ศึกษาบริบทประวัติศาสตร์ความเป็นมา เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ประเพณีของหมู่บ้านปางมะโอ รวมทั้งการมีส่วนร่วมกับการท่องเที่ยวของชาวบ้านปางมะโอ
2. ศึกษากระบวนการของภาครัฐกับการพัฒนาการท่องเที่ยวของหมู่บ้านปางมะโอ
3. วิเคราะห์ความเป็นไปได้ต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของหมู่บ้านปางมะโอ

1.5 ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาคือความเป็นไปได้ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของหมู่บ้านปางมะโอ ผู้ศึกษาได้ใช้วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Method) เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้ โดยมีการศึกษาสภาพของพื้นที่ บทบาทของชุมชนต่อการจัดการท่องเที่ยวและบทบาทของหน่วยงานท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องต่อการจัดการท่องเที่ยว แล้วนำมาเนื้อหาวิเคราะห์ (Content Analysis) หาความเป็นไปได้ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของหมู่บ้านปางมะโอ ซึ่งผลการศึกษาอาจจะ

เป็นไปได้ หรืออาจเป็นไปได้แต่ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปัจจัยต่างๆที่เกี่ยวข้องกับหมู่บ้านปางมะโอ ส่วนในการศึกษาได้มีการนำเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แนวคิดต่างๆ เข้ามาช่วยในการประกอบการวิเคราะห์ โดยผู้ศึกษามีการดำเนินการเป็นขั้นตอนดังนี้

1.5.1 ศึกษาเอกสาร แนวคิด นโยบายของรัฐและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้ศึกษา ได้ศึกษาเอกสาร วารสาร สิ่งพิมพ์ หนังสือ แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยข้อมูลที่ใช้ได้มาจาก เช่น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ห้องสมุดมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และทางอินเทอร์เน็ต (Internet) เป็นต้น โดยการศึกษามุ่งศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของหมู่บ้านปางมะโอ โดยที่ผู้ศึกษาได้ ค้นคว้าแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการทำ การวิจัยในครั้งนี้ ซึ่งช่วยในการสร้างกรอบแนวความคิดและแนวทางการศึกษาได้แก่ แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร แนวคิดการจัดการท่องเที่ยว แนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชน แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบแหล่งท่องเที่ยว รวมทั้งนโยบายหน่วยงานท้องถิ่นต่อการท่องเที่ยวและงานวิจัยต่างๆที่เกี่ยวข้องและการแลกเปลี่ยนความรู้กับเพื่อนนักศึกษาในแนวคิดต่างๆที่เกี่ยวข้อง

1.5.2 การกำหนดแหล่งข้อมูล

การศึกษาครั้งนี้ มุ่งศึกษาถึงความเป็นไปได้ในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรของหมู่บ้านปางมะโอ โดยดูจากองค์ประกอบและปัจจัยพื้นฐานของการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร บริบททางสังคม วัฒนธรรมและเศรษฐกิจ เพื่อนำมาวิเคราะห์ศักยภาพของพื้นที่เพื่อหาความเป็นไปได้ในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของหมู่บ้านปางมะโอ โดยผู้ศึกษาได้กำหนดผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informant) เพื่อใช้ในการประเมินศักยภาพการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยการสัมภาษณ์ในขั้นตอนการเก็บข้อมูลมีกลุ่มเป้าหมายทั้งหมด 3 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้นำชุมชน กลุ่มชาวบ้าน และ กลุ่มหน่วยงานท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง

1.5.3 เครื่องมือในการวิจัย

แบบนำสัมภาษณ์ (Interview Guides)

ผู้ศึกษากำหนดหัวข้อรายการต่างๆที่ต้องการจะศึกษาและรวบรวม โดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง โดยในแบบการสัมภาษณ์เป็นลักษณะแบบคำถามปลายเปิด (Open-Ended Questions) โดยการสัมภาษณ์จะเป็นการสัมภาษณ์แบบรายบุคคล เพื่อให้ผู้ที่ถูกสัมภาษณ์สามารถตอบคำถามและแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ ซึ่งอยู่ภายใต้หัวข้อที่ผู้สัมภาษณ์เป็นผู้กำหนด วิธีการสัมภาษณ์รูปแบบนี้ทำให้เกิดความยืดหยุ่นในหัวข้อคำถาม และทำให้ผู้ถูกสัมภาษณ์รู้สึกไม่เป็นทางการมากนักจึงสามารถสอบถามข้อมูลในเชิงลึกได้ เป็นการสะดวกต่อการรวบรวมข้อมูล

วิธีการสังเกต (Observation)

ผู้ศึกษาได้ใช้วิธีการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant Observation) โดยใช้วิธีการสังเกต เมื่อเข้าไปยังพื้นที่หมู่บ้านปางมะโอ โดยการสังเกตลักษณะการใช้พื้นที่และวิถีชีวิตของชาวบ้าน

1.5.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้ศึกษาจะเก็บข้อมูลด้วยตนเอง โดยมีการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูล มีการติดต่อสอบถามเป็นระยะ เพื่อสร้างความคุ้นเคยกับชาวบ้าน และหน่วยงานท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ทราบข้อมูลที่แท้จริงผู้ศึกษาจะสัมภาษณ์และเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตัวเอง เนื่องจากผู้วิจัยต้องการข้อมูลแบบเจาะลึก ซึ่งผู้ให้ข้อมูลมีภาระหน้าที่ที่สำคัญและมีเวลาในการสัมภาษณ์ไม่มากนัก และต้องรอให้ผู้ให้ข้อมูลมีเวลาว่างเว้นจากภาระกิจส่วนตัว ชาวบ้านปางมะโอบางคนได้ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีแต่บางคนไม่ค่อยกล้าตอบคำถาม อาจเนื่องจากผู้ถูกสัมภาษณ์ยังไม่คุ้นเคยกับผู้สัมภาษณ์ ส่วนด้านที่ตั้งของพื้นที่หมู่บ้านปางมะโอและไร้กาแพเขลางค์นครอยู่ในพื้นที่ที่เดินทางไปได้สะดวก เพราะอยู่ติดกับถนนใหญ่การเดินทางใช้เวลาไม่นานจึงสามารถเดินทางไปเก็บข้อมูลได้อย่างสะดวกสบาย

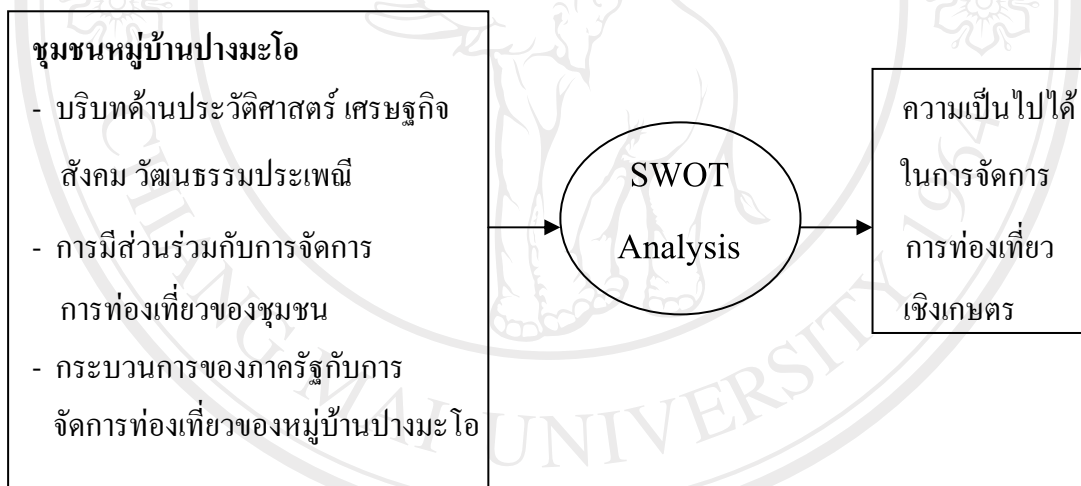
การสังเกตข้อมูลทางภูมิศาสตร์ ได้แก่ที่ตั้งของพื้นที่ ลักษณะทางกายภาพขอบเขตพื้นที่ของหมู่บ้านปางมะโอ การประกอบอาชีพของชาวบ้านปางมะโอและความสัมพันธ์ของชุมชนและไร้กาแพเขลางค์นครอาชีพของชาวบ้านปางมะโอ ในปัจจุบันคือการเพาะเห็ดหอมซึ่งในพื้นที่มีความเหมาะสมจากสภาพอากาศที่เย็นตลอดปี การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนและหมู่บ้านปางมะโอกับไร้กาแพเขลางค์นครรวมทั้งความร่วมมือของหน่วยงานภาครัฐ เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของหมู่บ้านปางมะโอเป็นจุดหลักในการศึกษารั้งนี้

1.5.5 การตรวจสอบและวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลและตรวจสอบข้อมูล จะทำไปพร้อมกับการเก็บรวบรวมข้อมูลตามแนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยนำข้อมูลที่ได้ในแต่ละครั้งมาแยกหมวดหมู่และพิจารณาถึงความพอเพียงและสมบูรณ์ของข้อมูลเปรียบเทียบกับแนวคิดและวัตถุประสงค์ในการศึกษา โดยมีแบบสัมภาษณ์ เพื่อให้การสัมภาษณ์เป็นไปในทางเดียวกัน (Content Analysis) ในทุกครั้งที่การพูดคุยกับผู้ให้ข้อมูลจะให้ผู้ให้ข้อมูลช่วยคิดวิเคราะห์ ในหัวข้อที่ซักถาม เพื่อให้ได้ทัศนะของคนในแต่ละแง่มุม ซึ่งถือว่าเป็นการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล นอกจากนี้ผู้ศึกษาได้ปรึกษาผู้รู้ อาจารย์ที่ปรึกษาและเพื่อนนักศึกษาจึงทำให้ได้ข้อสรุปที่ชัดเจนมากขึ้น เป็นการตรวจสอบข้อมูลอีกชั้นหนึ่งโดยได้ใช้เวลาในการศึกษาจนแน่ใจว่าสามารถตอบวัตถุประสงค์ในการศึกษาถึงความเป็นไปได้ในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรของหมู่บ้านปางมะโอ

1.6 กรอบแนวความคิดในการศึกษา

การศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของหมู่บ้านปางมะโอ ผู้ศึกษาได้วางกรอบแนวความคิดในการศึกษา เพื่อให้เกิดความชัดเจนในการศึกษาโดยศึกษาบริบทชุมชนของหมู่บ้านปางมะโอ ซึ่งพิจารณาจากประวัติศาสตร์ความเป็นมา เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และประเพณีรวมทั้งการมีส่วนร่วมของชุมชนกับการจัดการท่องเที่ยวและกระบวนการของหน่วยงานภาครัฐกับการเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวของหมู่บ้านปางมะโอ นำมาวิเคราะห์โดยใช้การวิเคราะห์แบบ SWOT Analysis ซึ่งเป็นการศึกษาเกี่ยวกับจุดแข็งหรือข้อได้เปรียบ จุดอ่อนหรือข้อเสียเปรียบ โอกาสที่จะดำเนินการได้และอุปสรรคข้อจำกัดในการดำเนินงานของหมู่บ้านปางมะโอ ผลการวิเคราะห์จะนำไปสู่ผลการศึกษาถึงความเป็นไปได้ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของหมู่บ้านปางมะโอ

บทที่ 2

แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาคำความเป็นไปได้ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของหมู่บ้านปางมะโอ ตำบลวังเงิน อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง ผู้ศึกษาได้ใช้แนวคิดการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร แนวคิดการจัดการท่องเที่ยว แนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชน แนวคิดองค์ประกอบปัจจัยพื้นฐานทางการท่องเที่ยว หลักการวิเคราะห์ SWOT Analysis และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นกรอบในการศึกษาถึงความเป็นไปได้ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของหมู่บ้านปางมะโอ โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.1 แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

การท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Agro-tourism) เป็นการท่องเที่ยวที่เน้นให้เห็นถึงภูมิปัญญาของคนสมัยก่อนในการทำเกษตร โดยมีการจัดทำโปรแกรมประกอบด้วยกิจกรรมการเกษตร นิเวศวิทยาและการท่องเที่ยว ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้จะนำไปสู่ระบบเศรษฐกิจของชุมชนท้องถิ่นและจะกระตุ้นให้เกิดความร่วมมือของประชาชน ในต่างประเทศระบบการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของ “Las Colinas” เป็นการจัดทำธุรกิจท่องเที่ยวแบบครบวงจรที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อการบริการให้กับนักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพในบริเวณพื้นที่แหล่งใหม่โดยเฉพาะการท่องเที่ยวในพื้นที่ชนบทที่อยู่ห่างจากตัวเมืองออกไป ซึ่งชุมชนท้องถิ่นมีการทำงานร่วมกันมีวิถีชีวิตอยู่ในพื้นที่ทำการเกษตรเป็นส่วนใหญ่ ในขณะที่เดียวกันเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวเข้ามาสัมผัสธรรมชาติและกิจกรรมทางการเกษตรของชนบท (Bukit Buluh Tours & Travel อ้างในเดชา โด่งสูงเนิน, 2543)

กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้จัด “โครงการท่องเที่ยวเกษตรปีท่องเที่ยวไทย 2541– 2542” ขึ้นเพื่อเพิ่มรายได้ให้กับเกษตรกร โดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนท้องถิ่น ให้เกิดประโยชน์สูงสุดและเป็นการช่วยแก้ปัญหาด้านแรงงาน นอกจากนี้ยังสามารถดึงดูดความสนใจนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศให้เดินทางมาท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น ด้วยการส่งเสริมและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรซึ่งสามารถแยกออกได้ดังนี้

1. แหล่งท่องเที่ยวประเภทเทศกาลหรือปรากฏการณ์
2. แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรประเภทรายบุคคลหรือกิจกรรม
3. แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรประเภทชุมชน หรือหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงเกษตร

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2544) กล่าวว่า การกำหนดนิยามของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรยังไม่มี การกำหนดอย่างชัดเจนที่ผ่านมา การท่องเที่ยวเชิงเกษตรของ

ประเทศไทยเกิดจากกรมส่งเสริมการเกษตรมีแนวคิดในการส่งเสริมกิจกรรมนี้ โดยพิจารณาจากการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นทางเลือกหนึ่งที่จะสร้างรายได้ให้เกษตรกรในท้องถิ่นชนบท ซึ่งการพัฒนาชุมชนเกษตรหรือหมู่บ้านเกษตรในชนบทให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร และเปิดให้นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติได้เข้าไปเที่ยวชมจะเป็นแหล่งที่มารายได้หนึ่งของรายได้เกษตรกรในชนบทและก่อให้เกิดการกระจายรายได้สู่ชนบทจากการใช้จ่ายใช้สอยของนักท่องเที่ยว ดังนั้นการท่องเที่ยวเชิงเกษตรจึงมีความหมายกว้างครอบคลุมถึงการจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่อนุรักษ์ป่าไม้ ในทางเดียวกันองค์กร The European Center for Eco-Agro Tourism (ECAT) เป็นองค์กรไม่แสวงกำไร โดยจัดตั้งขึ้นในปี ค.ศ. 1991 ได้อ้างตัวว่าเป็นกลุ่มแรกที่ได้พัฒนาการท่องเที่ยวขนาดเล็กที่มีเอกลักษณ์และไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสังคมชนบทในยุโรปตะวันออก โดยมีการประสานงานอย่างใกล้ชิดกับเกษตรกรและชาวบ้าน โดยเห็นว่าการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนและเป็นทางเลือกที่ปรับใช้ได้กับท้องถิ่นทำให้สิ้นเปลืองทรัพยากรน้อยที่สุดกิจกรรมที่กลุ่ม ECAT สนับสนุน คือ ให้เกษตรกรจัดที่พักขนาดเล็กที่มีความพอเหมาะและมีสิ่งอำนวยความสะดวกความเป็นกันเองและจัดสร้างโอกาสการพักผ่อนให้ผู้มาเยือน โดยทำกิจกรรม จีมา ไถนา เป็นต้น สอดคล้องกับ Holinhoij (1996) กล่าวว่า การจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็น Soft tourism เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมทางสังคมวัฒนธรรม วิถีชีวิตของประชาชนในชนบทเป็นจุดดึงดูดที่ทำให้นักท่องเที่ยวมีโอกาสสัมผัสและมีประสบการณ์ในการใช้ชีวิตกับผู้คนในชนบทฐานะแขกหรือผู้มาเยือนในระยะสั้นๆ และการท่องเที่ยวเชิงเกษตรไม่ใช่การท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทางทะเล การประกอบธุรกิจ การเยี่ยมชมวัด และแหล่งประวัติศาสตร์ ศาสนา

2.1.1 ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ดังที่ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2546) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Agro tourism) ว่าเป็นการท่องเที่ยวอีกรูปแบบหนึ่งที่ได้ทั้งความเพลิดเพลินและความรู้ นำกลับไปประยุกต์ใช้ หรือประกอบอาชีพได้สัมผัสกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านในชนบท ขนบธรรมเนียม วัฒนธรรม ประเพณี รูปแบบกิจกรรมและการประกอบอาชีพทางการเกษตรที่หลากหลายทั้งวิถีดั้งเดิม จนถึงการใช้เทคโนโลยีขั้นสูงท่ามกลางทัศนียภาพธรรมชาติที่สวยงามในทุกพื้นที่ของประเทศ การบริหารจัดการโดยเกษตรกรเฉพาะรายหรือชุมชนความประทับใจที่เกิดจากการได้ชมชิมซื้อผลิตภัณฑ์และมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ก่อเกิดความรู้ทักษะและประสบการณ์แก่ผู้มาท่องเที่ยว ทั้งยังส่งผลให้เกิดรายได้แก่ชุมชนจากการจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตรผลิตภัณฑ์แปรรูปค่าตอบแทนจากการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว ซึ่งเป็นการช่วยแก้ ปัญหาแรงงานตลอดจนนำเงินตราเข้าประเทศและส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยวภายในประเทศได้อีกทางหนึ่ง ซึ่งสอดคล้องกับ สรัสวดี อาสาสรรพกิจ (2540) ที่ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรไว้ว่า เป็นรูปแบบใหม่ของการท่องเที่ยวที่ทำให้มีการกระจายรายได้ไป

ยังท้องถิ่นอย่างแท้จริงด้วยการนำนักท่องเที่ยวเข้าไปท่องเที่ยวในชุมชนภาคเกษตรกรรม เพื่อเรียนรู้วิถีชีวิตของชุมชนและศึกษาหาประสบการณ์ความรู้ในเรื่องเกษตรกรรม ซึ่งอาจเป็นไปได้ในรูปแบบของเกษตรกรรมแผ่นใหม่ เกษตรกรรมผสมผสานหรือเกษตรกรรมทางเลือกที่ปลอดภัย สารเคมีก็ได้ ทั้งนี้ผู้ที่มาจากสังคมเมืองหรือสังคมอุตสาหกรรมเมื่อได้เข้ามาสัมผัสกับสังคมเกษตรกรรมจะได้รับการพักผ่อนหย่อนใจความเพลิดเพลินได้ใกล้ชิดธรรมชาติและในโอกาสเดียวกันก็จะได้รับความรู้ ประสบการณ์ที่แตกต่างจากชีวิตประจำวันอีกด้วย ในทางเดียวกัน อศวิน แสงพิบูล (2546) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยได้ให้ความหมายไว้ว่าการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นการท่องเที่ยวอีกรูปแบบหนึ่ง ซึ่งนักท่องเที่ยวจะได้รับความรู้และความเพลิดเพลินและประสบการณ์ตรงจากเกษตรกรแล้วยังได้เรียนรู้ถึงวิถีความเป็นอยู่วัฒนธรรมท้องถิ่น รวมทั้งเทคโนโลยีต่างๆและเป็นการกระจายรายได้สู่เกษตรกรรวมทั้งเป็นการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางด้านเศรษฐกิจให้กับชุมชนเป็นอย่างดี ส่วนทางด้าน ราไพพรรณ แก้วสุริยะ (2542) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ไว้ว่า หมายถึงการเดินทางท่องเที่ยวไปยังพื้นที่เกษตรกรรม สวนเกษตร สวนสมุนไพร ฟาร์มปศุสัตว์และเลี้ยงสัตว์ เพื่อชื่นชมความสวยงามความสำเร็จและความเพลิดเพลินในสวนเกษตร นอกจากนี้ยังได้รับความรู้ตลอดจนประสบการณ์ใหม่ๆบนพื้นฐานความรับผิดชอบมีจิตสำนึกต่อการรักษาสภาพแวดล้อมของสถานที่แห่งนั้น ทั้งยังใกล้เคียงกับ นิรชน คลร์ธันวาร (2544) ที่ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรไว้ว่าเป็นรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวที่น่าสนใจอย่างยิ่งเพราะไม่เพียงแต่ได้พักผ่อนและเยี่ยมชมเท่านั้นแต่ยังได้สัมผัสกลิ่นไอและวิถีเกษตรอย่างใกล้ชิด สร้างความเข้าใจและได้รับสาระประโยชน์ นอกจากนี้ยังเป็นการช่วยสร้างโอกาสและกระจายรายได้สู่ชุมชน และที่สำคัญยังได้รับรู้และคำนึงต่อการรักษาสิ่งแวดล้อมและสภาพแวดล้อมให้คงไว้ซึ่งความสมบูรณ์ ในต่างประเทศเองก็มีการให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดย Roberts and Hall (2001:152) ซึ่งศึกษาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในประเทศกรีซ กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงเกษตรในประเทศกรีซ เกิดจากครอบครัวเล็กๆ มีการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวการเกษตรในพื้นที่ชนบทและทำรายได้ให้กับครอบครัว นอกเหนือจากการทำฟาร์มเกษตร โดยเปิดโอกาสให้ผู้มาเที่ยวได้พักผ่อนในวันหยุด ซึ่งอยู่ภายใต้สิ่งแวดล้อมที่สงบและเรียนรู้วิถีชีวิตชนบทรวมทั้งได้ใช้ชีวิตแบบฟาร์มและเลือกซื้อสินค้าท้องถิ่นที่น่าสนใจ โดยที่มีการฝึกอบรมเกี่ยวกับการบริการการท่องเที่ยวให้กับครอบครัวที่เปิดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรเพื่อให้เกิดมาตรฐานในการบริการที่เหมือนกัน

จากที่มีผู้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรไว้มากมาย ซึ่งพอจะสรุปนิยามของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรได้ว่าการท่องเที่ยวเชิงเกษตร เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่เป็นการนำทรัพยากรทางด้านเกษตรเช่นสวนเกษตร การปลูกพืชสวนและฟาร์มปศุสัตว์ มาจัดเป็นแหล่งท่องเที่ยว

และกิจกรรมการท่องเที่ยว เพื่อเป็นสิ่งดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวมาเที่ยวชมโดยนักท่องเที่ยวจะได้ชื่นชมความงามและพักผ่อนหย่อนใจ โดยเป็นการสร้างโอกาสและสร้างรายได้เสริมให้กับเกษตรกรเจ้าของพื้นที่เกษตรนั้นๆ

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2544) กล่าวว่าลักษณะการท่องเที่ยวเชิงเกษตรจะแตกต่างกับการท่องเที่ยวทั่วไป คือมุ่งเน้นความสนใจไปยังกิจกรรมการเกษตรต่างๆ รวมถึงสภาพแวดล้อมทางการเกษตรเป็นหลักให้โอกาสแก่นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของเกษตรกร สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่นรวมทั้งได้รับความเพลิดเพลินและการพักผ่อน นอกจากนี้เกษตรกรมีรายได้จากการจำหน่ายสินค้าทางการเกษตรและสินค้าแปรรูปทางการเกษตรอื่นๆ แก่นักท่องเที่ยว

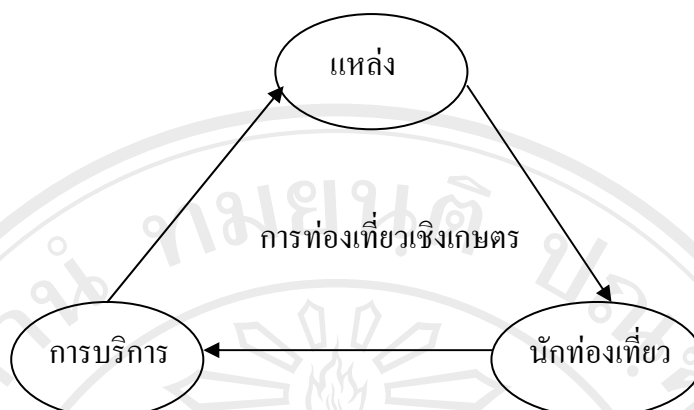
2.1.2 องค์ประกอบการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

การท่องเที่ยวเชิงเกษตรมีองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ประการ คือ

1. ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางการเกษตร หมายถึง ทรัพยากรที่ใช้ในการผลิตทางการเกษตร ซึ่งรวมทั้งทรัพยากรที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ เช่น ดิน น้ำ พืช พันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ป่า เป็นต้น และทรัพยากรด้านการจัดการ เช่น เกษตรกรองค์กรท้องถิ่น ความรู้ทางการเกษตรเครื่องมือเครื่องใช้และเทคโนโลยีทางการเกษตรต่างๆ

2. ตลาดนักท่องเที่ยวสามารถแบ่งเป็น 2 กลุ่มหลักๆ คือ หนึ่งประชาชนและเกษตรกรทั่วไปที่มีความสนใจด้านการเกษตรเพื่อศึกษาหาความรู้เป็นแนวทางประกอบอาชีพหรือเพื่อพัฒนาอาชีพการเกษตร สองคือกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจเฉพาะด้าน สนใจในการท่องเที่ยวธรรมชาติและกิจกรรมการเกษตรต่างๆ อยากเรียนรู้วิถีชีวิตความเป็นอยู่และการประกอบอาชีพของเกษตรกร

3. การบริการการท่องเที่ยว หมายถึง การบริการสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ให้กับนักท่องเที่ยวเช่น การให้ข้อมูลหรือความรู้เกี่ยวกับการประกอบอาชีพเกษตรกร การจัดจำหน่ายพืชผลและผลผลิตทางการเกษตรต่างๆ การให้บริการนำเที่ยวหรือด้านที่พักแก่นักท่องเที่ยว (home stay / farm stay) เป็นต้น

องค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

ที่มา: สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2544: 6-5

สรุปได้ว่าองค์ประกอบและลักษณะการท่องเที่ยวเชิงเกษตรควรมีลักษณะดังนี้

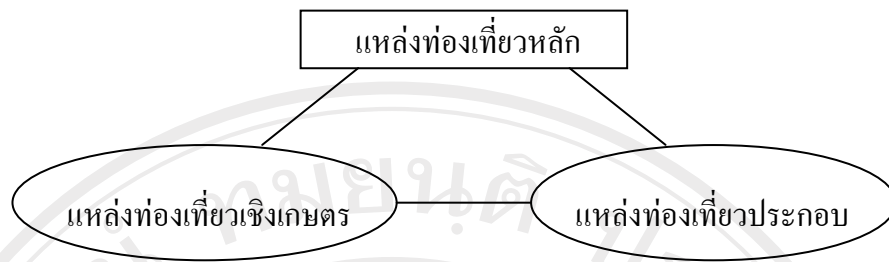
- 1) เป็นการท่องเที่ยวที่มุ่งความสนใจไปยังกิจกรรมการเกษตรหรือสภาพแวดล้อมทางการเกษตรเป็นหลัก
- 2) เป็นการท่องเที่ยวที่แหล่งท่องเที่ยวยังมีวัตถุประสงค์หลักทางการเกษตร
- 3) เป็นการท่องเที่ยวที่มีความพร้อมในการดำเนินงาน
- 4) เป็นการท่องเที่ยวที่มีกลไกกระจายรายได้ไปยังเกษตรกร
- 5) เป็นการท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดความพึงพอใจต่อการได้รับความรู้ความเพลิดเพลินเกิดการพักผ่อนหย่อนใจ การสร้างเสริมการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและธรรมชาติ

2.1.3 รูปแบบการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยการประเมินจากสภาพแหล่งท่องเที่ยวและตลาดการท่องเที่ยวสามารถกำหนดรูปแบบโดยพิจารณาที่ตั้งแหล่งเกษตรและโอกาสการตลาดเป็นรูปแบบการพัฒนาแบ่งออกได้ 4 ประเภทดังนี้

1. แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรในแหล่งท่องเที่ยวหลัก

แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเสริมในแหล่งท่องเที่ยวหลักสามารถใช้สำหรับการท่องเที่ยวช่วงเวลาสั้นๆ โดยวางเป้าหมายเพื่อดึงนักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวหลัก กรณีนี้แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรไม่จำเป็นต้องมีศักยภาพสูง เนื่องจากการเป็นแหล่งท่องเที่ยวหลักมักจะตั้งอยู่ในทำเลที่เหมาะสมทางการตลาด คือสามารถเดินทางไปท่องเที่ยวได้สะดวก ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่เหมาะสมกับแนวทางการพัฒนาในรูปแบบนี้คือประเภทตลาดเกษตรกร

ที่มา: สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2544: 6-8

2. แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรในพื้นที่เกษตรและแหล่งเกษตร

แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่ต้องการสร้างชื่อเสียงและจุดหมายในการเดินทางของนักท่องเที่ยว เนื่องจากย่านการเกษตรที่มีขนาดใหญ่และเป็นการทำการเกษตรที่มีความดึงดูดใจสูง โดยเฉพาะจะถูกจัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวกลุ่มที่จัดลำดับความสำคัญสูงต่อการท่องเที่ยว ในการพัฒนาตามรูปแบบนี้สามารถพัฒนาตลาดเฉพาะกลุ่มนักท่องเที่ยวประเภทต้องการเพื่อทัศนศึกษาหรือศึกษาวัฒนธรรมของแหล่งการเกษตรที่นักท่องเที่ยวสนใจ เพื่อการขายผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร การผลิตและวิถีชีวิต ซึ่งจะสามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่มีความสมบูรณ์

ที่มา: สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2544: 6-8

3. แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรในโครงข่ายการท่องเที่ยว

แหล่งท่องเที่ยวที่กระจายอยู่ในจังหวัดต่างๆมีศักยภาพ และมีความเป็นไปได้ที่จะจัดเป็นโครงข่ายการท่องเที่ยว โดยการจัดแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรผสมกับแหล่งท่องเที่ยวประเภทอื่นจนเป็นสินค้าท่องเที่ยวเดียวกันแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่มีศักยภาพเป็นจุดท่องเที่ยวและตั้งอยู่

กระจายทั่วไป ซึ่งอาจไม่สามารถพัฒนาเป็นแหล่งเป้าหมายในการเดินทาง จึงกำหนดเป็นจุดการ
ท่องเที่ยวในโครงข่ายการท่องเที่ยว อาจเป็นตลาดเกษตรกร หรือแหล่งผลิตทางการเกษตรที่มีความ
น่าสนใจในการพัฒนาจัดเป็นจุดท่องเที่ยวเพื่อสร้างชื่อเสียงให้สินค้าเกษตร การขายผลผลิตหรือจัด
เป็นที่พักขึ้นอยู่กับความเหมาะสม โดยดึงดูดนักท่องเที่ยวที่เดินทางผ่านหรือต้องการเดินทางมา
ท่องเที่ยวโดยจัดอยู่ในโปรแกรมการเดินทาง

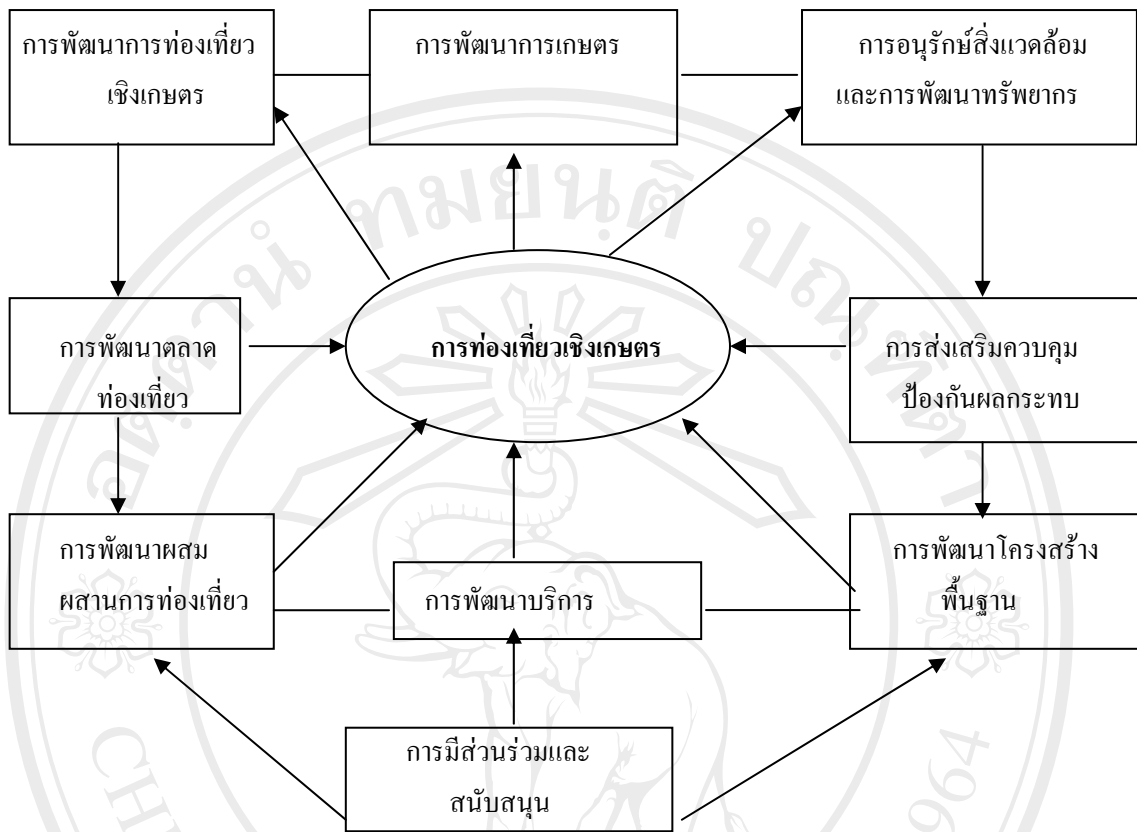
ที่มา: สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2544: 6-9

4. แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรเฉพาะ

แหล่งเกษตรที่จัดเป็นพื้นที่ ที่มีลักษณะเฉพาะของการทำการเกษตรและมีความ
ดึงดูดใจสูง การเกษตรที่เป็นปรากฏการณ์ทางการเกษตรหรือแหล่งผลิตเกษตรที่หายาก ตัวอย่างเช่น
แหล่งผลิตไวน์ในประเทศไทย ถือว่าเป็นพืชผลการเกษตรที่ใหม่และสามารถพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว
เชิงเกษตรเฉพาะให้เป็นเป้าหมายในการเดินทางหรือแหล่งท่องเที่ยวประกอบที่สำคัญในโครงข่าย
การท่องเที่ยว

2.1.4 แนวคิดและกระบวนการกำหนดนโยบายการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

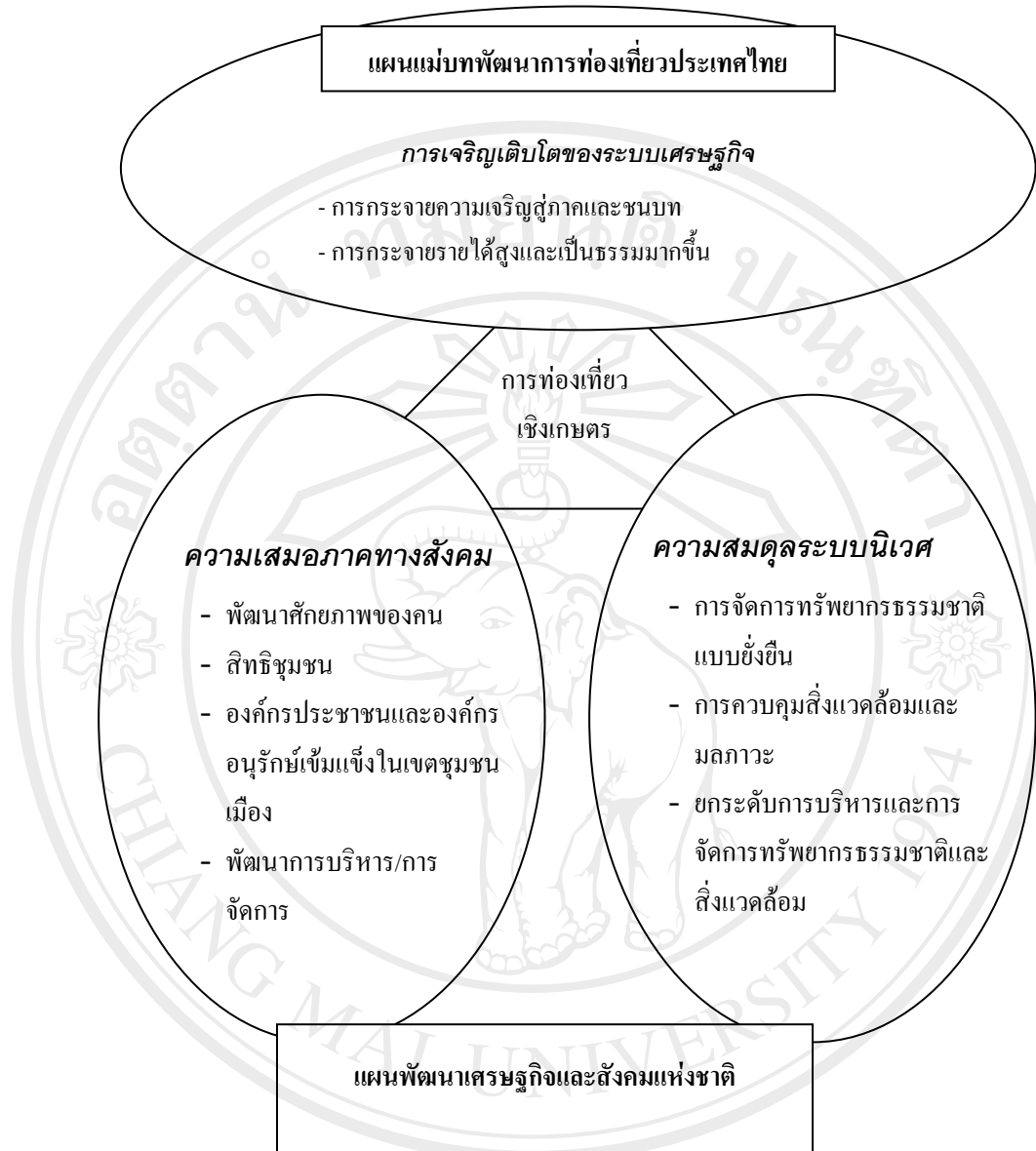
สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2544: 6-11) ได้ให้
แนวคิดกระบวนการกำหนดนโยบายการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ไว้ว่าการกำหนดนโยบาย
การท่องเที่ยวเชิงเกษตรเพื่อให้มีความสอดคล้องกับความต้องการในระดับต่างๆ ของกระบวนการ
ในการพัฒนาประเทศ และสามารถพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในฐานะสินค้าใหม่ให้เป็นการ
พัฒนาที่สามารถเสริมสร้างศักยภาพในการพัฒนาการเกษตรและสร้างรายได้ให้กับเกษตรกร การ
พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรให้ได้ผลยั่งยืนต้องประกอบด้วยนโยบายการส่งเสริม และมีมาตรการ
รองรับในด้านต่างๆ คือด้านการตลาด การส่งเสริม ควบคุมและป้องกันผลกระทบ ด้านการ
ผสมผสานกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวประเภทอื่น ด้านการบริการ ด้านโครงสร้างพื้นฐานและ
ด้านการมีส่วนร่วมสนับสนุน ซึ่งแนวคิดกระบวนการกำหนดนโยบายการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิง
เกษตรอย่างเป็นระบบและสอดคล้องกับนโยบายหลักของประเทศดังแสดงในรูป

แนวคิดและกระบวนการกำหนดนโยบายการพัฒนาท่องเที่ยวเชิงเกษตร

ที่มา: สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2544: 6-12

จากการกำหนดให้การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรมีส่วนเสริมสร้างการพัฒนาการท่องเที่ยว การพัฒนาการเกษตร การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรประเทศ อีกทั้งยังเป็นการสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างเป็นระบบ ดังที่ สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (วท.2544 : 31) ได้กล่าวว่าการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมนั้นจะต้องมีการกำหนดนโยบายที่เกี่ยวข้องอย่างชัดเจน เพื่อเป็นแนวทางการจัดการท่องเที่ยวสอดคล้องกับการพัฒนาโดยรวมและสามารถปฏิบัติได้ ซึ่งเป็นกรอบสำคัญในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยการกำหนดให้มีแผนแม่บทพัฒนาการท่องเที่ยวไทยขึ้นเพื่อพัฒนาได้ต่อไป ดังแผนภาพ

ที่มา: สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2544: 1-8

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย ได้ให้แนวคิดระบบการพัฒนาและจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยอธิบายในลักษณะของความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยหลักในระบบการท่องเที่ยว เพื่อให้การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรให้เกิดขึ้นอย่างยั่งยืน ซึ่งความสัมพันธ์ของระบบการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรนั้น อันดับแรกจะต้องเริ่มต้นที่องค์กรและสถาบัน ในการเป็นหน่วยงานให้การสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงเกษตร การจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร การจัดการการตลาดท่องเที่ยว นอกจากนั้นแล้วยังมีการพัฒนาในด้านการบริการท่องเที่ยวในแหล่ง

ท่องเที่ยว โดยให้มีความสอดคล้องกับแต่ละประเภทของการท่องเที่ยวเชิงเกษตร และในขั้นตอนสุดท้ายจะเป็นการจัดการควบคุมผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และการจัดการระบบข้อมูลข่าวสารเครือข่ายความร่วมมือ เพื่อให้การท่องเที่ยวเชิงเกษตรเกิดการยั่งยืนทางการท่องเที่ยวต่อไปซึ่งสมควรเน้นรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงเกษตรดังต่อไปนี้

1. การพัฒนาการท่องเที่ยวในระดับท้องถิ่นและระดับภูมิภาค คือมีการส่งเสริมและการพัฒนาการท่องเที่ยวเกษตรภายในประเทศอย่างจริงจัง ทั้งนี้เพื่อเป็นหลักประกันถึงความสัมพันธ์ที่เหมาะสมระหว่างจำนวนนักท่องเที่ยวกับระบบสาธารณูปโภคที่มีอยู่
2. การมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่น คือมีการส่งเสริมให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ โครงสร้างต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อวิถีชีวิตของคนส่วนใหญ่ในพื้นที่
3. ขอบเขตการพัฒนาการท่องเที่ยวเกษตร คือมีการพิจารณาอย่างรอบคอบถึงขอบเขตที่เหมาะสมของการพัฒนา โดยให้ความสำคัญกับขีดความสามารถในการรองรับการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวเกษตรทั้งนี้ควรพยายามผลักดันให้การท่องเที่ยวเกษตรรวมเข้ากับส่วนหนึ่งของการพัฒนาเศรษฐกิจของพื้นที่นั้นๆ
4. การใช้วัสดุและผลผลิตจากท้องถิ่น คือมีการสนับสนุนการใช้วัสดุที่หาได้ในท้องถิ่นในการก่อสร้าง ตลอดจนใช้ประโยชน์จากผลผลิตต่างๆ ของคนในท้องถิ่นซึ่งจะช่วยลดดุลการค้ากับต่างประเทศได้ทางหนึ่ง และเป็นการเพิ่มรายได้ให้กับคนในท้องถิ่นนั้นๆ ด้วย
5. การกระจายรายได้ คือการพัฒนาการท่องเที่ยวเกษตรควรเป็นรูปแบบที่จะนำรายได้เข้าท้องถิ่นนั้นให้มากที่สุดเพื่อประโยชน์ระยะยาวของชุมชน
6. การจ้างงาน คือ คุณภาพของงานสำหรับคนในท้องถิ่นควรเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเกษตร กล่าวคือมุ่งส่งเสริมรูปแบบของงานที่มีความสนใจและได้รับผลตอบแทนสูงที่สุด โดยการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่มีอยู่แล้วในท้องถิ่น

2.1.5 รูปแบบการบริการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Type of Service Agro tourism)

การจัดทัวร์นำเที่ยวลักษณะการท่องเที่ยวเชิงเกษตรพบว่าการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยตรงมีน้อยมาก ส่วนใหญ่จะจัดรวมอยู่กับแหล่งท่องเที่ยวหลัก ซึ่งจากการสำรวจผู้ประกอบการบริษัททัวร์ที่ให้บริการท่องเที่ยวพบว่า การท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวหลักยังมีไม่มากนักเนื่องจากพื้นที่บริการเกษตรยังไม่มีศักยภาพเพียงพอที่จะเป็นแหล่งท่องเที่ยวหลักได้ ซึ่งการจัดทัวร์บริษัททัวร์ส่วนใหญ่จะจัดรูปแบบผสมผสานตามความต้องการของลูกค้าโดยจะจัดในรูปแบบทัวร์กลุ่ม แต่ละกลุ่มนั้นต้องมีนักท่องเที่ยวไม่ต่ำกว่า 5 คนมีระยะเวลาในการท่องเที่ยว 3-5 วันขึ้นไป การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2544) ได้วางแนวคิดเกี่ยวกับการให้บริการการจัดนำเที่ยวเชิงเกษตรของบริษัทนำเที่ยวต่างๆ มีหลายรูปแบบและจัดเป็นประจำดังนี้

- การจัดนำเที่ยวชมสวนผลไม้
- การจัดนำเที่ยวชมสวนไม้ดอกไม้ประดับ
- การจัดนำเที่ยวสวนสมุนไพร
- การจัดนำเที่ยว เทศกาลงานวันเกษตรของจังหวัดต่างๆ
- การจัดนำเที่ยวการทำเกษตรทั่วไป

การจัดนำเที่ยวการทำเกษตรทั่วไป สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2544:6-36) ได้กำหนดแนวคิดในการจัดประเภทแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร เพื่อให้การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างเป็นระบบและเกิดความสอดคล้องกันกับการจัดประเภทแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรจึงได้จัดแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรออกเป็น 4 ประเภท ดังนี้

1. แหล่งผลิตหรือพื้นที่เฉพาะทางการเกษตร แบ่งออกเป็น 3 ประเภท

เกษตรเฉพาะราย คือ แหล่งเกษตรที่มีความดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยวที่เกิดจากหน่วยเกษตรที่ทำเกษตรเป็นฟาร์มหรือเกษตรกรเป็นรายๆ และตั้งอยู่โดดเดี่ยว

- กำหนดให้การดำเนินการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแต่ละแห่งต้องสอดคล้องกับวัตถุประสงค์หลักของการเกษตร
- ให้ใช้การท่องเที่ยวเชิงเกษตร เพื่อประโยชน์ในการเสริมสร้างศักยภาพความเข้มแข็งของการพัฒนาการเกษตรเช่น เสริมการเผยแพร่ชื่อเสียงสินค้าเกษตร วัฒนธรรมการเกษตร และการสร้างรายได้เสริม เป็นต้น
- จัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เอกชนสามารถดำเนินการได้เองภายใต้การสนับสนุนของรัฐ โดยการส่งเสริมให้เอกชนดำเนินการเองรัฐควรจูงใจให้เข้าสู่ระบบและให้ความช่วยเหลือทางด้านวิชาการการตลาดและเงินทุน

หมู่บ้านเชิงเกษตร คือ แหล่งเกษตรที่มีความดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยวที่เกิดจากหน่วยเกษตรหลายรายอยู่ในพื้นที่เดียวกันหรือเป็นหมู่บ้าน

- จัดให้เป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยผ่านการรับรองของชุมชนและอยู่ในความดูแลโดยหน่วยงานของรัฐและท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง
- การจัดการและการมีส่วนร่วมของชุมชนโดยแบ่งบทบาทหน้าที่ดำเนินการในส่วนของภาคเอกชนและชุมชนดำเนินการให้ชัดเจนในการบริหารระดับชุมชนให้แต่งตั้งในรูปแบบคณะกรรมการซึ่งแต่งตั้งโดยองค์กรท้องถิ่น
- นำเอกลักษณ์หรือความเด่นทางด้านวัฒนธรรมการเกษตรเชิงชุมชนมาใช้เป็นจุดขายให้เกิดผลทางด้านอนุรักษณ์และวางแผนทางด้านวัฒนธรรม สร้างรายได้เสริมแก่เกษตรกร

- ผสมผสานการพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทอื่น เพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงชุมชนและจัดให้มีการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวประเภทต่างๆ ในชุมชน
- มีการนำรายได้ที่เกิดจากการท่องเที่ยวมาใช้เป็นส่วนกลาง เพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนรวมทั้งแก้ไขและควบคุมปัญหาที่เกิดขึ้น

ย่านการเกษตร คือ แหล่งเกษตรมีความต่อเนื่องของพื้นที่แหล่งเกษตรและมีความดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยวเกิดจากพื้นที่ขนาดใหญ่ต่อเนื่องกันหลายหมู่บ้านและมีลักษณะรูปแบบของการท่องเที่ยวเป็นระบบเดียวกันรวมถึงปรากฏการณ์ทางการเกษตรที่เกิดขึ้นตามฤดูกาลของพื้นที่เกษตรขนาดใหญ่

- จัดให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่มีความสำคัญสูง โดยจัดให้มีแผนรองรับเพื่อการอนุรักษ์เป็นพื้นที่ทางการเกษตร โดยถือเป็นมรดกทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตชุมชนด้านการเกษตรที่คู่กับสังคมไทย
- จัดให้มีองค์กรในรูปคณะกรรมการจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะหน่วยงานด้านการบริหารและองค์กรในพื้นที่ที่ต่อเนื่อง เพื่อเข้ามารับผิดชอบการกำหนดนโยบายด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรให้มีความต่อเนื่องระหว่างพื้นที่และระหว่างองค์กรให้ประสานงานกันอย่างใกล้ชิด
- จัดให้เป็นการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่มีความสมบูรณ์ทั้งเชิงองค์ประกอบที่นำมาพัฒนาเป็นสินค้าท่องเที่ยวเชิงเกษตรทั้งทางด้านตลาดสินค้าเกษตร การผลิต วิถีชีวิตและธรรมชาติ
- ประสานการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเข้ากับการท่องเที่ยวรูปแบบต่างๆ ในพื้นที่เพื่อให้เกิดความหลากหลายทางด้านการท่องเที่ยว โดยประสานงานกับองค์กรท้องถิ่นในแต่ละพื้นที่ให้เกษตรกรและภาคเอกชนเข้ามาดำเนินการด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตร
- จัดให้มีศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ระบบข้อมูลข่าวสาร รวมทั้งจัดให้มีบริการสิ่งอำนวยความสะดวกไว้รองรับในศูนย์กลางการท่องเที่ยวในแต่ละย่านการเกษตร

2. โครงการศึกษาและสถานีวิจัยของรัฐ

โครงการและสถานีวิจัยของรัฐ คือ แหล่งเกษตรที่เป็นโครงการหรือสถานีวิจัยด้านการเกษตรของรัฐที่มีความดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยวและมีวัตถุประสงค์ให้นักท่องเที่ยวเข้าศึกษาหาความรู้หรือเพื่อการเพลิดเพลิน

- กำหนดให้แต่ละหน่วยจัดให้แผนรองรับนักท่องเที่ยวโดยจัดให้มีบุคลากรที่รับผิดชอบบริการและสิ่งอำนวยความสะดวกรองรับ

- กำหนดกลยุทธ์การดำเนินการ โดยการใช้การท่องเที่ยวเพื่อเน้นเป็นตัวกลางเผยแพร่ความรู้สู่เกษตรกรและสร้างชื่อเสียงความก้าวหน้าด้านการเกษตรของประเทศและการอนุรักษ์มรดกทางภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการเกษตรไว้สืบไป
- ปรับปรุงกฎหมายเพื่อเปิดโอกาสให้เอกชนเข้ามาดำเนินการในกิจกรรมส่วนที่เป็นภาระด้านงบประมาณของรัฐ
- จัดให้มีตัวแทนของหน่วยงานเข้าเป็นคณะกรรมการการท่องเที่ยวในระดับจังหวัดที่เป็นที่ตั้งเพื่อให้สามารถประสานงานกับการท่องเที่ยวในระบบจังหวัด
- จัดให้มีแผนหลักของการจัดการพื้นที่โครงการฯ เพื่อเป็นกรอบดำเนินการให้เป็นไปตามพระราชดำริอย่างถูกต้องแท้จริง
- จัดให้มีแผนรองรับด้านการท่องเที่ยว โดยจัดให้มีบุคลากรที่รับผิดชอบและมีบริการและสิ่งอำนวยความสะดวกรองรับ ซึ่งรวมถึงการจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่โดยรอบของโครงการฯ ที่ได้รับอิทธิพลจากการท่องเที่ยว
- ในโครงการที่มีนักท่องเที่ยวนิยมเดินทางเข้าไปมากควรกำหนดให้นักท่องเที่ยวมีการติดต่อล่วงหน้า เพื่อการจัดการรองรับได้เพียงพอ

โครงการตามพระราชดำริ คือ แหล่งเกษตรที่พัฒนาตามโครงการพระราชดำริที่มีความตั้งใจด้านการท่องเที่ยวและสามารถให้บริการแก่นักท่องเที่ยว

- จัดให้มีแผนหลักเพื่อวางกรอบแนวทางการจัดการให้โครงการฯ ดำเนินการตามแนวพระราชดำริอย่างแท้จริง
- จัดให้มีระบบบริการและสิ่งอำนวยความสะดวก เพื่อรองรับการท่องเที่ยวในพื้นที่ของโครงการฯ และพื้นที่ที่ได้รับอิทธิพล
- สนับสนุนให้องค์กรท้องถิ่นเข้ามีส่วนร่วมในการจัดการรองรับการท่องเที่ยว

3. งานเทศกาลการเกษตร คือ การจัดให้มีการแสดงทางการเกษตรตามฤดูกาลเพื่อมุ่งส่งเสริมการตลาดสินค้าเกษตร การเผยแพร่ความรู้ด้านการเกษตร และเป็นที่น่าสนใจของนักท่องเที่ยว

- จัดให้มีการจัดทำข้อมูลพื้นฐานทางวิชาการเพื่อใช้ประกอบการศึกษาของนักท่องเที่ยว
- จัดทำระบบท่องเที่ยวในพื้นที่มีปรากฏการณ์และเทศกาลการเกษตร โดยจัดให้มีบริการสิ่งอำนวยความสะดวกรวมถึงป้ายจุดชมปรากฏการณ์และป้ายธรรมชาติของปรากฏการณ์ในแต่ละพื้นที่
- กลุ่มฤดูกาลที่จะมีเทศกาล /ปรากฏการณ์ทางการเกษตรแต่ละปี ควรมีข้อมูลแจ้งให้รู้ล่วงหน้าให้กลุ่มตลาดนักท่องเที่ยวทราบเพื่อวางแผนการเดินทาง

- พัฒนาและขยายผลเทศกาล/ปรากฏการณ์ทางการเกษตรเป็นสินค้าเกษตรและแหล่งท่องเที่ยวหรือการท่องเที่ยวในพื้นที่เพื่อให้เกิดประโยชน์ทางด้านท่องเที่ยวและการเกษตร

4. ตลาดสินค้าเกษตร คือ พื้นที่ที่จัดให้เป็นที่พักประหว่งผู้ซื้อและผู้ขายสินค้าทางด้านเกษตรเป็นการเฉพาะไม่ว่าจะเป็นการถาวรหรือชั่วคราวตามฤดูกาลซึ่งเป็นที่สนใจของนักท่องเที่ยว

- จัดเตรียมการให้ตลาดสินค้าเกษตรรองรับการท่องเที่ยวโดยวางกลุ่มเป้าหมายของนักท่องเที่ยวจัดให้บริการนักท่องเที่ยว
- ส่งเสริมให้เกษตรกรในพื้นที่นำสินค้าเกษตรมาขายเพื่อแนะนำและสร้างชื่อเสียงทางการเกษตร
- จัดให้เกษตรกรจัดแสดงสินค้าทางการเกษตรแก่นักท่องเที่ยวโดยให้ทดลองชิมผลไม้
- ปรับปรุงสินค้าเกษตรเพื่อให้เหมาะสมเป็นของฝากของที่ระลึก

2.1.6 ตัวชี้วัดการกำหนดแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2544) การท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นสิ่งที่ค่อนข้างใหม่ในประเทศไทย ถึงแม้ว่าจะมีอยู่บ้างแต่ก็จำกัดอยู่ในวงแคบๆยังไม่เป็นที่รู้จักแพร่หลายสำหรับตลาดนักท่องเที่ยว ซึ่งในรูปแบบการเกษตรเพียงอย่างเดียวไม่ใช่สิ่งดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวเข้าเที่ยวชมจำเป็นต้องผสมผสานกับวัฒนธรรมท้องถิ่น ขนบธรรมเนียม ประเพณีของท้องถิ่น ซึ่งเป็นสิ่งที่นักท่องเที่ยวยังไม่เคยพบเห็นแต่ไม่ใช่ขายการค้าขายพัฒนาแต่เป็นสิ่งที่ได้อรรถรสไว้เป็นประวัติศาสตร์และสมบัติของชาติ สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทยได้กำหนดตัวชี้วัดการกำหนดแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรได้แก่

1. ตัวชี้วัดทางด้านสภาพการผลิต

(1) รูปแบบของกิจกรรมทางการเกษตร

ประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรม มีความหลากหลายในอาชีพทำการเกษตรแต่รูปแบบทางการเกษตรที่มีศักยภาพเพียงพอที่จะดึงดูดและสร้างความประทับใจแก่นักท่องเที่ยวซึ่งมีรูปแบบไม่มากนักเช่นรูปแบบสวนผลไม้ รูปแบบเกษตรเชิงอนุรักษ์ผสมกับวัฒนธรรมชาวไทยภูเขา รูปแบบชุมชนเกษตรกร เป็นต้น ซึ่งแต่ละรูปแบบตลาดนักท่องเที่ยวแตกต่างกันไป

(2) เทคโนโลยีในการทำการเกษตร

เทคโนโลยีในการทำการเกษตรที่ทันสมัยและได้รับการพัฒนาแล้ว คงไม่เป็นที่สนใจของตลาดท่องเที่ยวมากนักจึงควรเป็นเทคโนโลยีพื้นฐานที่สืบทอดกันมาแต่อดีต เช่น การใช้ควายไถนา การนวดข้าวโดยใช้แรงงานคนและสัตว์ ซึ่งเทคโนโลยีเหล่านี้ในปัจจุบันค่อนข้างหายาก อาจจะต้องใช้วิธีการสร้างการแสดงขึ้นมาโดยเอาวิธีการต่างๆมารวมไว้สถานที่เดียวกัน

(3) ผลผลิตทางการเกษตร

ผลผลิตแต่ละชนิดจะมีเป็นฤดูกาลและอยู่ในช่วงสั้นๆ ได้แก่ ผลไม้ชนิดต่าง ๆ ซึ่งแต่ละในจังหวัดจัดเป็นเทศกาล เช่น เทศกาลลิ้นจี่จังหวัดเชียงราย งานไม้ดอกไม้ประดับจังหวัดเชียงใหม่ ส่วนการพานักท่องเที่ยวไปเก็บผลผลิตในฟาร์มอาจไม่สะดวกนัก เนื่องจากเกษตรกรไทยยังไม่มีความพร้อมในการดูแล เรื่องนี้ รวมทั้งนักท่องเที่ยวอาจทำความเสียหายต่อผลผลิต

(4) สินค้าเกษตรแปรรูป

สินค้าเกษตรแปรรูปและวิธีการแปรรูปสินค้าเกษตรเป็นสิ่งที่ดึงดูดนักท่องเที่ยว การแปรรูปสินค้าเกษตรโดยอาศัยภูมิปัญญาชาวบ้านหรือเทคโนโลยีท้องถิ่น เช่นการทำอาหารแห้ง การผลิตเหล้าโดยวิธีพื้นบ้าน การแกะสลัก เป็นต้น

2. ตัวชี้วัดด้านกายภาพและสภาพแวดล้อม

(1) ธรรมชาติและความสวยงาม

ประเทศไทยมีทรัพยากรธรรมชาติที่สวยงามมากมาย ซึ่งสามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้ เช่น ทุ่งดอกบัวตอง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ทุ่งดอกทานตะวัน จังหวัดลพบุรี เป็นต้น

(2) การคมนาคม

การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว จำเป็นต้องมีการคมนาคมที่สะดวก ระยะทางจุดที่พักไม่ไกลมากนัก ระยะทางควรอยู่ในรัศมี 150 กิโลเมตรจากเมืองหลัก

(3) แหล่งท่องเที่ยวหลักในพื้นที่

ควรพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรในพื้นที่ที่มีแหล่งท่องเที่ยวหลักเป็นที่สนใจของตลาดนักท่องเที่ยว โดยให้การท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นแหล่งท่องเที่ยวเสริม การที่มีแหล่งท่องเที่ยวหลายๆในพื้นที่เดียวกันหรือพื้นที่ใกล้เคียงจะเป็นทางเลือกให้นักท่องเที่ยวได้มีทรัพยากรในการท่องเที่ยวหลายรูปแบบ

(4) กิจกรรมให้บริการนักท่องเที่ยว

รูปแบบการเกษตรบางประเภท ถ้าการนำชมโดยไม่มีกิจกรรมเสริมให้นักท่องเที่ยว อาจไม่เป็นที่สนใจมากนัก ควรสร้างกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วม เพื่อให้เกิดความเพลิดเพลินและประทับใจ

(5) จุดบริการนักท่องเที่ยวในชุมชน

เป็นตัวชี้วัดอย่างหนึ่งในการพัฒนาให้เกิดแหล่งท่องเที่ยว เช่น ที่พักแรม ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ขานพาหนะ เป็นต้น ถ้ามีสิ่งเหล่านี้ในพื้นที่เกษตรกรรม การพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวจะมีศักยภาพสูงกว่าจุดที่ไม่มีสิ่งบริการนักท่องเที่ยว

3. ตัวชี้วัดทางสังคม

(1) วัฒนธรรมทางการเกษตรแบบดั้งเดิม

เป็นจุดขายชนิดหนึ่งให้กับตลาดนักท่องเที่ยว การเกษตรสมัยใหม่มักจะเป็นที่รู้จักโดยทั่วไปสำหรับนักท่องเที่ยว แต่วัฒนธรรมทางการเกษตรบางอย่างของประเทศไทยเป็นสิ่งที่สร้างความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยว ซึ่งตลาดนักท่องเที่ยวยังไม่รู้จัก เช่น ประเพณีแห่นางแมวเพื่อขอฝน ประเพณีลงแขกดำนาและเกี่ยวข้าว เป็นต้น

(2) วิธีการดำเนินชีวิตของชาวชนบท

วิธีการดำเนินชีวิตของเกษตรกรในอดีตยังหลงเหลืออยู่ ยังเป็นจุดขายได้สำหรับตลาดนักท่องเที่ยว เช่น ตลาดน้ำ ชุมชนประมง เป็นต้น

(3) การมีส่วนร่วมของเกษตรกร

การพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร จำเป็นต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการตัดสินใจร่วมกันพัฒนาชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวการเกษตร เพราะการพัฒนาพื้นที่เกษตรเป็นแหล่งท่องเที่ยว เกษตรกรจะต้องมีเวลารองรับนักท่องเที่ยว รู้จักการบริหารจัดการโดยอาศัยการแนะนำจากหน่วยงานของรัฐ ถ้าขาดความร่วมมือจากเกษตรกร โอกาสที่จะพัฒนาพื้นที่เกษตรเป็นแหล่งท่องเที่ยวจะเป็นไปได้ยาก

มนัส สุวรรณ (2540 : 38) ได้สรุปว่า การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้ประสบผลสำเร็จมิใช่เพียงว่ามีสถานที่แล้วจะปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงสภาพให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวก็สามารถทำได้ ในทันที มีสิ่งสำคัญที่จะต้องนำมาประเมิน เพื่อประกอบการตัดสินใจในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอยู่อย่างน้อยที่สุด 4 ประการ คือ

1. ความปรารถนาของนักท่องเที่ยว ผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว จำเป็นต้องทราบความต้องการในประเภทและบริการการท่องเที่ยวของคนส่วนใหญ่ในปัจจุบัน และแนวโน้มในอนาคตหลักวิชาการทางเศรษฐศาสตร์กับอุปสงค์และอุปทานสามารถนำมาประยุกต์ได้ในกรณีนี้

2. ความสามารถในการใช้บริการ (Ability) ของผู้เดินทางท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวที่จะสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้มาก ต้องมีปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่ง คือ การกำหนดค่าธรรมเนียมหรือค่าใช้จ่าย หรือซื้อบริการที่สมเหตุสมผล

3. ความสะดวกในการเดินทางและการเข้าถึง (Mobility & Accessibility) ความสะดวกในการเดินทางและความสะดวกในการเข้าถึงนับว่ามีความสำคัญมาในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว สถานที่ตั้งกับแหล่งคมนาคมมีส่วนทำให้นักท่องเที่ยวต้องใช้ประกอบตัดสินใจเลือกเดินทางท่องเที่ยว

4. ความสามารถที่จะรองรับได้ของพื้นที่ ความสำคัญของการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือความสามารถที่จะได้รับของพื้นที่ ซึ่งประกอบด้วยความสามารถที่จะรับได้เชิงกายภาพ (Physical Carrying Capacity) ความสามารถที่จะรับได้ทางสังคม (Social Carrying Capacity) และความสามารถที่จะรับได้เชิงนิเวศวิทยา (Ecological Carrying Capacity)

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงเกษตรของประเทศไทย เป็นการท่องเที่ยวที่มีพื้นฐานมาจากการใช้แหล่งเกษตรเป็นสิ่งดึงดูดใจ เช่น การเกษตรที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจการเกษตรของเอกชน พื้นที่ทดลองหรือ สถานีวิจัยของหน่วยงานรัฐ โครงการหลวงที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร ตลาดการเกษตรและปรากฏการณ์ทางการเกษตร เป็นต้น

2.1.7 สิ่งที่ควรคำนึงถึงในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

อร สีแพรว (2544) ได้สรุปสิ่งที่ควรคำนึงถึงในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรไว้ดังนี้

1) ผลกระทบจากการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการการท่องเที่ยวในพื้นที่เกษตรกรรมเช่น สุขา ลานจอดรถ สิ่งปลูกสร้าง เป็นต้นจำเป็นต้องคำนึงถึงสภาพแวดล้อมความกลมกลืนกับพื้นที่

2) ผลกระทบจากกิจกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวที่อาจส่งผลต่อการดำเนินกิจกรรมทางการเกษตรกระบวนการในการผลิตและคุณภาพของผลผลิตทางการเกษตรได้ถ้าหากขาดการจัดการที่ดี

3) การให้บริหารทางการท่องเที่ยวบางรูปแบบจำเป็นต้องถึงผลกระทบต่อทางสังคมความพร้อมของชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการท่องเที่ยวในหมู่บ้านเกษตรกรรมในลักษณะพักแรมกับเกษตรกร

4) การส่งเสริมและสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมโดยหน่วยงานภาครัฐถึงแม้ว่าในด้านหนึ่งจะเป็นการสนับสนุนช่วยเหลือชาวบ้านที่ขาดโอกาส ความรู้ความเข้าใจในการพัฒนาการท่องเที่ยวให้มีโอกาสในการที่จะได้รับประโยชน์มากขึ้นแต่ในด้านหนึ่งในการดำเนินการดังกล่าวเป็นนโยบายของหน่วยงานรัฐในพื้นที่ที่ได้รับมอบหมายจากส่วนกลางและมีความจำเป็นต้องมีการดำเนินการเพื่อสนองนโยบายนั้นอาจจะทำให้การพัฒนาดังกล่าวล้มเหลว เนื่องจากการพัฒนาเป็นบนสู่ล่าง (Top-Down) อีกทั้งผู้สนับสนุนเองก็ขาดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบการท่องเที่ยวตลอดจนขาดความเข้าใจในความต้องการที่แท้จริงของชาวบ้านและคนในชุมชน

5) การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมในกลุ่มเกษตรกรรมที่มีข้อจำกัดด้านเงินทุน จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องดำเนินการอย่างรอบคอบในลักษณะค่อยเป็นค่อยไป พัฒนาทรัพยากรที่มีคุณค่าอยู่แล้วในท้องถิ่นให้เป็นประโยชน์สูงสุด

2.2 แนวคิดการจัดการการท่องเที่ยว

โครงการศึกษาวิจัยการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมสถาบันดำรงราชานุภาพ (อ้างในเดชา โต้งสูงเนิน, 2543) ได้ให้ความหมายของการจัดการท่องเที่ยวว่าการกระทำที่มีเป้าหมายและสอดคล้องกับหลักการทฤษฎีและแนวคิดที่เหมาะสมและต้องคำนึงถึงสภาพที่แท้จริง รวมทั้งข้อจำกัดต่าง ๆ ของสังคมและสภาพแวดล้อม การกำหนดแนวทางมาตรการและแผนปฏิบัติการที่ดี ต้องคำนึงถึงกรอบคิดที่กำหนดไว้ มิเช่นนั้นการจัดการท่องเที่ยวจะดำเนินไปอย่างไรทิศทาง การพิจารณาการจัดการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบและบรรลุวัตถุประสงค์ต้องพิจารณาระบบย่อยและองค์ประกอบของการจัดการท่องเที่ยว บทบาทและหน้าที่ของแต่ละองค์ประกอบและความสัมพันธ์ รวมถึงการพิจารณาสภาพแวดล้อมของระบบการท่องเที่ยวด้วยดังที่ สมบัติ กาญจนกิจ (2544) ได้กล่าวว่า ระบบการท่องเที่ยวเป็นกระบวนการทางสังคมและเศรษฐกิจที่มีองค์ประกอบหลักสามด้าน คือ ทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว (Tourism Resource) บริการการท่องเที่ยว (Tourism Service) และตลาดการท่องเที่ยว (Tourism Marketing or Tourist) ซึ่งแต่ละองค์ประกอบมีความสัมพันธ์ซึ่งกัน และกันความสัมพันธ์ระหว่างระบบย่อยทั้งสามเกิดขึ้น เมื่อนักท่องเที่ยวได้ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรการท่องเที่ยว

องค์ประกอบระบบการท่องเที่ยว

1. แหล่งท่องเที่ยว (Tourism Resource)

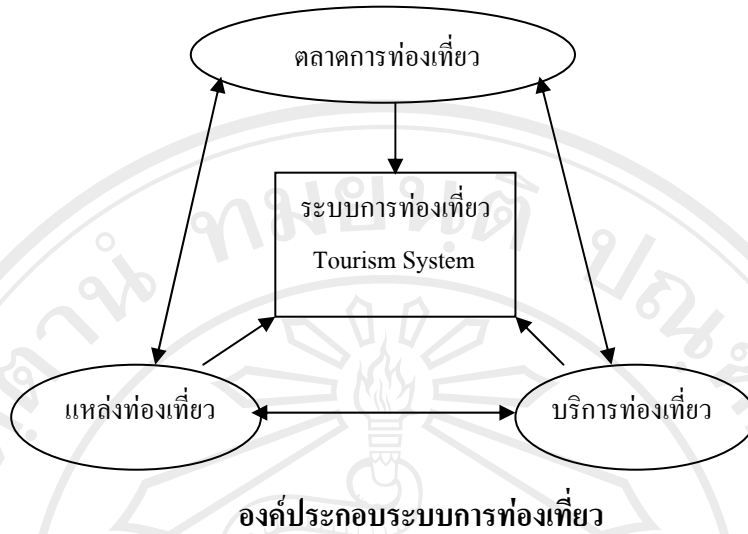
ทรัพยากรที่สำคัญจัดเป็นอุปทานการท่องเที่ยว (Tourism Supply) อันประกอบด้วยแหล่งท่องเที่ยวตลอดจนทรัพยากรที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการท่องเที่ยว ส่วนใหญ่หมายถึงสภาพทางกายภาพของทรัพยากร ซึ่งอาจเป็นทรัพยากรทางธรรมชาติหรือที่มนุษย์สร้างขึ้นตลอดจนวัฒนธรรมของชุมชนและท้องถิ่น

2. บริการการท่องเที่ยว (Tourism Service)

การบริการเพื่อการท่องเที่ยวที่มีอยู่ในพื้นที่หรือกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของพื้นที่นั้น ซึ่งเป็นอุปทานประเภทหนึ่ง ไม่ใช่จุดหมายหลักของนักท่องเที่ยวแต่เป็นบริการที่รองรับเพื่อให้เกิดความสะดวกสบายแก่นักท่องเที่ยว ในบางครั้งเป็นตัวดึงดูดใจแก่นักท่องเที่ยว เช่นที่พัก อาหาร แหล่งจำหน่ายสินค้า แหล่งบันเทิง แหล่งกิจกรรมและบริการอื่นๆ

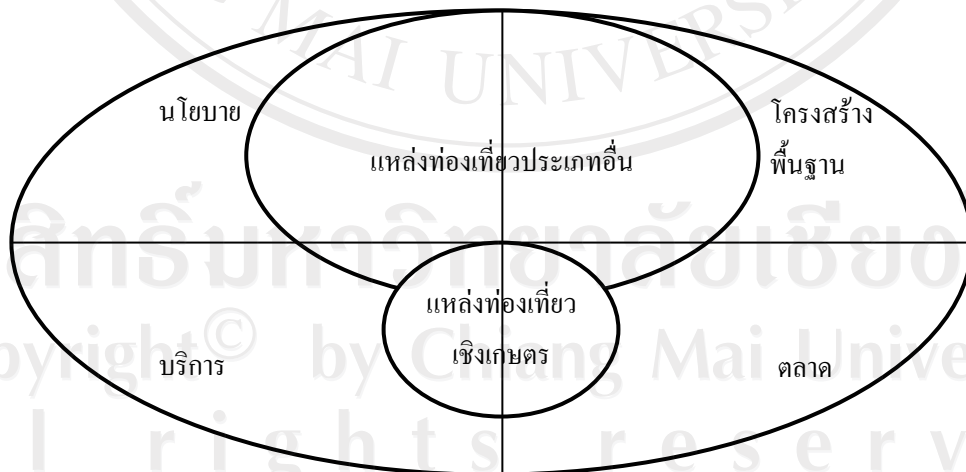
3. ตลาดการท่องเที่ยว (Tourism Marketing or Tourist)

อุปสงค์ (Tourism Demand) ซึ่งมีความปรารถนาในการท่องเที่ยวจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่ง เพื่อกิจกรรมอื่นๆ ตลาดการท่องเที่ยวจะเน้นที่ตัวนักท่องเที่ยวซึ่งในกระบวนการจัดการได้หมายรวมถึงการส่งเสริมและพัฒนาการขายและให้บริการแก่นักท่องเที่ยว รวมถึงกิจกรรม รูปแบบหรือกระบวนการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นในพื้นที่

ที่มา: สมบัติ กาญจนกิจ สำนักวิทยาศาสตร์การกีฬา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544

นอกจากนี้ในเรื่องของการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรยังมีแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นการจัดการอย่างเป็นระบบ เป็นแนวคิดที่ผู้ศึกษาพอสรุปได้ว่าพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรต้องมี การจัดการหรือส่วนผสมของเหล่าแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ เข้าด้วยกันเพื่อให้การจัดการท่องเที่ยวเกิดขึ้นอย่างครบวงจร โดยการพัฒนาองค์ประกอบต่างๆ อย่างเป็นระบบ ซึ่งแสดงได้ดังนี้

รูปแบบการบริการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Type of service)

ที่มา: สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2544: 6-7

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2544 : 41) ได้วางแนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว ซึ่งมีรูปแบบการให้บริการจัดท่องเที่ยวเชิงเกษตรของบริษัทนำเที่ยวต่างๆ มีหลากหลายรูปแบบ และที่จัดอยู่เป็นประจำได้แก่

- การจ้ดนำเที่ยวชมสวนผลไม้ (Fruit Garden Tour)
- การจ้ดนำเที่ยวชมสวนไม้ดอกไม้ประดับ (Flower Garden Tour)
- การจ้ดนำเที่ยวสวนสมุนไพร (Medicinal Herb Garden Tour)
- การจ้ดนำเที่ยว เทศกาลงานวันเกษตรของจังหวัดต่างๆ (Agricultural Festival Tour)
- การจ้ดนำเที่ยวการทำกรเกษตรทั่วๆ ไป (General Agricultural Farming Tour)

และการจัดประเภทแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรของสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2544 : 11) ได้วางแนวคิดในด้านการจัดประเภทแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรใหญ่ๆ ซึ่งได้แก่ แหล่งพื้นที่เฉพาะทางการเกษตร งานเทศกาลการเกษตร และตลาดสินค้าเกษตร ซึ่งในประเภทของแหล่งพื้นที่เฉพาะทางการเกษตรนั้นจะสามารถแยกออกเป็นส่วนย่อยตามลักษณะของพื้นที่ประกอบด้วย เกษตรกรเฉพาะรายหมู่บ้านเชิงเกษตร ย่านการเกษตร โครงการหรือสถานีวิจัยของรัฐ และโครงการตามพระราชดำริ

2.3 แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน (People Participation)

แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนได้มีผู้ให้แนวความคิดดังกล่าวมากมายดังเช่น บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2542) ได้ให้ความหมายการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืนไว้ว่าการสนับสนุนส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยให้ชุมชนในท้องถิ่นได้รับผลประโยชน์และรายได้จากการท่องเที่ยวเพื่อก่อให้เกิดความรักและการหวงแหนการสร้างจิตสำนึกในการดูแลและปกป้องทรัพยากรการท่องเที่ยวและสภาพแวดล้อมให้คงอยู่ยั่งยืน ในแนวทางเดียวกัน ปรัชญา เวสรัชช์ และคณะ (อึ้งในชัยนุกร พรภาณวิชัย, 2544) ได้ให้ความหมายการมีส่วนร่วมของชุมชนไว้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาท้องถิ่นและชนบท ไม่ยุคใดและประเทศใดที่พัฒนามาโดยปราศจากการร่วมมือของประชาชน สำหรับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาท้องถิ่นและชนบท ได้ให้ความหมายไว้ว่า การที่ประชาชนหรือชุมชนหรือองค์กรของประชาชน ได้เข้าร่วมในการดำเนินงานพัฒนาท้องถิ่นและชนบทในขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งหรือทุกขั้นตอน ในรูปแบบของการตัดสินใจในการกำหนดชีวิตของตน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อที่จะพัฒนาหรือยกระดับความสามารถของตนในการจัดการเกี่ยวกับทรัพยากรและปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ เพื่อประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตในทุกด้านของตนให้ดีขึ้น นอกจากนี้ ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์ (2527) ได้อธิบายแนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ว่า การมีส่วนร่วมของ

ประชาชน คือการที่ประชาชนหรือชุมชนพัฒนาขีดความสามารถของตนในการจัดการและควบคุมการใช้และกระจายทรัพยากรและปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในสังคม เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีพทางเศรษฐกิจและสังคมตามความจำเป็นอย่างสมศักดิ์ศรีในฐานะสมาชิกในสังคม ในการมีส่วนร่วมประชาชนได้พัฒนาการรับรู้และภูมิปัญญา ซึ่งแสดงออกในรูปการตัดสินใจ ในการกำหนดชีวิตของตน สอดคล้องกับแนวความคิดของ เจมส์ แอล เกรตัน (2544) ที่ได้กล่าวว่า กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการ ซึ่งประชาชนมีความกังวล มีความต้องการและมีทักษะในการที่จะมีส่วนร่วมกับรัฐในการตัดสินใจกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการสื่อสารสองทางที่มีเป้าหมายโดยรวม เพื่อที่จะให้เกิดการตัดสินใจที่ดีขึ้นและได้รับการสนับสนุนจากสาธารณชน

นอกจากนี้ พลอยศรี โปราณนันท (2544) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในด้านของการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวมีวัตถุประสงค์เพื่อผลประโยชน์ของประชาชนในพื้นที่ และการที่ประชาชนในพื้นที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจวางแผนและพัฒนาทำให้เห็นถึงผลประโยชน์ที่จะได้รับตลอดจนทำให้เกิดการสนับสนุนกิจกรรมที่เกี่ยวข้องมาก ซึ่งการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนสามารถสะท้อนความต้องการของประชาชนในพื้นที่ได้เป็นอย่างดี ทางด้านแนวคิดกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน Cohen & Uphoff (อ้างใน มานิตย์ มณีธรรม และคณะ, 2545) ได้ให้แนวคิดโดยมีการแบ่งชนิดของการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 ชนิด คือ

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ เริ่มตัดสินใจ ดำเนินการตัดสินใจ และตัดสินใจปฏิบัติการ
2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ ประกอบด้วย การสนับสนุนด้านทรัพยากร การบริหารและการประสานขอความร่วมมือ
3. การมีส่วนร่วมผลประโยชน์ไม่ว่าจะเป็นผลประโยชน์ทางด้านวัตถุ ผลประโยชน์ทางสังคม หรือผลประโยชน์ส่วนบุคคล
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

ในทางแนวเดียว United Nation Department of International Economic and Social Affairs (อ้างใน ชัยฉกร พรภาณวิชัย, 2544) ได้ให้มีการจำแนกลักษณะและขั้นตอนของการมีส่วนร่วม ซึ่งได้รวบรวมรูปแบบของการมีส่วนร่วมไว้ 3 รูปแบบคือ

1. การมีส่วนร่วมแบบเป็นไปเอง (Spontaneous) เป็นไปโดยการอาสาสมัครหรือการรวมตัวกัน เพื่อการแก้ปัญหของตนเอง ซึ่งเป็นการกระทำที่มีได้ช่วยเหลือจากภายนอก
2. การมีส่วนร่วมแบบชักนำ (Induced) เป็นการเข้าร่วมโดยความเห็นชอบ ความต้องการ หรือการสนับสนุนโดยรัฐบาล ซึ่งเป็นรูปแบบลักษณะทั่วไปของประเทศกำลังพัฒนา

3. การมีส่วนร่วมแบบบังคับ (Conceived) เป็นการมีส่วนร่วมภายใต้การดำเนินการตามนโยบายของรัฐ ภายใต้การจัดการโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นการบังคับโดยตรงรูปแบบนี้เป็นรูปแบบที่ผู้กระทำได้รับผลทันที แต่จะไม่ได้ผลในระยะยาวและเกิดผลเสียจากการไม่ได้รับความร่วมมือจากชุมชนในที่สุด

จากแนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนที่กล่าวมาพอสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนคือการร่วมมือกันของประชาชนหรือชุมชน ในการคิด การวางแผน การตัดสินใจ การลงมือปฏิบัติร่วมกัน เพื่อการดำเนินกิจกรรมของชุมชนให้เกิดประโยชน์และบรรลุเป้าหมายวัตถุประสงค์ของชุมชน โดยที่ชุมชนต้องได้รับประโยชน์มากที่สุด

2.4 แนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยพื้นฐานการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

สำหรับแนวคิดปัจจัยพื้นฐานฐิติฐิติ ชูชาติ (2546 :4-5)และ Collier and Harraway (อ้างในฐิติฐิติ ชูชาติ, 2544 : 41) ได้ให้ความหมายที่เป็นไปในทางเดียวกันว่า ปัจจัยพื้นฐานการท่องเที่ยวจะมีส่วนต่อการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวกล่าวคือ เป็นแนวทางที่ผู้ประกอบการจะต้องให้ความสนใจและคำนึงเสมอว่าการที่จะให้ผู้ให้บริการ 3 ประการของแหล่งท่องเที่ยวที่ทำให้เกิดศักยภาพ ซึ่งในการนี้หมายความว่าแหล่งท่องเที่ยวนั้น ต้องมีส่วนประกอบของ 3 As ดังนี้

1. สิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยวให้เข้าไปชม (Attractions)
2. ความสะดวกในการเข้าถึง (Accessibility) ที่เหมาะสมกับลักษณะของแหล่งท่องเที่ยว
3. สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ตามความจำเป็น (Amenity)

นอกจากนี้ปัจจัยพื้นฐานทางการท่องเที่ยวเชิงเกษตรยังสอดคล้องกับความหมายของ แหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ดังที่ บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2542 : 22) ได้สรุปไว้ว่า การที่จะให้นักท่องเที่ยวเข้าไปเยี่ยมชมทรัพยากรท่องเที่ยวใดๆ ก็ตามย่อมขึ้นอยู่กับปัจจัยสำคัญ 3 ประการคือ

1. ทรัพยากรการท่องเที่ยวจะต้องมีสิ่งดึงดูดใจ เช่น ความสวยงามของธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรม โบราณสถาน สถานที่ทางประวัติศาสตร์ เป็นต้น
2. ทรัพยากรท่องเที่ยวต้องมีสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น มีการบริการอำนวยความสะดวก น้ำประปา ไฟฟ้า การสื่อสาร การขนส่ง ที่พักแรม อาหาร นำเที่ยว จำหน่ายสินค้าที่ระลึก เป็นต้น
3. ทรัพยากรท่องเที่ยวต้องมีเส้นทางคมนาคมเข้าถึง เป็นปัจจัยสำคัญของทรัพยากรท่องเที่ยวที่จะต้องเส้นทางหรือโครงข่ายคมนาคมที่สามารถเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวจนตลอดจนสามารถเชื่อมโยงกันระหว่างแหล่งท่องเที่ยวกับบริเวณใกล้เคียง

จากแนวคิดที่เกี่ยวข้องทั้ง 6 แนวคิดที่กล่าวข้างต้น สามารถสรุปได้ว่าการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นการท่องเที่ยวที่ต่างจากการท่องเที่ยวในรูปแบบอื่นๆ นั่นก็คือต้องมีกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้ ได้สัมผัส ซึ่งกิจกรรมในสถานที่นั้นควรจะประกอบด้วย การจัดทำนาขุม การสาธิตนำชมและกิจกรรมต่างๆ นั้นต้องน่าสนใจและแปลกกว่าแหล่งท่องเที่ยวประเภทอื่น นอกจากนั้นแล้วสิ่งที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งก็คือ ชุมชน ก็เป็นหัวใจสำคัญของการท่องเที่ยว โดยการมีส่วนร่วมกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรและมีส่วนร่วมต่อรายได้ที่เกิดจากการท่องเที่ยว

2.5 หลักการวิเคราะห์ SWOT Analysis

SWOT Analysis เป็นการวิเคราะห์สภาพองค์กรหรือหน่วยงานในปัจจุบัน เพื่อค้นหาจุดแข็ง จุดเด่น จุดด้อย หรือสิ่งที่อาจเป็นปัญหาสำคัญในการดำเนินงานสู่สภาพที่ต้องการในอนาคต

หลักการของการวิเคราะห์ SWOT Analysis คือการวิเคราะห์โดยการสำรวจจากสภาพการณ์ 2 ด้าน คือ สภาพการณ์ภายในและสภาพการณ์ภายนอก ดังนั้นการวิเคราะห์ SWOT จึงเป็นการวิเคราะห์สภาพการณ์ (Situation Analysis) ซึ่งเป็นการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อนเพื่อให้รู้ตนเอง (รู้เรา) รู้จักสภาพแวดล้อม (รู้เขา) เกิดความชัดเจนและวิเคราะห์โอกาส-อุปสรรค การวิเคราะห์ปัจจัยต่างๆ ทั้งภายนอกและภายในองค์กรจะช่วยให้ผู้วิเคราะห์ทราบถึงการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้นภายนอกองค์กรทั้งสิ่งที่ได้เกิดขึ้นแล้วและแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงในอนาคต รวมทั้งผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ที่มีผลต่อองค์กรและความสามารถด้านต่างๆ ที่องค์กรมีอยู่ข้อมูลเหล่านี้จะเป็นประโยชน์อย่างมากต่อการกำหนดวิสัยทัศน์ การกำหนดกลยุทธ์ การดำเนินตามกลยุทธ์ขององค์กรที่เหมาะสมต่อไป

SWOT เป็นตัวย่อที่มีความหมายดังนี้

1. Strengths - จุดแข็งหรือข้อได้เปรียบ

- จุดแข็งขององค์กร (S-Strengths) เป็นการวิเคราะห์ปัจจัยภายในจากมุมมองของผู้ที่อยู่ในองค์กรนั่นเองว่าปัจจัยใดภายในองค์กรที่เป็นข้อได้เปรียบหรือจุดเด่นขององค์กรที่องค์กรควรนำมาใช้ในการพัฒนาองค์กรได้ และควรดำรงไว้เพื่อการ เสริมสร้างความเข้มแข็งขององค์กร

2. Weaknesses - จุดอ่อนหรือข้อเสียเปรียบ

- จุดอ่อนขององค์กร (W-Weaknesses) เป็นการวิเคราะห์ ปัจจัยภายในจากมุมมองของผู้ที่อยู่ในจากมุมมองของผู้ที่อยู่ในองค์กรนั้น ๆ เองว่าปัจจัยภายในองค์กรที่เป็นจุดด้อย ข้อเสียเปรียบขององค์กรที่ควรปรับปรุงให้ดีขึ้นหรือจัดให้หมดไป อันจะเป็นประโยชน์ต่อองค์กร

3. Opportunities - โอกาสที่จะดำเนินการได้

- โอกาสทางสภาพแวดล้อม (O-Opportunities) เป็นการวิเคราะห์ว่าปัจจัยภายนอกองค์กร

ปัจจัยใดที่สามารถส่งผล กระทบประโยชน์ ทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อการดำเนินการขององค์กร ในระดับมหภาค และองค์กรสามารถถ่วงข้อดีเหล่านี้มาเสริมสร้างให้ หน่วยงานเข้มแข็งขึ้นได้

4. Threats - อุปสรรค ข้อจำกัด หรือปัจจัยที่คุกคามการดำเนินงานขององค์กร

- อุปสรรคทางสภาพแวดล้อม (T-Threats) เป็นการวิเคราะห์ว่าปัจจัยภายนอกองค์กรปัจจัยใดที่สามารถส่งผลกระทบในระดับมหภาคในทางที่จะก่อให้เกิดความเสียหาย ทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งองค์กรจำเป็นต้องหลีกเลี่ยง หรือปรับสภาพองค์กรให้มีความแข็งแกร่งพร้อมที่จะเผชิญแรงกระทบดังกล่าวได้

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของหมู่บ้านปางมะโอผู้ศึกษาได้ ค้นคว้าและศึกษาผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องหรือใกล้เคียงกับเนื้อหาการศึกษา เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการศึกษาทำให้ผู้ศึกษามีแนวคิดในการศึกษาเพิ่มขึ้น โดยมีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

การศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาและจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Agro-tourism) โดยสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2544) ได้ทำการวิจัยเสนอต่อการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) พอสรุปผลการศึกษาในสาระสำคัญได้ดังนี้

ก. การศึกษาสภาพการทำเกษตรกรรมเพื่อการท่องเที่ยว โดยสรุปสาระสำคัญได้ว่า ลักษณะของพื้นที่เกษตรกรรมหลายแห่งมีศักยภาพเพียงพอ ที่จะพัฒนาเพื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยจำแนกรูปแบบการทำเกษตรกรรม ดังนี้

1. รูปแบบการทำนา ที่ใช้วัฒนธรรมดั้งเดิมในการเตรียมดินและเก็บเกี่ยว เช่น ใช้ควาย โคไถนา การเก็บเกี่ยวและนวด โดยใช้แรงงานคน ประกอบกับอาชีพเสริม ได้แก่ การเพาะเห็ด ยกยอดปลา ลอบจับปลา เป็นต้น วัฒนธรรมทำการเกษตรแบบนี้เป็นวงจรชีวิตที่สามารถพบเห็นได้บริเวณจังหวัดอุรุษยา และอ่างทอง

2. รูปแบบเกษตรผสมผสาน ได้แก่ การปลูกผักปลอดสารพิษร่วมกับไม้ผลและชุดบ่อเลี้ยงปลาหรือทำนาข้าวควบคู่กัน ไปและขายผัก ขายผลไม้ ปิ้งปลาหรือกุ้งขายให้แก่นักท่องเที่ยว รูปแบบการใช้ที่ดินแบบนี้ พบมากในจังหวัดนครปฐมและราชบุรี

3. รูปแบบสวนผลไม้ที่เป็นที่นิยมของชาวต่างชาติ ได้แก่ มะม่วง ส้มโอ ชมพู่ ปลูกบริเวณจังหวัดนครปฐม เงาะ ทุเรียน มังคุด ลองกอง ปลูกบริเวณจังหวัดระยอง จันทบุรี และจังหวัดปราจีนบุรี ลำไย ลิ้นจี่ ปลูกบริเวณจังหวัดลำพูน เชียงใหม่ และเชียงราย และลองกองที่จังหวัดนราธิวาส ซึ่งสามารถจัดเทศกาลชิมผลไม้ของแต่ละจังหวัดได้ โดยให้นักท่องเที่ยวเข้าไปเก็บผลไม้ด้วยตนเอง โดยจัดกิจกรรมวิธีการเก็บที่หลากหลาย

4. รูปแบบไม้ดอกไม้ประดับ ได้แก่ รักรั้วไม้ ที่จังหวัดนครปฐม และจังหวัดราชบุรี แปลงกุหลาบที่จังหวัดนครปฐม จังหวัดตาก และจังหวัดเชียงใหม่ สวนไม้ดอกไม้ประดับที่จังหวัดนครปฐม เชียงใหม่ เชียงราย และนครราชสีมา เป็นต้น

5. รูปแบบเกษตรเชิงอนุรักษ์ผสมกับวัฒนธรรมชาวไทยภูเขา ซึ่งมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรหลายจังหวัด เช่น สวนชา สวนเมี่ยง ที่อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ และอำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย การทำการเกษตรบนพื้นที่สูงในท้องที่จังหวัดเพชรบูรณ์ เชียงใหม่ เชียงราย และแม่ฮ่องสอน

6. รูปแบบศูนย์ศึกษาและศูนย์วิจัยทดลองของหน่วยงานราชการต่างๆ ได้แก่ ศูนย์ศึกษาห้วยฮ่องไคร้ จังหวัดเชียงใหม่ ศูนย์ศึกษาพัฒนาเขาหินซ้อน จังหวัดฉะเชิงเทรา ศูนย์ศึกษาพัฒนาพิภพทอง จังหวัดนครราชสีมา ศูนย์ศึกษาพัฒนาห้วยทราย จังหวัดเพชรบุรี เป็นต้น นอกจากนี้มีศูนย์วิจัยทดลองของหน่วยราชการต่างๆ เช่น กรมประมง กรมป่าไม้ กรมวิชาการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร เป็นต้น สามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรได้

7. โครงการหลวงและโครงการพระราชดำริ เช่น โครงการหลวงดอยอินทนนท์ โครงการหลวงห้วยลิก โครงการหลวงดอยอ่างขาง และโครงการพัฒนาดอยตุง เป็นต้น ซึ่งมีพันธุ์ไม้หลากหลายและสวนผักต่างๆ สามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้

8. รูปแบบชุมชนเกษตรกร เช่น ชุมชนประมง ชุมชนชาวสวนยาง ชุมชนชาวเขา สหกรณ์นิคมต่างๆ เป็นต้น ซึ่งจะรวมวิถีชีวิตและวัฒนธรรมพื้นบ้านเข้าไปด้วย

9. รูปแบบสวนเกษตรหรือฟาร์มของเอกชน เช่น ฟาร์มแม่สาและฟาร์มผีเสื้อแม่สา จังหวัดเชียงใหม่ ฟาร์มจระเข้ จังหวัดสมุทรปราการ เป็นต้น

10. รูปแบบตลาดการเกษตร เช่น ตลาดน้ำดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี ตลาดไทยสี่มุมเมือง จังหวัดปทุมธานี ตลอดจนตลาดสดผลไม้ในเทศกาลต่างๆ

ข. การศึกษาข้อมูลรายละเอียดที่เป็นองค์ประกอบการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในหัวข้อต่อไปนี้

- ความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยว
- ด้านการเกษตรในพื้นที่
- ด้านการบริการ/จัดการองค์กร
- ด้านการจัดการนักท่องเที่ยว
- ด้านการจัดการด้านอนุรักษ์
- ด้านการประเมินศักยภาพการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

จากการวิจัยเรื่องนี้สรุปได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงเกษตรในสภาพปัจจุบันของประเทศไทยมี

ศักยภาพและความพร้อมที่สามารถมีการพัฒนาการท่องเที่ยวในแต่ละรูปแบบของประเภทแหล่งท่องเที่ยวทางการเกษตร ซึ่งงานวิจัยได้ศึกษาในด้านจุดแข็ง (Strengths) จุดอ่อน (Weaknesses) โอกาส (Opportunities) อุปสรรค (Threats) ไว้แล้ว ซึ่งหากได้รับการสนับสนุน/ส่งเสริม/ความร่วมมือจากทุกฝ่าย โดยไม่ได้รับผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม การท่องเที่ยวเชิงเกษตรก็เกิดขึ้นได้โดยไม่มีข้อจำกัดและนอกจากนี้สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2544) ยังได้ศึกษาอีก 3 เรื่องที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ซึ่งได้แก่ กลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรการประเมินศักยภาพการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตร และความต้องการของนักท่องเที่ยวในแต่ละกลุ่มที่มีต่อแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. กลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

ผลการศึกษาบ่งชี้ลักษณะการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของไทยอยู่ในระยะเริ่มดำเนินการ ขนาดของแหล่งท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีขนาดเล็ก การกระจายตัวของแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถจัดเป็นที่ท่องเที่ยวของแหล่งส่วนหนึ่งสามารถพัฒนาสร้างชื่อเสียงได้ ความพร้อมในการดำเนินการยังต้องได้รับการส่งเสริมสนับสนุนจากรัฐ และแนวทางการพัฒนาที่ผ่านมาของหน่วยงานรัฐ มีการพัฒนาแหล่งที่เกี่ยวข้องกับแหล่งเกษตรโดยตรง และการพัฒนาผสมผสานกับแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ในชนบท ประกอบกับความต้องการของตลาดมีความสนใจ วิถีชีวิตและวัฒนธรรม รวมทั้งแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ในชนบท ดังนั้นในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตร จึงควรกำหนดเป้าหมายการพัฒนาเชิงกลยุทธ์

Model	Model	Model
Ruraltourism	Agrotourism	Market Agrotourism
Direction มุ่งความสนใจไปยังชนบท	Direction พัฒนาการเป็นการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่สมบูรณ์	Direction การพัฒนาที่ยั่งยืนภายใต้ระบบตลาด
Stage ปีที่ 1-3	Stage ปีที่ 2-5	Stage ปีที่ 6-10

2. การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ควรใช้หลัก SWOT Analysis ใน การทำการศึกษาและวิเคราะห์เบื้องต้นการพัฒนาท่องเที่ยวเชิงเกษตรมีการศึกษาในเรื่องของจุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส และอุปสรรคในเบื้องต้นของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ควบคู่กับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

หลัก เพื่อเน้นให้แหล่งเกษตรเป็นแหล่งท่องเที่ยวเสริมหรือประกอบอันจะเป็นแนวทางพัฒนาเพื่อมิให้เกิดผลกระทบต่อแหล่งเกษตรมากเกินไป ประกอบกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรมีตลาดเฉพาะกลุ่มสูง การวางแผนทางการพัฒนาในเชิงกลุ่มแหล่งท่องเที่ยวจะสามารถสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว นอกจากในพื้นที่ท่องเที่ยวหลัก ซึ่งนักท่องเที่ยวยังมีความต้องการให้มีแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียง ดังนั้นจึงควรมีการพัฒนาในเส้นทางที่มีแหล่งท่องเที่ยวอยู่ด้วย

3. ความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีต่อแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร

จากผลการศึกษาถึงความต้องการของนักท่องเที่ยวในแต่ละกลุ่ม ที่มีต่อแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นการศึกษารายละเอียดเจาะลึกถึงกลุ่มนักท่องเที่ยวกลุ่มต่างๆ ที่มีความต้องการต่อแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรในแต่ละประเภท จะสามารถเห็นได้ว่านักท่องเที่ยวมีความต้องการที่แตกต่างกัน ดังนี้

- ประเภทแหล่งท่องเที่ยวที่ต้องการไปเที่ยว จากการศึกษาพบว่า กลุ่มนักท่องเที่ยวเพศชาย ต้องการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวประเภทการทำไร่ การทำฟาร์มเลี้ยงสัตว์ การประมงและการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ และการทำเกษตรแบบผสมผสานมากกว่ากลุ่มนักท่องเที่ยวหญิง สำหรับนักท่องเที่ยวหญิง ต้องการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวประเภทการทำนา การทำสวนผลไม้ การทำสวนดอกไม้ และการปลูกพืชเมืองหนาวมากกว่ากลุ่มนักท่องเที่ยวเพศชาย โดยต้องการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวประเภทการทำสวนไม้ดอกมากที่สุด

- รูปแบบการท่องเที่ยว จากการศึกษาพบว่า กลุ่มนักท่องเที่ยวที่มาส่วนตัว ต้องการไปเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทุกประเภทมากกว่า กลุ่มนักท่องเที่ยวที่มากับบริษัทนำเที่ยว เนื่องจากเป็นกลุ่มที่มีสัดส่วนมากกว่า โดยต้องการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวประเภทการทำสวนดอกไม้มากที่สุด สำหรับกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มาบริษัทนำเที่ยว ต้องการไปเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทุกประเภทน้อยกว่ากลุ่มนักท่องเที่ยวที่มาส่วนตัว เนื่องจากเป็นกลุ่มที่มีสัดส่วนที่น้อยกว่า โดยต้องการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวประเภทการทำสวนดอกไม้มากที่สุด

- อาชีพ จากการศึกษาพบว่ากลุ่มนักเรียน/นักศึกษา ต้องการไปท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทุกประเภทมากกว่านักท่องเที่ยวกลุ่มอื่น เนื่องจากเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีสัดส่วนมากที่สุด รองลงมาคือกลุ่มอาชีพรับจ้างทั่วไป ต้องการไปท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวประเภทสวนผลไม้

นอกจากผลงานวิจัยแนวทางการพัฒนาและจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Agro-tourism) ของสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2544) ยังมีผู้ศึกษาในหัวข้อที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการพัฒนาและการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในหลายพื้นที่ของประเทศไทย ดังเช่น

ยูรีพรธณ แสนใจยา (2545) ทำการศึกษาเรื่องแนวทางการพัฒนาไร้ชาสุวิรุพห์อำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงรยเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ผลการศึกษาพบว่า ไร้ชาสุวิรุพห์มีความศักยภาพและความพร้อมที่จะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรในระดับที่ดีมาก เนื่องจากตั้งอยู่ในพื้นที่เส้นทางทางแหล่งท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยวสามารถเดินทางเข้าไปยังพื้นที่ได้สะดวกมีความปลอดภัยมีการต้อนรับนักท่องเที่ยวที่ดีและชุมชนมีส่วนร่วมในพื้นที่ กรณีของความพร้อมด้านกิจกรรมในไร้ชาสุวิรุพห์การศึกษาพบว่ามีกิจกรรมที่หลากหลายและมีความพร้อมในการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยวส่วนเรื่องของกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจเป็นพิเศษตามลำดับ ได้แก่ชมกระบวนการขั้นตอนการผลิตชา การสาธิตวิธีการชงชา-ชิมชา การสัมผัสกับอาหารที่ทำจากชาและกิจกรรมการสาธิตการเก็บใบชา

ข้อเสนอแนะจากการศึกษาแนวทางการพัฒนาไร้ชาสุวิรุพห์ เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร คือต้องมีการจัดทำ Landscape ของพื้นที่ไร้ชาสุวิรุพห์ โดยการว่าจ้างสถาปนิกและจัดทำเป็นแผนพัฒนาระยะสั้นและระยะยาว มีการปรับปรุงอาคารให้เป็นระเบียบและแบ่งเป็นสัดส่วนที่ชัดเจนในการให้บริการนักท่องเที่ยว ในการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ มีการพัฒนาด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวและจัดให้มีกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวได้ชม

นอกจากนี้ สุดารัตน์ แสงจันงค์ (2545) ทำการศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาศูนย์ฝึกถึงเพื่อการเกษตร อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานีเป็นแหล่งท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ผลการศึกษาพบว่า จากการศึกษาศักยภาพเชิงการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวทำให้ทราบว่าแหล่งท่องเที่ยวที่ศึกษามีศักยภาพดังนี้ 1) ด้านกิจกรรมการแสดงในแหล่งท่องเที่ยวพบว่ามีศักยภาพในระดับสูง มีความโดดเด่นและได้รับการยอมรับจากนักท่องเที่ยวเป็นอย่างดี 2) ด้านสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวพบว่ามีศักยภาพอยู่ในระดับกลาง และควรได้รับการพัฒนาอย่างเร่งด่วน 3) ด้านการดำเนินงานทางธุรกิจพบว่ามีศักยภาพอยู่ในระดับ ต่ำ ควรมีการพัฒนาให้เป็นระบบมากขึ้น 4) ด้านโครงสร้างพื้นฐานและบริการท่องเที่ยวมีศักยภาพอยู่ในระดับ กลาง ควรค่าแก่การพัฒนาให้มีความพร้อมมากยิ่งขึ้น 5) ศักยภาพในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวแบบยั่งยืนอยู่ในระดับสูงเนื่องจากการศึกษา พบว่า แหล่งท่องเที่ยวที่ศึกษามีความโดดเด่นในด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวมีคุณค่าต่อการศึกษามีกิจกรรมที่มีความสอดคล้องต่อวัฒนธรรมของท้องถิ่น และมีความสามารถต่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนรวมไปถึงประเด็นปัญหาที่พบ ในการศึกษาถือได้ว่าสามารถทำการพัฒนาให้มีความพร้อมได้จึงทำให้เห็นว่าแหล่งท่องเที่ยวดังกล่าวมีศักยภาพในการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวแบบยั่งยืน นอกจากนี้การมีส่วนร่วมของการพัฒนาการท่องเที่ยวก็มีส่วนสำคัญในการพัฒนาให้พื้นที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร

นอกจากยังมีผู้ศึกษาด้านการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรซึ่งมีความสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวดังเช่น เดชา ไต้สูงเนิน (2543) ได้เรื่อง “ การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร กรณีศึกษา บ้านม่วงคำ ตำบลโป่งแยง อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่” จากการศึกษา พบว่า การท่องเที่ยวที่บ้านม่วงคำและหมู่บ้านใกล้เคียงมีการท่องเที่ยวเกิดขึ้นสามพื้นที่คือ 1.พื้นที่บริเวณศูนย์ท่องเที่ยวเกษตรม่วงคำ 2. พื้นที่บริเวณถนนเชื่อมต่อระหว่างบ้านม่วงคำกับบ้านโป่งแยงใน 3. บริเวณบ้านผานกกกในพื้นที่ภายในศูนย์ท่องเที่ยวเกษตรม่วงคำนักท่องเที่ยวบางกลุ่มเข้ามา เพื่อศึกษาดูงานและเยี่ยมชมกิจกรรมทางการเกษตรภายในศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ส่วนศูนย์ท่องเที่ยวเกษตรม่วงคำนักท่องเที่ยวไม่ได้ให้ความสนใจแวะท่องเที่ยวเนื่องจากศูนย์ท่องเที่ยวเกษตรม่วงคำยังไม่มีความพร้อมในการเปิดให้บริการแก่นักท่องเที่ยว ส่วนพื้นที่ที่ได้รับความนิยมคือบริเวณถนนเชื่อมต่อระหว่างหมู่บ้านม่วงคำและบ้านโป่งแยงในเนื่องจากมีความสะดวกในการเข้าถึง

ผลการศึกษาดังแนวทางการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเกษตรบ้านม่วงคำ ต้องมีการจัดฝึกอบรมให้ความรู้ด้านการท่องเที่ยวเกษตรแก่บุคคลที่เข้ามาดำเนินงานต้องมีการวางแผน เพื่อมีการจัดระบบการท่องเที่ยวภายในหมู่บ้านเพื่อให้เป็นการท่องเที่ยวแบบครบวงจร มีการจัดพื้นที่เพื่อใช้ในการศึกษาดูงานและท่องเที่ยวตามความเหมาะสมของสภาพพื้นที่ โดยจัดให้เป็นสัดส่วนตามขีดความสามารถของพื้นที่และชุมชน เพื่อสามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ต้องมีการพัฒนาปรับปรุงอาคารสถานที่และมีการสนับสนุนพัฒนาสินค้าเกษตรหรือสินค้าแปรรูปทางการเกษตรให้มีคุณภาพสูงขึ้น เพื่อแข่งขันกับตลาดภายนอกได้ที่สำคัญต้องประสานความร่วมมือระหว่างคนในชุมชนกับบุคคลภายนอกอย่างต่อเนื่องให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเกษตรให้มากยิ่งขึ้น

สอดคล้องกับผลการศึกษา วรพล วัฒนเหลืออรุณ (2544) ทำการศึกษาเรื่อง “การท่องเที่ยวเชิงเกษตรในระบบเหมืองฝายของภูมิปัญญาชาวบ้าน: กรณีศึกษา หมู่บ้านห้วยอีด่าง ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่” ผลการศึกษาแนวทางการใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านในการจัดทำระบบเหมืองฝายกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร พบว่า หมู่บ้านห้วยอีด่างเป็นหมู่บ้านของชาวเผ่ากระเหรี่ยงสะกอที่มีความเข้มแข็งในการดำเนินชีวิตบนพื้นฐานของวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมซึ่งมีความเชื่อพิธีกรรมและภูมิปัญญาเกี่ยวกับน้ำ เพื่อการทำเกษตรในแบบยังชีพและเศรษฐกิจที่สืบทอดต่อกันมาจากบรรพบุรุษสามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบยั่งยืนได้ แต่ธุรกิจนำเที่ยวในเขตพื้นที่ตำบลแม่วินส่วนใหญ่ไม่ได้ให้ความสนใจในการเดินทางมาเที่ยวชมมากนัก เนื่องจากระบบการบริหารจัดการของชุมชนท้องถิ่นยังไม่เข้มแข็ง การขาดงบประมาณและขาดความเข้าใจในระบบของการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

นอกจากนี้ยังมีความใกล้เคียงกับการศึกษา รามเมศร์ พรหมชาติ (2545) เรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตร: กรณีศึกษาบ้านโป่ง ตำบลป่าไผ่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ประชาชนบ้านโป่งที่เป็นกลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว ด้านการบริการการท่องเที่ยวและด้านการตลาดท่องเที่ยวในระดับน้อยในทุกขั้นตอนส่วนการศึกษาความแตกต่างระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตร พบว่าประชาชนที่มีอายุและระยะเวลาที่อาศัยอยู่ที่แตกต่างกันมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ปัจจัยส่วนบุคคลด้านอาชีพระดับการศึกษาและความแตกต่างในภูมิฐานะทำให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ทั้งนี้การศึกษาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรต้องศึกษาถึงศักยภาพและการพัฒนาพื้นที่ตามแนวทางที่ได้ศึกษารวมทั้งอุปสรรคที่พบ ดังเช่นการศึกษาของ อร สีแพร (2543) ได้ศึกษาเรื่องลักษณะเฉพาะของเกษตรกรรมที่สนับสนุน โครงการการท่องเที่ยว จังหวัดนครราชสีมา และพื้นที่ต่อเนื่อง ซึ่งการศึกษาเรื่องนี้ผู้ศึกษาได้ศึกษาด้านองค์ประกอบของระบบการท่องเที่ยว รูปแบบและแนวคิดการพัฒนาการท่องเที่ยวตลอดจนทางด้านระบบการเกษตรกรรมรูปแบบและแนวคิดในการดำเนินการเกษตรเพื่อกำหนดปัจจัยในการวิเคราะห์ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม ซึ่งประกอบด้วย 6 ปัจจัย คือ

1. ปัจจัยด้านคุณค่าของแหล่งเกษตรกรรม
2. สภาพการเข้าถึง
3. สิ่งอำนวยความสะดวก
4. สภาพแวดล้อม
5. ขีดจำกัดในการรองรับนักท่องเที่ยว
6. การบริหารจัดการการท่องเที่ยว

ผลการศึกษาและวิเคราะห์อุปสงค์และอุปทานการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมในพื้นที่ พบว่าแหล่งเกษตรกรรมต่างๆ ที่มีความเหมาะสมในการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมเป็นแหล่งเกษตรที่มีเจ้าของเฉพาะรายมากที่สุด หากพิจารณาตามประเภทของแหล่งเกษตรกรรม พบว่าส่วนใหญ่เป็นสวนผลไม้ผักและสวนดอกไม้มากที่สุด ซึ่งแหล่งเกษตรกรรมต่างเหล่านั้นจะมีความสามารถที่จะรองรับกิจกรรมการท่องเที่ยวที่แตกต่างกันโดยสามารถแบ่งได้ดังนี้

- 1) แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมที่สามารถรองรับการท่องเที่ยวแบบทั่วไปและการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม ซึ่งสามารถตอบสนองความต้องการของกลุ่มนักท่องเที่ยวทั่วไปที่ต้องการพักผ่อนและกลุ่มที่สนใจศึกษาด้านเกษตรกรรมเป็นพิเศษ

2) แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมที่สามารถรองรับนักท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมเป็นพิเศษซึ่งเหมาะกับกลุ่มนักท่องเที่ยวที่ต้องการแสวงหาความรู้ใหม่ๆ และเทคนิคพิเศษทางการเกษตร

สรุปการศึกษาพื้นที่เกษตรกรรมที่ศึกษาของจังหวัดนครราชสีมา พบว่ามีศักยภาพในการพัฒนาเพื่อรองรับกิจกรรมการท่องเที่ยวทำให้ พื้นที่เกษตรกรรม ได้กลายเป็นจุดสนใจใหม่ทางการท่องเที่ยวและแหล่งเกษตรกรรมจึงเกิดภาพลักษณ์ทางการท่องเที่ยวของจังหวัดนครราชสีมาที่มีความหลากหลายมากขึ้น นอกจากนี้มีนักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวในพื้นที่ทำให้เกิดการใช้จ่ายในพื้นที่โดยเฉพาะแหล่งเกษตรกรรม ซึ่งทำให้ชาวบ้านมีโอกาสจัดการท่องเที่ยวด้วยตนเองและได้ประโยชน์จากการมีรายได้เสริมนอกเหนือจากกิจกรรมหลักคือการทำเกษตร การศึกษาเรื่องนี้ยังมีความสอดคล้องกับการศึกษาของ อรอนงค์ ฤชาฤทธิ์ (2545) ทำการศึกษาเรื่อง ศักยภาพของตำบลสัมปทวนในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ผลการศึกษาพบว่าตำบลสัมปทวนมีศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวระดับปานกลางโดยพิจารณาจากปัจจัยที่เป็นองค์ประกอบในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรดังต่อไปนี้

1. ปัจจัยทางด้านกายภาพ
2. ปัจจัยพื้นฐานของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร
3. ปัจจัยด้านระบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร
4. ปัจจัยด้านความพร้อมของคนในชุมชนต่อการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร
5. สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

จากการศึกษาแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร พบว่า ปัจจัยด้านระบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่เป็นองค์ประกอบในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรของตำบลสัมปทวนเมื่อนำมาจัดลำดับความสำคัญในการที่จะพัฒนาหรือบริหารจัดการแล้วสามารถลำดับได้ดังนี้

- 1) ด้านระบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร
- 2) พื้นฐานของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร
- 3) ความพร้อมของชุมชน
- 4) ด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวเชิงเกษตร
- 5) ด้านลักษณะทางกายภาพ

การศึกษาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรนอกจากศึกษาปัจจัยและองค์ประกอบทางการท่องเที่ยว ทางด้านผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงเกษตรมีส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในพื้นที่ ซึ่งในประเทศสหรัฐอเมริกามีการศึกษาในเรื่องนี้

McGehee and Kim (2004) ทำการศึกษาเรื่องแรงบันดาลใจของผู้ประกอบการ การท่องเที่ยวเชิงเกษตร: กรณีศึกษารอบครัวที่ทำฟาร์มเมือง Virginia ประเทศสหรัฐอเมริกา ผลการศึกษาพบว่าแรงบันดาลใจที่ทำให้เกิดผู้ประกอบการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเกิดจากเหตุผลทางด้านเศรษฐกิจและความยั่งยืนของสังคมวัฒนธรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรทำให้เกิดรายได้ นอกเหนือจากผลิตผลทางการเกษตร โดยทางฟาร์มมีการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวภายในฟาร์มที่น่าสนใจคือการศึกษาชีวิตในการทำเกษตร ฟางข้าวที่นำมาทำเป็นก้อนเพื่อให้สามารถขี่ได้ ซึ่งเป็นสังคมและวัฒนธรรมในการดำเนินชีวิตของเกษตรกรเมือง Virginia นอกจากนี้ยังมีการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ ในท้องถิ่น คือการทำต้นคริสต์มาส ซึ่งเป็นการสร้างรายได้เพิ่มขึ้นให้กับเจ้าของฟาร์ม ทางด้านการวางแผนการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรและการสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวดำเนินการโดยเจ้าของพื้นที่เองรวมทั้งการสร้างกิจกรรมต่างๆจึงทำให้เป็นที่นิยม ซึ่งปัจจัยที่กล่าวมาทำให้เกษตรกรเกิดแรงบันดาลใจที่จะประกอบกิจการในรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในเมือง Virginia

ในประเทศไทยมีผู้ศึกษาการพัฒนาการท่องเที่ยวและการเกษตรของชาวเขาทางภาคเหนือของประเทศไทย คือ Timothy (1995) ทำการศึกษาเรื่อง การพัฒนาการท่องเที่ยวและการเกษตรของประเทศไทย การศึกษาครั้งนี้ได้ศึกษากลุ่มชาวเขาที่อาศัยอยู่ทางภาคเหนือของประเทศไทยคือพื้นที่ทางเหนือของ จังหวัดเชียงรายผลการศึกษาพบว่าการท่องเที่ยวทำให้เกิดประโยชน์ด้านรายได้ โดยการขายสินค้าภาคการเกษตรและบริการแก่นักท่องเที่ยวแต่อย่างไรก็ตาม ผลกระทบจากการรับการท่องเที่ยวเข้ามาในพื้นที่คือการเปลี่ยนแปลงทางด้านสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะพื้นที่การเพาะปลูกจากการเติบโตของการท่องเที่ยวในหมู่บ้านอย่างรวดเร็ว กลุ่มครอบครัวที่มีขนาดใหญ่มีพื้นที่มากสามารถใช้พื้นที่นั้นเพื่อการเกษตรและการท่องเที่ยว แต่กลุ่มมีพื้นที่น้อยเป็นครอบครัวยากจนจึงจำเป็นต้องหาทรัพยากร คือพื้นที่ใหม่เพื่อทำเป็นที่เพาะปลูกพืชจึงก่อให้เกิดบุกรุกป่าเพิ่มขึ้น นอกจากนี้การรับการท่องเที่ยวเข้ามาในพื้นที่ทำให้ระบบเศรษฐกิจและสังคมความสัมพันธ์ของคนในพื้นที่มีเปลี่ยนแปลงและเกิดการซื้อขายพื้นที่เพื่อทำเป็นแหล่งท่องเที่ยวมากขึ้นมีผลทำให้สภาพสิ่งแวดล้อมในพื้นที่แย่ลงเรื่อยๆ

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในเรื่องแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่กล่าวแล้วข้างต้น สามารถสรุปได้ว่าผู้ที่ศึกษาวิจัยส่วนใหญ่มีความเห็นว่า ลักษณะพื้นที่เกษตรกรรมของเมืองไทยหลายแห่ง ที่มีศักยภาพและความพร้อมต่อการที่จะพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรได้ ซึ่งสามารถพัฒนาได้หลากหลายรูปแบบเลยทีเดียว โดยการพัฒนานั้นควรที่จะต้องคำนึงถึงการวิเคราะห์ SWOT (จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรค) หรือองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยว (3 As: Attraction, Accessibility, Amenity) เป็นตัวพื้นฐานในการศึกษาศักยภาพของความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยว

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงเกษตรของประเทศไทย เป็นการท่องเที่ยวที่มีพื้นฐานมาจากการใช้แหล่งเกษตรเป็นสิ่งดึงดูดใจ เช่น การเกษตรที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจการเกษตรของเอกชน พื้นที่ทดลองหรือสถานีวิจัยของหน่วยงานรัฐ โครงการหลวงที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร ด้านตลาดการเกษตรและปรากฏการณ์ทางการเกษตรเป็นต้น โดยการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในประเทศไทยได้เกิดขึ้นจากกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้ริเริ่มการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยเริ่มมีการจัดการมาตั้งแต่ปี 2541 ซึ่งมีหน่วยงานหลัก 2 หน่วยงานที่มีส่วนร่วมในการริเริ่มคือ กรมวิชาการเกษตรและกรมส่งเสริมการเกษตรซึ่งได้ดำเนินการที่ศูนย์พัฒนาตามพระราชดำริเขาหินซ้อนและศูนย์พัฒนาตามพระราชดำริพิบูลทอง โดยทั้งสองแห่งมีการเข้าเยี่ยมชมของนักท่องเที่ยวมานานแต่ยังไม่มีการจัดการอย่างเป็นรูปแบบและการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้เสนอจังหวัดน่านร้องในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร 4 จังหวัด คือ สมุทรสาคร ชลบุรี เชียงใหม่ ขอนแก่นและสามารถรวบรวมข้อมูลของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องคือกรมวิชาการเกษตร ซึ่งมีโครงการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ด้านการเกษตรโดยเป็นความร่วมมือระหว่างกรมวิชาการเกษตรและการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย เพื่อเป็นการช่วยสนับสนุนปีการท่องเที่ยว (Amazing Thailand 1998-1999) โดยเห็นว่าควรมีการปรับปรุงศูนย์วิจัยและสถานีทดลองของกรมวิชาการเกษตรให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวและให้ความรู้ทางด้านการเกษตร แก่นักท่องเที่ยวและประชาชนผู้สนใจทั่วไปนั้นคือจุดเริ่มต้นของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในประเทศไทยจากการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรจึงทำให้เกิดการทำคู่มือท่องเที่ยวเกษตรทั่วถิ่นไทย

โดยในปี 2546 การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยร่วมกับกรมวิชาการเกษตรและกรมส่งเสริมการเกษตรจัดทำคู่มือท่องเที่ยวเกษตรทั่วถิ่นไทย เพื่อเป็นการสนับสนุนการท่องเที่ยว Amazing Thailand Experience Variety โดยแบ่งตามภาค 5 ภาคดังนี้

ภาคเหนือ 7 จังหวัดคือ เชียงราย, เชียงใหม่, ลำปาง, อุตรดิตถ์, แพร่, น่าน และพิษณุโลก

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 9 จังหวัด คือ เพชรบูรณ์, เลย, อุตรธานี, หนองคาย, ขอนแก่น, สุรินทร์, สระบุรี, ลพบุรีและนครราชสีมา

ภาคกลาง 10 จังหวัด คือ สุพรรณบุรี, อ่างทอง, พระนครศรีอยุธยา, นครปฐม, นนทบุรี กรุงเทพมหานคร, กาญจนบุรี, สมุทรสงคราม, ราชบุรีและเพชรบุรี

ภาคตะวันออก 3 จังหวัด คือ นครนายก, จันทบุรีและตราด

ภาคใต้ 9 จังหวัด คือ ชุมพร, ระนอง, พังงา, กระบี่, ภูเก็ต, สุราษฎร์ธานี, นครศรีธรรมราช, พัทลุงและสงขลา

ซึ่งรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ทางการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้จัดทำเป็นไปในรูปแบบปฏิทินฤดูกาลท่องเที่ยวด้านการเกษตรทั้ง 12 เดือน โดยรูปแบบกิจกรรมจะเกี่ยวข้องกับทางการเกษตรในของแต่ละพื้นที่ นอกจากนี้ได้จัดทำตัวอย่างโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในแต่ละภาคในแต่ละจังหวัดที่มีการจัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรทั้งที่เป็นของเอกชนและพื้นที่โครงการตามพระราชดำริที่ได้ปรับให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรซึ่งคู่มือนี้จะมีส่วนช่วยเหลือนักท่องเที่ยวหรือผู้ที่สนใจท่องเที่ยวที่เกี่ยวกับทางด้านกิจกรรมการเกษตร โดยสามารถวางแผนในการเดินทางท่องเที่ยวตามแหล่งท่องเที่ยวเกษตรและสามารถเป็นสื่อประชาสัมพันธ์ที่ช่วยกระตุ้นให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอันจะทำให้นักท่องเที่ยวชาวไทยได้หันมาสนใจท่องเที่ยวในประเทศมากขึ้นและเป็นการประชาสัมพันธ์ด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดนั้น ๆ

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

บทที่ 3

หมู่บ้านปางมะโอกับกระบวนการจัดการให้เป็นหมู่บ้านท่องเที่ยว

การศึกษาเกี่ยวกับหมู่บ้านปางมะโอกับกระบวนการจัดการให้เป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวผู้ศึกษามุ่งเน้นศึกษา 2 ส่วน คือ บริบทความเป็นมา ด้านประวัติศาสตร์ สังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรม ประเพณี ตลอดจนการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของชาวบ้านปางมะโอและการกระบวนการจัดการหมู่บ้านปางมะโอให้เป็นหมู่บ้านท่องเที่ยว โดยการสนับสนุนตามนโยบายทางการท่องเที่ยวของหน่วยงานภาครัฐ ซึ่งจะเป็นตัวบ่งชี้อันจะนำไปสู่ถึงการศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของหมู่บ้านปางมะโอ มีผลการศึกษา ดังนี้

3.1 บริบทหมู่บ้านปางมะโอ

3.1.1 ประวัติศาสตร์ความเป็นมา

หมู่บ้านปางมะโอ ตั้งอยู่หมู่ที่ 8 ตำบลวังเงิน อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปางห่างตัวเมืองจังหวัดลำปางระยะทางประมาณ 38 กิโลเมตร ตามทางหลวงหมายเลข 11 ถนน ลำปาง – เด่นชัย เส้นทางไปจังหวัดแพร่ เป็นถนนลาดยาง หมู่บ้านปางมะโอเป็นหมู่บ้านสุดท้ายของจังหวัดลำปางก่อนถึงเขตจังหวัดแพร่

จากการศึกษาของ นันทกา เตชะสุวรรณ (2548) ที่ได้บันทึกประวัติความเป็นมาของหมู่บ้านปางมะโอไว้ว่า ก่อนที่จะตั้งเป็นหมู่บ้านปางมะโอพื้นที่นี้เป็นพื้นที่ป่าที่มีความอุดมสมบูรณ์ในเวลาต่อมาได้มีชาวบ้านกลุ่มแรกจากหมู่บ้านนาดงและบ้านมายเข้ามาสร้างบ้านเรือนในพื้นที่จำนวน 6 ครัวเรือน โดยได้มาตั้งรกรากอยู่พื้นที่นี้้นับเวลาไปนานร้อยกว่าปีซึ่งชาวบ้านที่อพยพมาทั้งหมดมีความสัมพันธ์เป็นเครือญาติกัน สาเหตุที่ย้ายมาเนื่องจากชาวบ้านกลุ่มนี้มีฐานะไม่ค่อยดีนักและมีรายได้น้อยประกอบกับมีปัญหาเรื่องที่ดินทำกินจึงอพยพถิ่นฐานมายังพื้นที่ป่าที่มีความอุดมสมบูรณ์ ซึ่งพื้นที่ป่านี้อยู่ในเขตป่าสงวนเป็นป่าดิบและหุบเขา (ในสมัยนั้นเป็นเพียงป่าที่ไม่มีมีการตั้งเป็นป่าสงวน) โดยได้ถางป่าเป็นที่ดินทำกินและปลูกสร้างเป็นที่อยู่อาศัยต่อมาจึงได้มีชาวบ้านจากหมู่บ้านที่อยู่ใกล้เคียงเช่น บ้านนาดง บ้านดั้นนอด บ้านมาย เริ่มมีการอพยพถิ่นฐานครอบครัวมาทำมาหากินและตั้งบ้านเรือนอยู่อาศัยในพื้นที่เพิ่มขึ้นเรื่อยๆจนกลายเป็นชุมชนและหมู่บ้าน

ที่มาของชื่อ “บ้านปางมะโอ” มีความเป็นมาโดยจากการบอกเล่าของคนสูงอายุในหมู่บ้านว่าบริเวณที่ตั้งของหมู่บ้านปางมะโอแต่เดิมเป็นที่พักของคนเลี้ยงช้างเพื่อใช้ช้างในงานการลากซุงซึ่งเรียกกันว่า ปางช้าง นอกจากนี้ยังเป็นที่พักของคนเลี้ยงวัว เลี้ยงควายและผู้คนที่จะเดินทางไปอำเภอวังชิ้น จังหวัดแพร่เนื่องจากสมัยอดีตไม่มีถนนทางรถยนต์จึงต้องเดินทางด้วยเท้า ซึ่งในบริเวณเป็นที่พักดังกล่าวมีต้นส้มโอหลายต้นชาวบ้านจึงเรียกว่าบ้านท่ามะโอกระทั่งเมื่อปี พ.ศ.2520

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ในรัชกาลปัจจุบันพร้อมด้วยพระบาทสมเด็จพระบรมราชินีนาถ สมเด็จพระโอรสาธิราชฯ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ และสมเด็จพระเจ้าฟ้าหญิงจุฬาภรณ์ฯ เสด็จเป็นองค์ประธานในพิธีเปิดทางหลวงหมายเลข 11 เส้นทางถนน ลำปาง – เด่นชัย ซึ่งบริเวณหลักพาดพิที่ประทับและที่จอดเฮลิคอปเตอร์ตั้งอยู่ระหว่างหมู่บ้านท่ามะโอ (ในสมัยนั้น) กับศาลเจ้าพ่อขุนเงิน โดยพระองค์ได้ทรงพระราชทานอนุญาตให้ประชาชนชาวจังหวัดลำปางได้เข้าเฝ้ารับเสด็จ ทั้งนี้ชาวบ้านท่ามะโอเกือบทั้งหมู่บ้านได้ไปร่วมรับเสด็จและร่วมพิธีเปิดถนน ซึ่งในครั้งนั้นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงพระราชทานนามบ้านท่ามะโอเป็นหมู่บ้านปางมะโอ โดยชาวบ้านได้ชื่อว่า หมู่บ้านปางมะโอตั้งแต่นั้นมาจนถึงปัจจุบัน

3.1.2 ลักษณะทางสังคม

ปัจจุบันหมู่บ้านปางมะโอมีจำนวนหลังคาเรือนรวม 113 หลังคาเรือนจำนวนประชากรรวม 369 คนมีผู้นำชุมชน คือ ผู้ใหญ่บ้านและตัวแทนหมู่บ้านที่เป็นสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลอีก 2 คน โดยในการเลือกผู้ใหญ่บ้านและตัวแทนหมู่บ้านที่เป็นสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลวงเงิน จะใช้วิธีการแบบเดียวกับการเลือกตั้งทั่วไปในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย ซึ่งผู้ที่เป็นผู้นำชุมชนมักจะเป็นบุคคลที่ชาวบ้านเคารพและเชื่อถือ ปัจจุบันผู้ใหญ่บ้านของหมู่บ้านปางมะโอ คือ นางคำแพง ไชยป้อม และมีผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน 2 คน คือ นายเสนห์ สุขป้อมและนายคำ ชัยประละ และยังมีตัวแทนสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลวงเงินอีก 2 ท่าน คือ นางสาววาสนา คำมาจันทร์ และนายบุญเทียน ช่อนคำ มีการแบ่งพื้นที่การปกครองในหมู่บ้านออกเป็น 6 หมู่ควมมีการแต่งตั้งหัวหน้าประจำหมวด เพื่อประสานงานและมีคณะกรรมการหมู่บ้าน 7 คนเมื่อเกิดมีข้อพิพาทในหมู่บ้าน ผู้ใหญ่บ้านและผู้อาวุโสในหมู่บ้านที่ชาวบ้านให้การเคารพนับถือเป็นผู้มาช่วยพิจารณาตัดสินเป็นพยานหากตกลงกันไม่ได้จะส่งให้สถานีตำรวจอำเภอแม่ทะเพื่อดำเนินการต่อไป

ลักษณะทางสังคมของชาวบ้านปางมะโอมีลักษณะแบบชนบทคือมีวิถีชีวิตทางสังคมใกล้ชิดกันช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ชาวบ้านปางมะโอที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านปางมะโอแต่เดิมเป็นเครือญาติกันเกือบทุกราวเรือนมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันมานานโดยลักษณะทางสังคมที่เห็นได้ชัดคือ การทำนาหรือการปลูกข้าวโดยจะมีการช่วยกันทำงานที่ภาษาเหนือ เรียกว่า “เอามือ” หรือ เอแรง คือการช่วยเหลือกันในการทำนา โดยการช่วยกันทำนาของคนหนึ่งก่อนเมื่อทำเสร็จแล้วก็จะไปช่วยอีกฝ่ายหนึ่งเหมือนการตอบแทนกันแต่เป็นไปในลักษณะการช่วยเหลือกันโดยไม่มีค่าจ้างและมีการแลกเปลี่ยนหรือแบ่งปันอาหารให้กัน ถึงแม้ในปัจจุบันชาวบ้านปางมะโอเปลี่ยนมาทำอาชีพเพาะเห็ดหอมแต่ยังมีการเอามือคือช่วยเหลือกันในการอัดก้อนเชื้อเห็ดโดยมีลักษณะเหมือนกับในอดีตที่ชาวบ้านปางมะโอมีการทำนา (ปัจจุบันยังมีการทำนาอยู่แต่ไม่มากเหมือนสมัยอดีต) คือมีการ

ช่วยกันอัดก้อนเชื้อเห็ดของคนหนึ่งก่อนเมื่อทำเสร็จแล้วก็จะไปช่วยอีกฝ่ายหนึ่งเหมือนการตอบแทนกันแต่เป็นไปในลักษณะการช่วยเหลือกันโดยไม่มีค่าจ้างถือว่าเป็นวัฒนธรรมเชิงเกษตรชุมชน¹

ถึงอำนวยความสะดวกในด้านสาธารณูปโภคของหมู่บ้านปางมะโอมีระบบไฟฟ้าที่ชาวบ้านได้เริ่มมีไฟฟ้าใช้ตั้งแต่ปี พ.ศ.2531 (ข้อมูลจากพัฒนาชุมชนอำเภอแม่ทะ) และระบบน้ำประปาโดยทำเป็นแบบประปาภูเขา คือ การนำน้ำจากภูเขาหลังหมู่บ้านซึ่งเป็นแหล่งน้ำธรรมชาติมาทำเป็นน้ำประปาภูเขา ทำให้ในหมู่บ้านทำให้น้ำใช้อุปโภคและทำการเกษตรตลอดปี ส่วนการซื้อสินค้าอุปโภคและบริโภคภายในหมู่บ้านมีร้านขายของชำทั่วไปในหมู่บ้าน 2 ร้านและมีรถขายของเร่เข้ามาขายภายในหมู่บ้าน นอกจากนี้มีร้านขายกล้วยเดี่ยว 2 ร้านซึ่งร้านมีร้านหนึ่งตั้งอยู่บริเวณลานค้าชุมชนให้บริการแก่ชาวบ้านและผู้ที่สำคัญผ่านไปมาโดยใช้ชื่อว่ากล้วยเดี่ยวเห็ดหอม

ด้านการศึกษาและการสื่อสาร มีโรงเรียนบ้านปางมะโอเป็นโรงเรียนระดับประถมศึกษาประจำหมู่บ้าน 1 แห่งและศูนย์เด็กเล็ก 1 แห่งโดยได้รับการสนับสนุนด้านอาหารกลางวันจากทางองค์การบริหารส่วนตำบลวังเงินและการสื่อสารหมู่บ้านปางมะโอมีโทรศัพท์สาธารณะอยู่ 1 เครื่องบริเวณหน้าโรงเรียนบ้านปางมะโอใช้ได้เป็นบางครั้ง (ก่อนที่จะมีโทรศัพท์มือถือ ผู้ที่มีกำลังทรัพย์จะติดตั้งงานสัญญาณดาวเทียมเพื่อรับสัญญาณ โทรศัพท์) ส่วนสัญญาณโทรศัพท์มือถือไม่สามารถรับได้ทุกระบบเนื่องจากสภาพหมู่บ้านอยู่ในหุบเขาจึงไม่สามารถรับสัญญาณได้ชาวบ้านจึงแก้ปัญหาโดยการติดตั้งเสารับสัญญาณที่บ้านทำให้สามารถรับสัญญาณได้

ด้านความปลอดภัยและสาธารณสุข ชาวบ้านปางมะโอจะคอยดูแลความปลอดภัยของคนในหมู่บ้านโดยมีอาสาสมัครหมู่บ้านคอยดูแล รวมทั้งห่างจากหมู่บ้าน 300 เมตรมีเจ้าหน้าที่ตำรวจประจำป้อมอยู่ 24 ชั่วโมง คอยตรวจสอบสิ่งผิดกฎหมายและดูแลประชาชนซึ่งเมื่อเกิดเหตุร้ายเจ้าหน้าที่ตำรวจสามารถเข้ามาดูแลได้ทันที เมื่อชาวบ้านเจ็บป่วยไม่มากนักจะเดินทางไปพบแพทย์ที่สถานีอนามัยบ้านแพะใหม่ ซึ่งอยู่ห่างจากหมู่บ้านประมาณ 8 กิโลเมตร

การเดินทางไปยังหมู่บ้านปางมะโอมีความสะดวกสบายและเข้าถึงหมู่บ้านได้โดยง่ายโดยใช้เส้นทางหมายเลขที่ 11 ถนนลำปาง – เด่นชัย เป็นถนนลาดยาง ส่วนการคมนาคมในหมู่บ้านถนนเป็นถนนคอนกรีตค่อนข้างแคบส่วนทางเข้าหมู่บ้านเป็นทางลาดชันและลงเขาขนาดใหญ่ไม่สามารถแล่นเข้าไปได้ต้องจอดไว้บริเวณทางเข้าหมู่บ้านชาวบ้าน ซึ่งชาวบ้านหมู่บ้านปางมะโอส่วนใหญ่จะใช้รถจักรยานยนต์เป็นพาหนะเดินทางในหมู่บ้านเป็นหลัก ผู้ที่ไม่มีรถยนต์ส่วนตัวจะใช้บริการรถตู้ที่ให้บริการจากจังหวัดแพร่ถึงจังหวัดลำปางโดยจะมีรถตู้ผ่านหน้าหมู่บ้านทุก 1 ชั่วโมง

¹ วัฒนธรรมเชิงเกษตรชุมชนเป็นวิถีชีวิตของสังคมชนบทในการทำการเกษตร โดยการช่วยเหลือกันของชาวบ้านในการทำการเกษตร ซึ่งจะใช้แรงงานในการตอบแทนกันทำให้มีความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นระหว่างคนในชุมชน

3.1.3 ลักษณะทางเศรษฐกิจ

การประกอบอาชีพของชาวบ้านปางมะโอแต่เดิมเป็นหมู่บ้านที่มีรายได้น้อยและมีฐานะไม่ค่อยดีนัก อาชีพส่วนใหญ่ของชาวบ้านคือการทำการเพาะปลูกข้าวไร่ (ข้าวที่ปลูกบนพื้นที่สูง ลักษณะข้าวเหมือนของชาวเขา) และหาของป่าถึงแม้ว่าทางหน่วยงานภาครัฐหลายหน่วยงานได้เข้าไปส่งเสริมการทำอาชีพต่างๆ แต่ก็ไม่ประสบความสำเร็จ ทั้งนี้ก่อนที่จะมีการเพาะเห็ดหอมชาวบ้านปางมะโอได้เคยเพาะเห็ดนางฟ้ามาก่อนแต่ขายได้ราคาไม่ดีจึงหยุด ต่อมาในปี พ.ศ. 2535 นางเล็ก พิษกุล (เสียชีวิตแล้ว) บรรณาธิการหนังสือพิมพ์เอกราช² ในขณะนั้นได้ไปเยี่ยมชาวบ้านหมู่บ้านปางมะโอเห็นว่าภูมิอากาศเหมาะสมแก่การเพาะเห็ดหอม เนื่องจากพื้นที่ของหมู่บ้านตั้งอยู่ในพื้นที่หุบเขามีภูเขาและป่าไม้ล้อมรอบทำให้สภาพอากาศเย็นสบาย และการเพาะเห็ดหอมมีข้อจำกัดในเรื่องของสภาพอากาศที่ต้องมีอากาศค่อนข้างเย็นจึงจะสามารถเพาะเห็ดหอมได้และมีคุณภาพดี สอดคล้องกับสภาพพื้นที่หมู่บ้านปางมะโอตั้งอยู่ในหุบเขาแวดล้อมไปด้วยป่าไม้ มีสภาพอากาศเย็นจึงเหมาะแก่การเพาะเห็ดหอม จึงได้แนะนำและให้ความรู้แก่ชาวบ้านเกี่ยวกับการเพาะเห็ดหอม พร้อมทั้งติดต่อหาเชื้อเห็ดหอมให้ชาวบ้านเพื่อทดลองเพาะ เริ่มแรกผู้ชาวบ้านที่สนใจเพียง 6 ราย หลังจากประสบความสำเร็จจึงมีชาวบ้านสนใจเพาะเห็ดหอมเพิ่มขึ้น (นันทกา เตชะสุวรรณ, 2548)

เห็ดหอมไม่ใช่เห็ดดั้งเดิมของไทยแต่คนไทยรู้จักเห็ดหอมกันมานานแล้วถึงกับมีชื่อเรียกที่เป็นที่คุ้นหูเป็นภาษาไทยเราเอง แต่ก่อนนั้นต้องสั่งมาจากประเทศจีนเป็นเห็ดหอมแห้งเมื่อนำมาปรุงอาหารกลิ่นของเห็ดชนิดนี้ก็เป็นที่ถูกปากถูกใจคนไทยมาก แต่เนื่องจากมีราคาแพงอาหารที่มีเห็ดหอมเป็นส่วนประกอบจึงถือว่าเป็นอาหารชั้นสูง อาหารของคนที่มีฐานะดี แต่เมื่อทางโครงการในพระราชดำริพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว หรือที่เรียกกันว่าโครงการหลวงได้รับการแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญด้านการเกษตรจากไต้หวันได้ในการทดลองเพาะเห็ดหอม ผลการทดลองปรากฏว่าประสบความสำเร็จจึงมีการปลูกเห็ดหอมเป็นครั้งแรกในประเทศไทยเมื่อ พ.ศ.2514 โดยใช้เชื้อเห็ดที่นำมาจากไต้หวันใส่ในท่อนไม้ก้อ ซึ่งไม้ก้อนนี้มีอยู่โดยทั่วไปบนที่สูงของประเทศไทยเช่นก้อเด็ย ก้อแป้น ก้อแหลม ก้อแดงและก้อดาหมู เนื้อไม้ของไม้ก้อเหล่านี้มีอาหารที่เหมาะสมสำหรับการเจริญเติบโตของเห็ดหอมและความหนาวเย็นบนดอยก็เป็นสิ่งที่ทำให้เห็ดหอมสามารถเจริญเติบโตได้ดีและมีการพัฒนารูปแบบการเพาะเห็ดหอมในถุงเพาะเพื่อสะดวกต่อการเพาะ (<http://www.ist.cmu.ac.th/research/mushroom>)

² หนังสือพิมพ์เอกราชเป็นหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นของจังหวัดลำปาง และยังมีการจัดพิมพ์จนถึงปัจจุบัน

ต่อมาในปี พ.ศ.2546 สำนักงานพัฒนาชุมชน อำเภอแม่ทะ ได้อนุมัติงบประมาณให้กับอำเภอแม่ทะ ตามโครงการแก้ไขปัญหาคความยากจน (กช.คจ.) จำนวน 280,000 บาท เพื่อให้ชาวบ้านปางมะโอผู้มี รายได้น้อยยืมไปประกอบอาชีพการเพาะเห็ดหอมเป็นเงินทุนหมุนเวียนการประกอบอาชีพและซื้อ อุปกรณ์ในการเพาะเห็ดหอม เมื่อเห็ดหอมเป็นที่ต้องการของตลาดชาวบ้านจึงเริ่มมีการขาย โรงเรือนเพาะเห็ดหอมและหาวิธีในการลดต้นทุนการเพาะเห็ดหอม เพื่อให้สามารถเพาะเห็ดหอม ได้มากขึ้นแต่ก็ต้องใช้ลงทุนสูงชาวบ้านที่ประสบปัญหาจะใช้วิธียืมเงินกองทุนหมู่บ้าน เพื่อนำเงิน ไปลงทุนในการเพาะเห็ดหอมเพิ่มและยังมีการจ้างการเพาะเห็ดหอมเป็นรายวัน ส่วนเรื่องการจ้าง เพาะเห็ดหอมของชาวบ้านปางมะโอได้ข้อมูลว่า “นอกจากการเอามือในการอัดก้อนเชื้อเห็ดแล้ว บางคนที่ไม่ได้เอามือก็จะรับจ้างอัดก้อนเชื้อเห็ดโดยการคิดค่าแรงตามจำนวนที่ทำได้ โดยคิดเป็น ก้อนละ 50 สตางค์โดยประมาณชาวบ้านจะสามารถทำได้ 400 ก้อนหรือ 200 บาทต่อวัน” (เตียง สายวงศ์, สัมภาษณ์ 30 พฤษภาคม 2550)

จากการที่มีเงินทุนหมุนเวียนอยู่ในหมู่บ้าน ทำให้ชาวบ้านมีการรวมกลุ่มจัดตั้งเป็นกลุ่ม อาชีพเพาะเห็ดหอม กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต กลุ่มสตรี กลุ่มกาแป กลุ่มผู้สูงอายุ โดยเกือบทุก หลังคาเรือนต่างก็สมัครเป็นสมาชิกของกลุ่มต่าง ๆ มีการสะสมเงิน เพื่อส่งสัจจะสะสมทรัพย์และ ส่งใช้หนี้เงินยืมกองทุนหมู่บ้านและโครงการแก้ไขปัญหาคความยากจนอย่างสม่ำเสมอ เพื่อสมาชิก ได้หมุนเวียนกันยืมเงินไปลงทุนประกอบอาชีพและชาวบ้านในหมู่บ้านมีรายได้เพิ่มขึ้น โดยมี รายได้เฉลี่ยคนละ 44,363 บาท ต่อปี ปัจจุบันมีเพียง 4 ครัวเรือนเท่านั้น ที่มีรายได้ต่ำกว่าเกณฑ์จปฐ³. เนื่องจากเป็นผู้สูงอายุไม่มีอาชีพแน่นอน (<http://www.thaisnews.com/prdnews/suff/exam/north/13pangmao.htm>)

นอกจากอาชีพการเพาะเห็ดหอมแล้วชาวบ้านบางส่วนได้ทดลองปลูกไม้ผลเช่นลองกอง ทูเรียน เงาะเหมือนกับที่ อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์เพราะมีสภาพดินและอากาศที่คล้ายกัน ซึ่งถ้า หากสามารถปลูกพืชผลดังกล่าวประสบความสำเร็จอาจจะสร้างรายได้ให้กับชาวบ้านเพิ่มขึ้น ในปัจจุบันบริเวณพื้นที่หมู่บ้านปางมะโอมีชาวบ้านอพยพมาจากต่างอำเภอและต่างจังหวัดเข้ามาซื้อ สิทธิครอบครองที่ดินของชาวบ้านในราคาตารางวาละ 2,000-3,000 บาทหรือบางครอบครัวเช่าที่ ของชาวบ้าน เพื่อประกอบอาชีพเพาะเห็ดหอมโดยชาวบ้านที่ประสบปัญหาในเรื่องเงินทุนเพาะ เห็ดหอมจะให้ผู้อื่นมาเช่าพื้นที่แทน ซึ่งทำให้ชาวบ้านมีรายได้จากการให้เช่าพื้นที่โดยค่าเช่าแล้วแต่ เจ้าของพื้นที่กับผู้ที่มาเช่าตกลงกัน จากการสัมภาษณ์ โกตา (30 พฤษภาคม 2550) ซึ่งเป็นคนหนึ่ง

³ จปฐ. คือ ข้อมูลในระดับครัวเรือนที่แสดงถึงสภาพความจำเป็นของคนในครัวเรือนด้านต่างๆ เกี่ยวกับคุณภาพ ชีวิตที่ได้กำหนดมาตรฐานขั้นต่ำเอาไว้ว่า การมีคุณภาพชีวิตในเรื่องนั้นๆ อย่างไร ซึ่งมีการจัดเก็บทุกครัวเรือน ทุกปีตั้งแต่ปี 2533

อพยพย้ายมาจากตัวอำเภอเมืองลำปาง มาทำอาชีพเพาะเห็ดหอมที่หมู่บ้านปางมะโอ โดยได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับเช่าพื้นที่เพาะเห็ดหอมว่า “การเช่าพื้นที่เพาะเห็ดหอม ชาวบ้านจะคิดค่าเช่าโดยถ้าเป็นพื้นที่ว่างเปล่าคิดกันประมาณ 10,000 บาทต่อ 3 ปี ส่วนถ้าพื้นที่นั้นมีโรงเพาะเห็ดหอมอยู่แล้วก็คิดค่าเช่าประมาณ 5,000 บาทต่อปี”

สรุปได้ว่าปัจจุบันรายได้ของชาวบ้านปางมะโอได้จากการจำหน่ายเห็ดหอมชาวบ้านโดยเฉลี่ยชาวบ้านปางมะโอมีรายได้จากเพาะเห็ดหอมเฉลี่ยเดือนละ 5,000 – 7,000 บาท ทั้งนี้รายได้ขึ้นอยู่กับจำนวนของเห็ดหอมที่ชาวบ้านเพาะไว้ (เอี้ย อิงอานและเตียง สายวงศ์โย, สัมภาษณ์ 30 พฤษภาคม 2550) โดยมีพ่อค้าแม่ค้ามารับซื้อเห็ดหอมภายในหมู่บ้านและเห็ดหอมบางส่วนจะนำไปจำหน่ายยังลานค้าชุมชนหน้าหมู่บ้านที่ติดกับถนนสายลำปาง-เด่นชัย นอกจากนี้เห็ดหอมชาวบ้านยังได้นำของป่าที่จะสามารถหาได้ในช่วยฤดูกาลต่างๆ เช่น ถูฝืน ชาวบ้านจะเก็บหน่อไม้กบ แมงมัน⁴ เป็นต้น รวมทั้งพืชผักที่ชาวบ้านปลูกมาจำหน่ายให้กับผู้ที่สัญจรผ่านไปมาได้แะซื้อเห็ดหอมและของป่าเป็นการสร้างรายได้ให้กับชาวบ้านอีกทางหนึ่ง นอกจากนี้บริเวณลานค้าชุมชนทางไร่กาแฟเขาลางคันครได้สร้างชุมชนชาวกาแฟสดและจำหน่ายเมล็ดกาแฟโดยจะเปิดขายทุกวัน

3.1.4 ลักษณะทางวัฒนธรรมและประเพณี

วัฒนธรรมประเพณีของชาวบ้านปางมะโอมีการสืบทอดต่อกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษจนถึงรุ่นลูกหลาน ซึ่งมีวัฒนธรรมประเพณีต่างๆ เช่นเดียวกับชาวบ้านหมู่บ้านอื่นๆ ของจังหวัดลำปางและชาวบ้านในหมู่บ้านทางภาคเหนือทั่วไป เช่น วัฒนธรรมในการกิน การประกอบอาชีพ การเคารพผู้ใหญ่ ถึงแม้ในปัจจุบันจะมีการรับวัฒนธรรมมาจากภายนอกบ้าง แต่ชาวบ้านหมู่บ้านปางมะโอยังคงรักษาวัฒนธรรมและประเพณีดั้งเดิม ภาษาพูดของชาวบ้านคือภาษาคำเมืองแบบไทยล้านนา การนับถือศาสนาชาวบ้านปางมะโอนับถือศาสนาพุทธทั้งหมู่บ้าน โดยมีสำนักสงฆ์ 1 แห่ง ซึ่งมีพระภิกษุสงฆ์จำพรรษา 1 รูปและสามเณร 2 รูป (สามเณรไม่ได้จำวัดที่สำนักสงฆ์ เนื่องจากไปเรียนหนังสือในตัวเมืองลำปาง) เพื่อให้ชาวบ้านเข้าวัดทำบุญตามประเพณีและวันสำคัญทางศาสนาพุทธ เช่น ทำบุญเข้าพรรษา การทำบุญออกพรรษา ทำบุญข้าวหลาม⁵ ทำบุญข้าวใหม่⁶ และเข้าวัดในวันพระเหมือนกับชาวบ้านในหมู่บ้านทั่วไปทางภาคเหนือและในวันธรรมดาที่ไม่ได้มีประเพณี ชาวบ้านจะส่งปันโตอาหารไปถวายแด่พระสงฆ์ นอกจากนี้ชาวบ้านยังคงนับถือผี เช่น ผีปู่ย่า มี

⁴ แมลงมีลักษณะคล้ายมดแต่ตัวใหญ่กว่าโดยชาวบ้านจะนำไปคั่วก่อนรับประทาน ซึ่งมีราคาสูงโดยจะขายเป็นถ้วยถ้วยเล็กขนาดด้วยน้ำจิ้ม 20 บาทต่อถ้วยและจะมีเฉพาะช่วงฤดูฝนเพียงปีละครั้ง

⁵ การทำบุญโดยการนำข้าวไปทำเป็นข้าวหลามไปถวายพระเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้บรรพบุรุษผู้ล่วงลับ

⁶ การทำบุญโดยชาวบ้านจะนำผลผลิตข้าวที่ได้จากการทำนา มาถวายพระ เพื่ออุทิศส่วนกุศลให้กับบรรพบุรุษผู้ล่วงลับ

การเลี้ยงผี ตามประเพณี ปกติจะเลี้ยงผีเดือน 4 ขึ้น 5 ค่ำ และเดือน 9 ขึ้น 5 ค่ำ ของเลี้ยงมีไก่ เหล้า ข้าวและใน 3 ปีจะเลี้ยงวัว 4 ตัว ซึ่งในการเลี้ยงผีจะไม่มีการฟ้อนผี ทั้งนี้การเลี้ยงผีจะไม่เคร่งครัดมากนักแล้วแต่ความนับถือของแต่ละครัวเรือน

3.1.5 การมีส่วนร่วมด้านการท่องเที่ยวของชาวบ้านปางมะโอ

การท่องเที่ยวของหมู่บ้านปางมะโอเกิดจากการสนับสนุนของทางสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอแม่ทะ ซึ่งมีเป้าหมายในการจัดทำเพื่อให้สอดคล้องกับโครงการท่องเที่ยวของอำเภอแม่ทะ โดยมีการคำนึงถึงสภาพต่างๆของหมู่บ้านปางมะโอตามแนวคิดของ สมบัติ กาญจนกิจ (2544) ที่กล่าวว่าการจัดการท่องเที่ยวมีองค์ประกอบหลัก 3 ด้านคือทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว บริการการท่องเที่ยวและตลาดการท่องเที่ยว ซึ่งทั้ง 3 องค์ประกอบมีความสัมพันธ์กันเพื่อให้เกิดพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืน ทั้งนี้ในการจัดการท่องเที่ยวของหมู่บ้านปางมะโอเป็นไปในรูปแบบของการจัดการตามแผนงานที่ทางพัฒนาชุมชน อำเภอแม่ทะเป็นผู้กำหนดให้ชาวบ้านดำเนินการเป็นไปในรูปแบบการมีส่วนร่วมแบบบังคับ (Conceived) เป็นการมีส่วนร่วมภายใต้การดำเนินการตามนโยบายของรัฐภายใต้การจัดการ โดยเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นการบังคับโดยตรง

การสนับสนุนให้หมู่บ้านปางมะโอเข้าร่วมการเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวในทุกขั้นตอนจะดำเนินงานตามแผนงานที่ทางพัฒนาชุมชนอำเภอแม่ทะเป็นผู้กำหนดจัดทำโครงการ โดยที่ชาวบ้านปางมะโอมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการวางแผนค่อนข้างน้อย ทั้งนี้มีชาวบ้านบางกลุ่มที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการตามแผนงานโครงการของทางพัฒนาชุมชน ซึ่งผู้ใหญ่บ้านปางมะโอมีบทบาทการรับนโยบายจากทางพัฒนาชุมชน อำเภอแม่ทะ มาดำเนินการนำชาวบ้านที่สนใจเข้าร่วมโครงการฝึกอบรมมัคคุเทศก์หมู่บ้านท่องเที่ยว ณ ที่ว่าการอำเภอแม่ทะและที่หมู่บ้านปางมะโอ โดยในช่วงเริ่มต้นของการจัดการอบรมมีงบประมาณสนับสนุนค่าเดินทางให้กับชาวบ้านมีชาวบ้านสนใจเข้าร่วมจำนวนมากแต่พอช่วงหลังไม่มีงบประมาณสนับสนุนค่าเดินทางไปอบรมที่ว่าการอำเภอแม่ทะชาวบ้านต้องออกเงินค่าเดินทางเองจึงมีชาวบ้านสนใจเข้าร่วมน้อยลงเรื่อยๆ จากการขาดงบประมาณสนับสนุนนี้เองจึงทำให้การจัดการอบรมโครงการด้านการท่องเที่ยวได้หยุดชะงักลงจากการสัมภาษณ์ชาวบ้านบางคนถึงการมีส่วนร่วมในการฝึกอบรมมัคคุเทศก์หมู่บ้านท่องเที่ยว

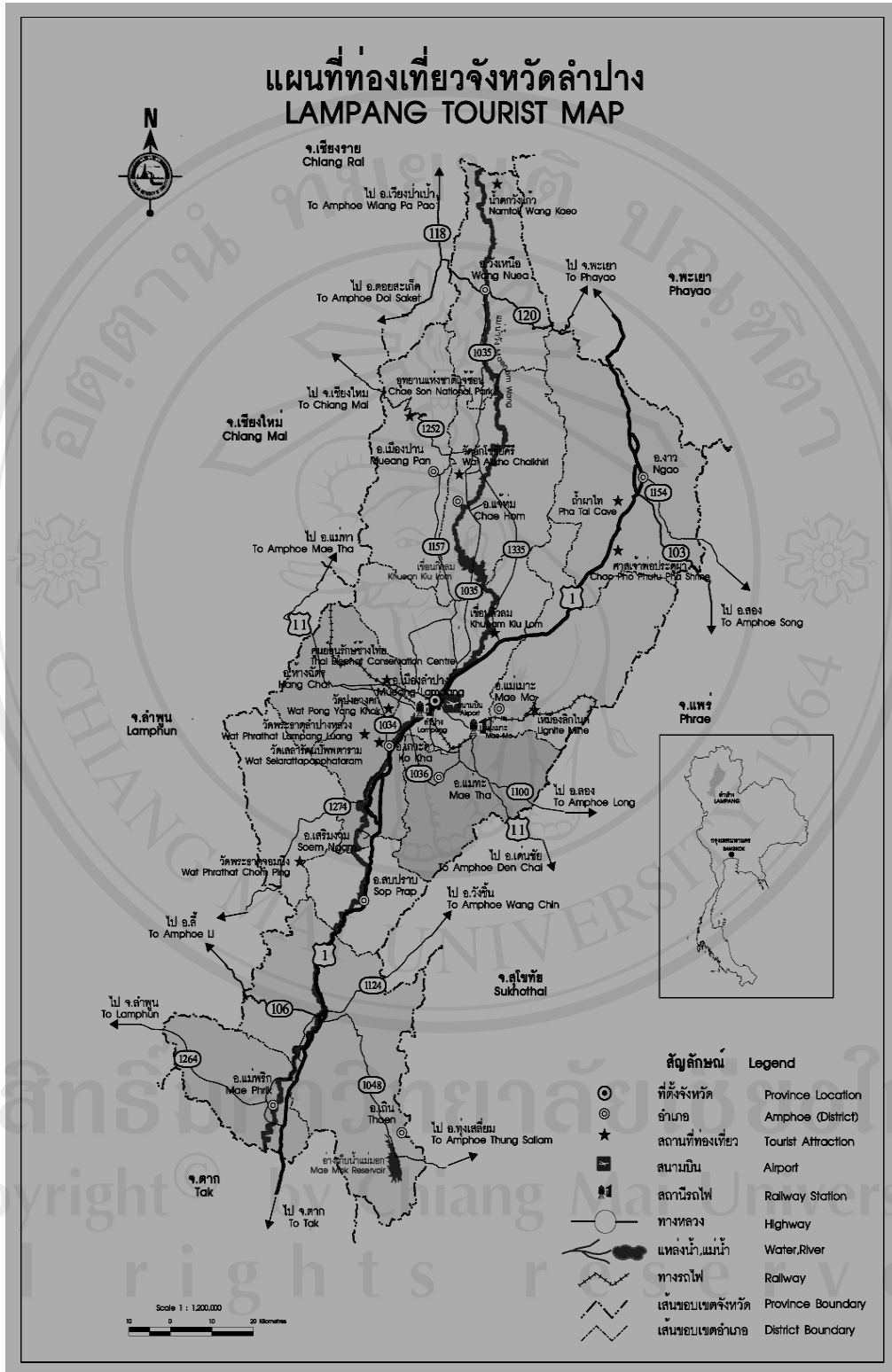
“เรื่องอบรมอะไรเนี่ยเท่าที่เขารู้ คนที่เข้าร่วมอบรมมัคคุเทศก์ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มของทางผู้ใหญ่บ้าน ส่วนยายไม่ได้เข้าไปร่วมแต่เคยได้ยินอยู่ ถ้าอยากรู้อะไรลองไปถามผู้ใหญ่บ้าน” (เอี้ย อิงอาน, สัมภาษณ์ 30 พฤษภาคม 2550)

“ผมได้เข้าร่วมอบรมมัคคุเทศก์ที่พัฒนาชุมชนมาจัดให้ในหมู่บ้านประมาณช่วงปี 2547 ใช้เวลาอบรมหลายวัน แต่ว่าตั้งแต่อบรมมายังไม่เคยมีนักท่องเที่ยวเข้ามาเลย มีแต่คนมาดูงานเลยไม่

เคยได้ใช้สิ่งท้อบรม เพราะไม่มีนักท่องเที่ยวเข้าไปท่องเที่ยวและตัวผมเองก็ไม่ค่อยมีเวลาต้องเพาะเห็ดหอมตลอดเพื่อส่งขาย” (บุญธรรม สุขพี, สัมภาษณ์ 30 พฤษภาคม 2550)

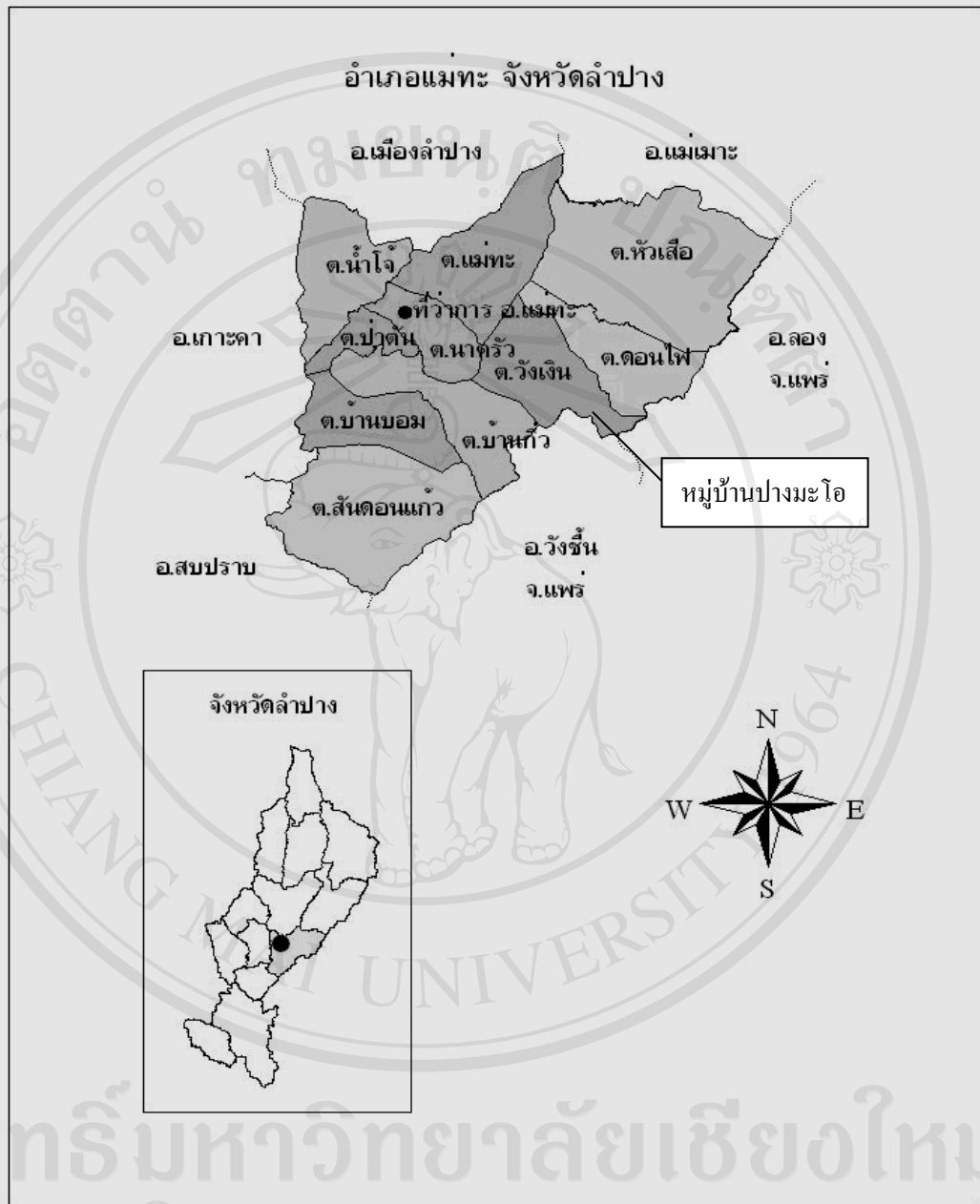
ถึงแม้จะได้รับการอบรมการเป็นมัคคุเทศก์หมู่บ้านท่องเที่ยว แต่ยังไม่มีความรู้ที่ได้อบรมมา การที่ไม่มีนักท่องเที่ยวเข้าไปท่องเที่ยวในหมู่บ้านจึงทำให้ชาวบ้าน ไม่ได้ใช้ความรู้ที่ได้อบรมมา การที่ไม่มีนักท่องเที่ยวเข้าไปจึงอาจเป็นส่วนที่ทำให้ชาวบ้านขาดความสนใจด้านการท่องเที่ยวเนื่องจากยังไม่เห็นประโยชน์ที่จะรับ ซึ่งการรับนโยบายจากหน่วยงานรัฐมาปฏิบัติ เป็นการจัดการท่องเที่ยวแบบ Top – Down โดยการสั่งการจากภาครัฐให้ชาวบ้านเป็นผู้ปฏิบัติตาม ในที่สุดอาจทำให้เกิดผลเสียจากการไม่ได้รับความร่วมมือจากชุมชนและไม่สามารถดำเนินการจัดการท่องเที่ยวได้อย่างยั่งยืน สอดคล้องกับแนวคิดของ United Nation Department of International Economic and Social Affairs (อ้างในชัยชนะพรภาณุวิชญ์, 2544) ที่ว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนแบบการมีส่วนร่วมแบบบังคับ (Conceived) โดยการดำเนินการตามนโยบายของรัฐภายใต้การจัดการโดยเจ้าหน้าที่รัฐเป็นการบังคับโดยตรง ซึ่งการกระทำนี้ผู้ดำเนินการจะได้รับผลทันทีแต่จะไม่ได้รับผลระยะยาวและเกิดผลเสียจากการไม่ได้รับความร่วมมือกับชุมชน

ในปัจจุบันการท่องเที่ยวของหมู่บ้านปางมะโอจะดำเนินงานตามแผนงาน โครงการหมู่บ้านท่องเที่ยว OTOP ซึ่งทางพัฒนาชุมชนอำเภอแม่ทะเป็นผู้วางแผนและกำหนดแผนการจัดการท่องเที่ยว โดยเป็นการนำทรัพยากรด้านการเกษตรมาจัดเป็นกิจกรรมทางการท่องเที่ยวและให้บริการแก่ผู้ที่สนใจเข้ามาท่องเที่ยวคือ การเพาะเห็ดหอมและการคั่วกาแฟ โดยกำหนดกิจกรรมเป็นจุดสาธิตทางการเกษตร 2 จุด เพื่อเป็นการให้ความรู้และถ่ายทอดเทคโนโลยีทางการเพาะเห็ดหอมและการคั่วกาแฟให้กับนักท่องเที่ยวหรือผู้สนใจเข้าเยี่ยมชม ตลอดจนการได้สัมผัสถึงวิถีชีวิตของชาวบ้านปางมะโอ ทั้งนี้ได้มีการกำหนดจุดสาธิตการเพาะเห็ดหอมอยู่บริเวณบ้านของนางบัวซอน รินท้าว ซึ่งเป็นประธานกลุ่มเพาะเห็ดหอม มีการจัดการสาธิตวิธีการในการเพาะเห็ดหอมและขั้นตอน พร้อมทั้งให้ท่องเที่ยวที่สนใจได้ทดลองอัดก้อนเชื้อเห็ดหอมโดยจุดสาธิตนี้นางบัวซอน รินท้าว ผู้ที่รับผิดชอบและจุดสาธิตการคั่วกาแฟอยู่ที่ไร่กาแฟเขาลางคันคร โดยนักท่องเที่ยวจะได้รู้วิธีการคั่วกาแฟ คั่วกาแฟสดจากไร่ตลอดจนการเดินทางชมภายในบริเวณไร่ซึ่งผู้จัดการไร่เป็นผู้รับผิดชอบ ทั้งนี้ตามแผนงาน โครงการท่องเที่ยวที่ทางพัฒนาชุมชนอำเภอแม่ทะได้จัดทำไว้ มีการจัดอบรมมัคคุเทศก์หมู่บ้านท่องเที่ยวและการจัดที่พักแบบโฮมสเตย์ให้กับนักท่องเที่ยวแต่ยังไม่มีการจัดสร้างที่พักรูปแบบโฮมสเตย์และชาวบ้านยังไม่ได้ให้บริการมัคคุเทศก์แก่นักท่องเที่ยวเพราะยังไม่มีความรู้ที่ได้อบรมมา มีเพียงแต่เจ้าหน้าที่และบุคลากรของภาครัฐที่เข้าไปศึกษาดูงานการเพาะเห็ดหอม โดยพัฒนาชุมชน อำเภอแม่ทะเป็นผู้พาไปยังหมู่บ้านปางมะโอ โดยประมาณเดือนละ 1-2 ครั้ง

รูปภาพที่ 1 แผนที่ท่องเที่ยวจังหวัดลำปาง

ที่มา: www.tat.or.th

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

รูปภาพที่ 2 แผนที่อำเภอแม่ทะ

ที่มา : www.amphoe.com

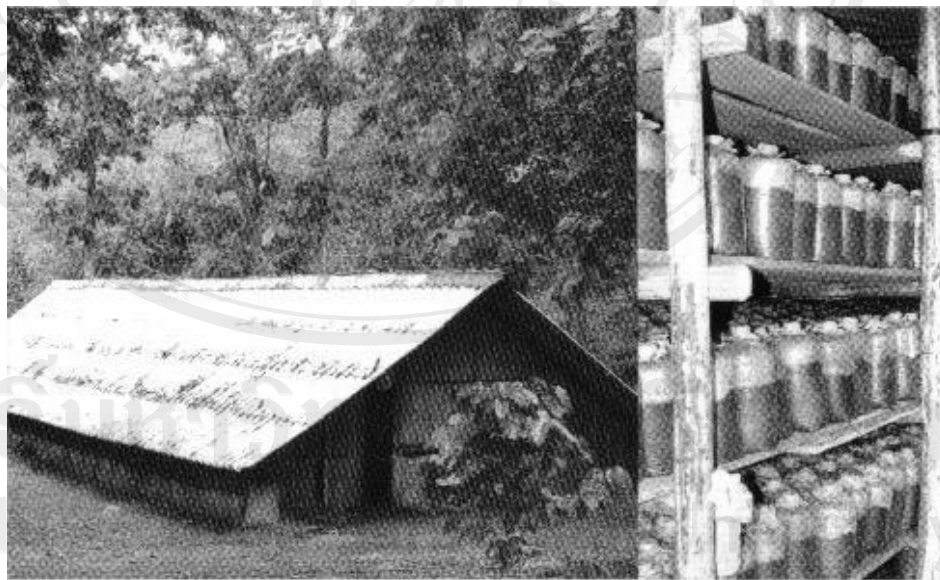
รูปภาพที่ 3 ถนนทางเข้าหมู่บ้านด้านโรงเรียนบ้านปางมะโอและไร่กาแฟกลางคันคร

รูปภาพที่ 4 สภาพถนนในหมู่บ้านปางมะโอ

รูปภาพที่ 5 ตลาดลานค้าชุมชนหน้าหมู่บ้านปางมะโอ

รูปภาพที่ 6 โรงเพาะเห็ดหอม

ลิขสิทธิ์
Copyright
All rights reserved

รูปภาพที่ 7 ผลิตรัณฑ์เห็ดหอมสดและน้ำพริกเห็ดหอมของหมู่บ้านปางมะโอ

รูปภาพที่ 8 ผลิตรัณฑ์กาแฟซองยี่ห้อ กาแฟซองรสเข้ม บ้านปางมะโอ

ลิขสิทธิ์ © by Chiang Mai University
All rights reserved

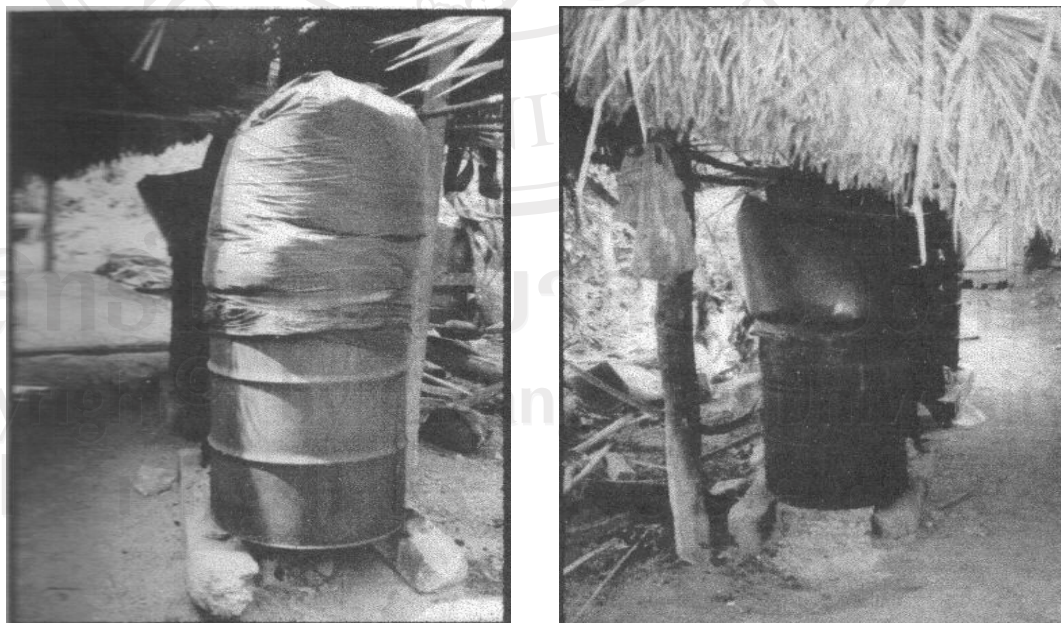
รูปภาพที่ 9 ประเพณีเอามือหรือลงแขกการเพาะเห็ดหอมยังใช้อยู่ในปัจจุบันนี้

รูปภาพที่ 10 การเพาะเห็ดหอมผู้ชายจะเป็นผู้เตรียมผสมวัตถุดิบที่นำมาอัดก้อนเชื้อเห็ด

รูปภาพที่ 11 ป้ายโครงการสาธิตระบบเตาถ่านเชื้อเห็ดเห็ดหอมและเตาระบบเตาถ่านเชื้อเห็ดหอมประสิทธิภาพสูงที่โรงเรียนบ้านปางมะโอ

รูปภาพที่ 12 ภูมิปัญญาชาวบ้านการทำเตาถ่านเชื้อเห็ด

3.2 กระบวนการของภาครัฐกับการจัดการหมู่บ้านปางมะโอให้เป็นหมู่บ้านท่องเที่ยว

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมใหญ่ ประกอบด้วยธุรกิจและการบริการสิ่งอำนวยความสะดวกหลายภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับนักท่องเที่ยว ทั้งแหล่งท่องเที่ยว ที่พัก ร้านอาหาร การขนส่ง การจัดหาเที่ยวและมัคคุเทศก์ การจำหน่ายสินค้าที่ระลึก จากเอกสารการสัมมนาเรื่อง “อุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทยยุคใหม่ ในเวทีโลก” ในตอนหนึ่งได้กล่าวถึงการพยากรณ์สถานการณ์และแนวโน้มการท่องเที่ยวขององค์การการท่องเที่ยวโลก (World Tourism Organization: WTO) ว่าเมื่อถึงปี 2563 จะมีนักท่องเที่ยวเดินทางระหว่างประเทศมากขึ้นจำนวน 1,600 ล้านคน โดยนักท่องเที่ยวในประเทศที่พัฒนาแล้วจะเดินทางมาท่องเที่ยวยังประเทศกำลังพัฒนา ซึ่งทำให้ประเทศกำลังพัฒนาจะมีการเติบโตในด้านเศรษฐกิจในอัตราร้อยละ 4 ต่อปีจากการพยากรณ์ของธนาคารโลก

3.1 นโยบายของภาครัฐกับการท่องเที่ยว

ประเทศไทยเป็นประเทศกำลังพัฒนามีเอกลักษณ์ในศิลปวัฒนธรรมและความงดงามของทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ สามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวต่างประเทศและในประเทศมาท่องเที่ยว ซึ่งอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่สร้างรายได้ให้กับประเทศไทยจำนวนมาก จากสถิติของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ในปีพ.ศ. 2548 ประเทศไทยมีรายได้จากนักท่องเที่ยวต่างชาติ 367,380 ล้านบาทและรายได้จากนักท่องเที่ยวชาวไทย 347,716 ล้านบาท ทางรัฐบาลไทยได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการท่องเที่ยวจึงได้เริ่มมีแผนพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวแห่งชาติ โดยแผนแรกภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2519-2524) จากนั้นก็มีแผนพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวแห่งชาติเรื่อยมา จนถึงปัจจุบันและในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) มีปัจจัยภายนอกในด้านเศรษฐกิจของโลกทรุดตัวลงอย่างต่อเนื่องจึงทำให้นักท่องเที่ยวต่างชาติลดลง เป็นช่วงที่มีการแข่งขันในด้านการท่องเที่ยวรุนแรงขึ้นและในช่วงนี้ทางประเทศไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงระบบการบริหารจัดการท้องถิ่นตามรัฐธรรมนูญพุทธศักราช 2540 มีการกระจายอำนาจการปกครองไปสู่ท้องถิ่นแต่องค์กรปกครองท้องถิ่นยังไม่พร้อมในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรท่องเที่ยวแต่ทางด้านเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศไทยต้องการรายได้จากการท่องเที่ยวมากขึ้น เพื่อแก้ไขวิกฤติเศรษฐกิจ

ในช่วงนั้นตรงกับสมัยของอดีตนายกรัฐมนตรีพันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร ซึ่งเล็งเห็นศักยภาพการท่องเที่ยวสามารถช่วยฟื้นฟูเศรษฐกิจของประเทศ (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2548) จึงมีการจัดประชุมวาระแห่งชาติเพื่อการท่องเที่ยวยั่งยืน โดยมีการกำหนดกลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) ซึ่งมีกลยุทธ์ที่

เกี่ยวข้องกับภารกิจที่ชาวพอรูปร่างได้ว่า การท่องเที่ยวควรมีการปรับปรุงการจัดการให้เกิดสมดุลระหว่างการใช้ประโยชน์กับการอนุรักษ์ฟื้นฟู ส่งเสริมการนำทรัพยากรไปใช้ประโยชน์ในระดับที่ยั่งยืน เพื่อช่วยแก้ปัญหาเศรษฐกิจของประเทศ สนับสนุนให้เกิดการพัฒนาที่พึ่งตนเองได้ ยกระดับคุณภาพชีวิตของคนไทยและสร้างภูมิคุ้มกันให้กับชุมชนและประเทศ รวมทั้งเป็นรากฐานที่แข็งแกร่งในการพัฒนาประเทศ โดยเน้นการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่อาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคม มุ่งเน้นประสิทธิภาพ การกำกับควบคุมที่มีประสิทธิภาพ มีความโปร่งใส สุจริต ตลอดจนมีการศึกษาวิจัยที่สามารถไปใช้ประโยชน์ได้อย่างแท้จริงและมีกลยุทธ์ที่เกี่ยวกับการพัฒนาสมรรถนะการบริหารการท่องเที่ยวขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งมีมาตรการที่เกี่ยวข้องคือ ให้นำหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเตรียมความพร้อมและพัฒนาศักยภาพด้านการจัดการท่องเที่ยวแก่ผู้บริหารและปฏิบัติการในส่วนการปกครองท้องถิ่น การจัดตั้งคณะกรรมการอำนวยการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวระดับจังหวัดเพื่อให้เกิดความรวดเร็วในการดำเนินงานทางการท่องเที่ยวระดับจังหวัด จัดทำแผนนำร่องด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวร่วมกับท้องถิ่น สนับสนุนและให้รางวัลท่องเที่ยวแก่ท้องถิ่นที่ดีเด่น และสนับสนุนการจัดตั้งศูนย์ข้อมูลทางวิชาการท่องเที่ยวให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

นอกจากนี้ ยังมีมีการการร่างพระราชบัญญัติการท่องเที่ยวขึ้นใหม่โดยมีการกำหนดบทบาทของหน่วยงานราชการต่างๆ ที่ชัดเจนและจัดตั้งสำนักงานเลขานุการคณะกรรมการอำนวยการพัฒนา (สกอ.พสท.) และส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งชาติ ภายใต้คณะกรรมการอำนวยการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งชาติ (กอ. พสท.) เพื่อแก้ไขอุปสรรคในการจัดการ สะสางปัญหาการท่องเที่ยวและประสานงานกับกระทรวงต่างๆ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในลักษณะของทางด่วนทางการท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและความยั่งยืน รวมทั้งการจัดตั้งคณะกรรมการอำนวยการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ แห่งชาติ เรียกโดยย่อว่า “กอ.นตผ” โครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ซึ่งเป็น โครงการที่เกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2544 และปรับปรุงแผนในปี พ.ศ. 2545 ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) โดยอดีตรัฐบาลของพันตำรวจโท ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรีในขณะนั้นเป็นผู้จัดทำขึ้นมาและจัดตั้งคณะกรรมการอำนวยการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ แห่งชาติมีเป้าหมาย เพื่อส่งเสริมให้ชุมชนแต่ละชุมชนใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของตัวเองมาพัฒนาสินค้า โดยทางรัฐเป็นผู้ช่วยเหลือในด้านความรู้สมัยใหม่และการบริหารจัดการ เป็นการสร้างชุมชนเข้มแข็ง สร้างรายได้ให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้และการเข้าไปมีส่วนร่วมในการนำทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่นนำมาพัฒนาให้เป็นสินค้าและผลิตภัณฑ์ที่มีจุดเด่นมีการสอดคล้องกับวัฒนธรรมและวิถีชีวิตผลผลิตต้องมาจากความคิดของคนในชุมชนมาสร้างเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของหมู่บ้าน

ทางด้านกรท่องเที่ยวของประเทศไทย หน่วยงานของรัฐที่มีบทบาท คือ กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา มีการกำหนดนโยบายแผนบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2548 - 2551 ทางด้านการปรับโครงสร้างการท่องเที่ยวที่มีความสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 ในยุทธศาสตร์การพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวทางด้านบริการและการค้าของประเทศไทย และการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวกับธุรกิจการท่องเที่ยว การบริการ การค้า ซึ่งเป็นตัวขับเคลื่อนเศรษฐกิจ สร้างงาน สร้างรายได้กระจายไปสู่ชุมชนและแข่งขันกันอย่างเป็นธรรมภายใต้การบริหารจัดการอย่างยั่งยืนรวมทั้งการปรับกลยุทธ์เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพการปัจจุบัน จากนโยบายและกลยุทธ์การท่องเที่ยวของส่วนกลางทำให้หน่วยงานท้องถิ่นต้องรับนโยบายมาปฏิบัติ เพื่อสนองต่อนโยบายของส่วนกลางให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน

หมู่บ้านปางมะโอตั้งอยู่ในอำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง เป็นจังหวัดในกลุ่มจังหวัดล้านนา โดยในแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาลำปางประจำปี 2547-2550 มีความสอดคล้องกับนโยบายแผนบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2548-2551 และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 ในด้านการท่องเที่ยว โดยจัดทำแผนการพัฒนาลำปางให้เป็นเมืองนำท่องเที่ยว พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพและการฝึกอบรมบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว โดยเฉพาะการอบรมภาษาต่างประเทศ เพื่อการพัฒนาทรัพยากรบุคคลไว้รองรับการท่องเที่ยวพร้อมทั้งสร้างจิตสำนึกในการเป็นเจ้าบ้านที่ดีด้วยการสร้างค่านิยมไทย ร่วมใจอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นและมอบนโยบายการพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดให้กับทางอำเภอต่างๆ ในจังหวัดลำปางจัดทำโครงการท่องเที่ยวเพื่อเป็นการพัฒนาและสนับสนุนการท่องเที่ยวของอำเภอนั้นๆ ซึ่งอำเภอแม่ทะรับนโยบายดังกล่าวมาจัดทำโครงการท่องเที่ยวของอำเภอ โดยคัดเลือกสถานที่ท่องเที่ยวและหมู่บ้านที่มีศักยภาพพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว ทั้งนี้โครงการท่องเที่ยวของอำเภอแม่ทะจัดทำให้มีความสอดคล้องกับนโยบายของภาครัฐ

3.2 กระบวนการของพัฒนาชุมชนกับการท่องเที่ยวของหมู่บ้านปางมะโอ

การส่งเสริมและพัฒนาให้หมู่บ้านปางมะโอเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยว เริ่มขึ้นในปี พ.ศ. 2547 (ข้อมูลจากทางพัฒนาชุมชน อำเภอแม่ทะ) โดยทางนายอำเภอแม่ทะรับนโยบายการส่งเสริมการท่องเที่ยวจากจังหวัดลำปางและประชุมหัวหน้าส่วนต่างๆ ของอำเภอแม่ทะ เพื่อระดมความคิดในการจัดทำโครงการท่องเที่ยวตามนโยบายของส่วนกลาง และจัดทำโครงการโดยใช้ชื่อว่า *โครงการท่องเที่ยวอำเภอแม่ทะ* โดยมอบหมายให้พัฒนาชุมชน อำเภอแม่ทะ มีหน้าที่ในการส่งเสริมสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนเป็นผู้รับผิดชอบโครงการ โครงการนี้จัดทำตามยุทธศาสตร์การพัฒนาลำปางกลุ่มล้านนาและการพัฒนาการท่องเที่ยวไทย แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 แผนบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2548-2551 ของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาและแผนการ

พัฒนาจังหวัดลำปางประจำปี 2547–2550 ภายใต้การจัดโครงการท่องเที่ยวอำเภอแม่ทะมีการจัดทำโครงการวันเที่ยวเที่ยวแม่ทะและโครงการฝึกอบรมมัคคุเทศก์หมู่บ้านท่องเที่ยว ซึ่งทุกโครงการจะกำหนดให้หมู่บ้านปางมะโอเป็นสถานที่ดำเนินการ โดยมีวัตถุประสงค์ในการส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยวแบบครบวงจร การจัดพักค้างคืนแบบโฮมสเตย์เพื่อตอบสนองนโยบายของรัฐในโครงการเที่ยวทั่วไทยไปได้ทุกเดือน เป็นการส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากในระดับหมู่บ้านกระจายสู่ประชาชนอย่างทั่วถึงและส่งเสริมให้ประชาชนรู้จักการบริหารธุรกิจชุมชนด้วยตนเอง โดยตั้งเป้าหมายของโครงการมี 9 หมู่บ้านที่เข้าร่วมเป็นแหล่งท่องเที่ยวและเลือกหมู่บ้านปางมะโอเป็นสถานที่สร้างที่พักแบบโฮมสเตย์และกำหนดกิจกรรมการท่องเที่ยวตามโครงการท่องเที่ยว อำเภอแม่ทะ จำนวน 2 วัน โดยคัดเลือกสถานที่ท่องเที่ยวและหมู่บ้านที่มีสิ่งที่น่าสนใจของอำเภอแม่ทะมาบรรจุไว้เป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวมีรายละเอียดพอสรุปได้ดังนี้

กิจกรรมการท่องเที่ยวในวันแรก พานักท่องเที่ยวเที่ยวชมหมู่บ้านแกะสลักบ้านหลุกเป็นหมู่บ้านที่มีอาชีพแกะสลักไม้เพื่อเป็นของใช้และของที่ระลึกและไปนมัสการพระไม้แก่นจันทร์ที่วัดถ้ำพระสหาย หลังจากนั้นนำเที่ยวชมหมู่บ้านผ้าทอลายโบราณ บ้านนาตัมและหมู่บ้านเข้มแข็งบ้านสามขา โปรแกรมสุดท้ายจะพาไปพักค้างคืนที่หมู่บ้านปางมะโอ โดยในช่วงเย็นพาชมทิวทัศน์ทิวเขายามสนธยาที่บ้านมาย ซึ่งอยู่ใกล้กับหมู่บ้านปางมะโอ

กิจกรรมการท่องเที่ยวในวันที่สอง กำหนดให้นักท่องเที่ยวตื่นนอนในเวลา 04.00 น. เพื่อชมวิถีชีวิตของชาวบ้านปางมะโอในการเก็บเห็ดหอม ซึ่งต้องเก็บก่อนช่วงเช้าเพื่อจะได้เห็ดหอมที่ยังไม่บานจะได้ราคาดี ถ้าเก็บสายเห็ดหอมจะบานขายได้ราคาน้อยกว่า โดยเดินจากที่พักไปยังโรงเพาะเห็ดหอมและเดินเที่ยวชมยามเช้าตามเส้นทางในหมู่บ้านจนถึงไร่กาแฟกลางคันคร เพื่อดื่มกาแฟสดในยามเช้าและเดินเที่ยวชมภายในไร่กาแฟกลางคันคร ก่อนที่จะเดินทางกลับที่พักเป็นการสิ้นสุดโปรแกรมการท่องเที่ยว 2 วัน โดยกิจกรรมการท่องเที่ยวดังกล่าวผู้ที่สนใจจะไปเที่ยวตามโครงการดังกล่าวจะติดต่อผ่านทางพัฒนาชุมชน อำเภอแม่ทะ เพื่อประสานงานกับชาวบ้านก่อน

นอกจากการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว ยังมีการจัดทำโครงการฝึกอบรมมัคคุเทศก์หมู่บ้านท่องเที่ยวในช่วงเวลาใกล้เคียงกัน เพื่อเป็นการรองรับการท่องเที่ยวที่จะเกิดขึ้นในพื้นที่หมู่บ้านท่องเที่ยวต่างๆ ของอำเภอแม่ทะ ซึ่งโครงการจัดฝึกอบรมนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ชาวบ้านที่เข้าร่วมมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทของมัคคุเทศก์ประจำหมู่บ้านท่องเที่ยว ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวของอำเภอแม่ทะ โดยมีเป้าหมายจัดอบรมในพื้นที่ 10 หมู่บ้านจำนวน 300 คน ซึ่งหมู่บ้านปางมะโอถูกกำหนดเป็นหมู่บ้านเห็ดหอมและกาแฟสด รวมทั้งจัดตั้งกลุ่มมัคคุเทศก์หมู่บ้านท่องเที่ยวและนำชาวบ้านที่เข้าร่วมการฝึกอบรมมัคคุเทศก์หมู่บ้านท่องเที่ยว ทักษะศึกษาดูงานหมู่บ้านท่องเที่ยวดีเด่นตามจังหวัดต่างๆ โดยพัฒนาชุมชน อำเภอแม่ทะเป็นผู้พาไปเช่น จังหวัดเลย จังหวัดเชียงราย เป็นต้น

ทั้งนี้ตั้งแต่เสร็จสิ้นโครงการอบรมและการจัดทัศนศึกษาหมู่บ้านปางมะโอ ยังไม่มีการดำเนินการใดๆ เกี่ยวกับการท่องเที่ยวและยังไม่เคยมีนักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวในหมู่บ้านทำให้ชาวบ้านไม่เคยได้ใช้ความรู้ในการเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่นที่อบรมมา และหลังจากการอบรมไม่มีการอบรมเพิ่มทำให้ขาดความต่อเนื่อง ส่วนด้านการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของอำเภอแม่ทะได้จัดทำแผ่นพับที่มีข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวพร้อมกับแผนที่ เพื่อให้ผู้ที่สนใจได้รับทราบข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวของอำเภอแม่ทะเพื่อการตัดสินใจท่องเที่ยวโดยสามารถติดต่อขอรายละเอียดได้ที่ว่าการอำเภอแม่ทะ

รูปภาพที่ 13 ป้ายชื่อหมู่บ้านปางมะโอ หมู่บ้านเพาะเห็ดหอมสด

แผนที่แหล่งท่องเที่ยว
อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง
MAETHA LAMPANG

จังหวัดลำปาง

จังหวัดแพร่

ทิศเหนือ

ข้อมูลรายละเอียดเพิ่มเติมสอบถามที่ศูนย์บริการ
ข้อมูลการท่องเที่ยว
ที่ว่าการอำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง
โทร. 0-5428-9222
หรือเว็บไซต์ www.maetha.com
พิมพ์ที่ โรงพิมพ์ช่างเผือก จ.เชียงใหม่ โทร. 0-5322-1810

amazing 2003
MAETHA LAMPANG 2546

อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง
MAETHA LAMPANG

ลำน้ำตาของหลวงพ่อศรีสุทนต์
ชุมชนรูปปั้นศิลาอิฐพระไม้แก่นจันทน์
สินแร่ล้ำค่า ถ่านหินดินขาว
อาชีพยืนยาว งานแกะสลัก
แหล่งประวัติศาสตร์ ถ้ำพระสหาย

รูปภาพที่ 15 แผนที่แนะนำแหล่งท่องเที่ยว อำเภอแม่ทะ

3.3 หมู่บ้านเห็ดหอมสู่การเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยว OTOP

หมู่บ้านปางมะโอได้รับการคัดเลือกให้เป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวของอำเภอแม่ทะ เนื่องจากเป็นหมู่บ้านแห่งแรกในพื้นที่อำเภอแม่ทะที่เริ่มเพาะเห็ดหอมและประสบความสำเร็จ เห็ดหอมสามารถเพาะได้ดีในพื้นที่หมู่บ้านปางมะโอเพราะสภาพพื้นที่ตั้งบริเวณหุบเขามีสภาพอากาศเย็นเหมาะสมแก่การเพาะเห็ดหอม ซึ่งเป็นพืชที่ให้ผลผลิตดีในสภาพอากาศเย็นและได้มีการขยายการเพาะเห็ดหอมจนกระทั่งปัจจุบันเกือบทั้งหมู่บ้านประกอบอาชีพเพาะเห็ดหอม ในปีพ.ศ. 2547 พัฒนาชุมชน อำเภอแม่ทะซึ่งดูแลเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของประชาชน ได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบโครงการท่องเที่ยวของอำเภอแม่ทะ โครงการสินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์และโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวของอำเภอแม่ทะ เห็นว่าหมู่บ้านปางมะโอมีผลผลิตเห็ดหอม น่าจะสามารถส่งเข้าร่วมการค้าสรณสินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ได้ จึงเข้าไปสนับสนุนให้หมู่บ้านปางมะโอส่งเห็ดหอมเข้าร่วมการค้าสรณสินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP : One Tambon One Product) ได้ระดับ 3 ดาว⁷ ทำให้สินค้าเห็ดหอมสดของชาวบ้านหมู่บ้านปางมะโอมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักและยังส่งเสริมให้ชาวบ้านทดลองนำเห็ดหอมมาแปรรูปต่างๆ เช่น น้ำพริกเผาเห็ดหอม เห็ดหอมดอง ข้าวเกรียบเห็ดหอม เป็นต้น เป็นสินค้าแปรรูปและทดลองจำหน่าย

นอกจากเห็ดหอมกาแฟถือว่าเป็นผลิตภัณฑ์เป็นที่รู้จักในนามว่า กาแฟสดเขलगันคร จากไร่กาแฟบ้านปางมะโอ ถึงแม้จะเป็นไร่กาแฟของเอกชนแต่ตั้งอยู่ในพื้นที่หมู่บ้านปางมะโอ การเข้ามาของกาแฟเริ่มจากเมื่อปี 2533 มีกลุ่มชาวจีนปุ่่นเข้ามายังพื้นที่หมู่บ้านปางมะโอและได้ทำไร่กาแฟโดยตั้งชื่อไร่ว่าไร่สาธิตา ในนามบริษัทสาธิตา จำกัดและต่อมาในปี พ.ศ.2542 ทางบริษัทสาธิตา จำกัด ได้ล้มเลิกกิจการ ไปมีการเปลี่ยนกลุ่มเจ้าของจากคนจีนปุ่่นมาเป็นคนไทยคือ คุณพันธศักดิ์ ศรีวงษ์ ซึ่งเคยทำงานในบริษัทสาธิตา จำกัดและได้คลุกคลีในวงการกาแฟมากกว่า 20 ปี โดยเข้ามาดำเนินการปรับปรุงพัฒนาพื้นที่และผลผลิตทางด้านกาแฟได้เปลี่ยนชื่อไร่เป็นไร่กาแฟเขलगันคร และดำเนินการจัดตั้งโรงงานแปรรูปกาแฟครบวงจร คือ การปลูก การแปรรูปและการบรรจุภัณฑ์ โดยพัฒนาชุมชน อำเภอแม่ทะ ได้สนับสนุนกาแฟเข้าร่วมการค้าสรณสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ของอำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปางโดยได้ระดับ 3 ดาว ประจำปี 2546-2547

การที่เห็ดหอมและกาแฟเป็นสินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ในปี พ.ศ.2548 ทางพัฒนาชุมชน อำเภอแม่ทะเข้ามาสนับสนุนให้หมู่บ้านปางมะโอเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยว OTOP ซึ่งเป็น

⁷ การให้ดาวของสินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ผู้ที่เป็นผู้ให้ดาว คือคณะอนุกรรมการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ จังหวัด/อำเภอ โดยใช้หลักเกณฑ์การคัดสรรตามโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ทั้งนี้ในเกณฑ์คัดสรรแบ่งเป็น 5 ระดับ คือ 5 ดาวจนถึง 1 ดาว สินค้าที่คุณภาพสูงสุดจะได้ระดับ ห้าดาวและไล่ตามลำดับจนกระทั่งถึงหนึ่งดาว

นโยบายจากส่วนกลาง การดำเนินการคัดเลือกหมู่บ้านท่องเที่ยว OTOP (OTOP Tourism Village) ของอำเภอแม่ทะ ได้อิงตามหลักเกณฑ์แนวทางการคัดเลือกหมู่บ้านท่องเที่ยว OTOP ของกรมพัฒนาชุมชน (ภาคผนวก 1) และหลักเกณฑ์การคัดเลือกหมู่บ้านท่องเที่ยว ของอำเภอแม่ทะ สรุปได้ว่าการคัดเลือกหมู่บ้านท่องเที่ยวของอำเภอแม่ทะจะจัดตั้งคณะกรรมการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ระดับท้องถิ่น มีนายอำเภอแม่ทะเป็นประธานและมอบหมายให้หัวหน้าทีมงานส่วนต่างๆของอำเภอแม่ทะเป็นคณะกรรมการ หัวหน้าพัฒนาชุมชนอำเภอแม่ทะเป็นอนุกรรมการและเลขานุการในการคัดเลือกใช้หลักเกณฑ์จากส่วนกลางและหลักเกณฑ์ในการคัดเลือกหมู่บ้านท่องเที่ยว OTOP ของอำเภอแม่ทะประกอบกัน ในการจะพัฒนาหมู่บ้านให้เป็นหมู่บ้านท่องเที่ยว OTOP หมู่บ้านนั้นชาวบ้านต้องประกอบอาชีพแบบเดียวกัน ไม่น้อยกว่า 90 เปอร์เซ็นต์ของหมู่บ้าน นอกจากนี้ยังต้องดูด้านศักยภาพของหมู่บ้านสภาพแวดล้อม ความพร้อมของชุมชนและการเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียง รวมถึงปัจจัยพื้นฐานทางการท่องเที่ยว ระบบสาธารณูปโภค ซึ่งผลจากการพิจารณาของคณะกรรมการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ระดับท้องถิ่นของอำเภอแม่ทะเห็นควรว่า ในเขตอำเภอแม่ทะ มี 2 หมู่บ้านที่มีความเหมาะสมในการเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยว OTOP ของอำเภอแม่ทะคือ หมู่บ้านหลุกและหมู่บ้านปางมะโอ เนื่องจากทั้งสองหมู่บ้านชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเหมือนกันและเป็นหมู่บ้านมีศักยภาพในการเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยว OTOP จึงได้ดำเนินการคัดเลือกและส่งผลการคัดเลือกไปยังสำนักงานพัฒนาชุมชน จังหวัดลำปาง เพื่อทำการประชาสัมพันธ์

จากการสัมภาษณ์ คุณสว่าง สะพานแก้ว หัวหน้าพัฒนาชุมชนอำเภอแม่ทะ ถึงสาเหตุที่ทางอำเภอแม่ทะคัดเลือกหมู่บ้านปางมะโอเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยว OTOP กล่าวว่า “การคัดเลือกหมู่บ้านปางมะโอเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยว เพราะเป็นหมู่บ้านที่มีศักยภาพโดยดูจากมีสภาพพื้นที่ตั้งในหุบเขามีสวยงามสามารถเข้าไปยังพื้นที่หมู่บ้านได้สะดวก ซึ่งมีความเหมาะสมในการเป็นแหล่งท่องเที่ยว นอกจากนี้ยังมีเห็ดหอมและกาแฟเป็นสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ของทางอำเภอสอดคล้องกับหลักการเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยว OTOP ที่หมู่บ้านต้องมีสินค้า OTOP”

(สว่าง สะพานแก้ว, สัมภาษณ์ 1 เมษายน 2549)

ส่วนการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวของหมู่บ้านปางมะโอเพื่อสนับสนุนการเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยว OTOP มีการจัดจุดสาธิตด้านเกษตรกรรม การเพาะเห็ดหอมและการคั่วกาแฟ เพื่อรองรับการท่องเที่ยว โดยกิจกรรมที่จัดขึ้นทางพัฒนาชุมชน อำเภอแม่ทะ เป็นผู้วางแผนกิจกรรมและสนับสนุนงบประมาณในการจัดทำป้ายแนะนำจุดสาธิตทั้ง 2 จุด มีรายละเอียดดังนี้

จุดสาธิตแรก คือ จุดสาธิตและการถ่ายทอดเทคโนโลยีการเพาะเห็ดหอมตั้งอยู่ที่โรงเรียนของบ้านนางบัวซอน รินทร์ท้าว ประธานกลุ่มแม่บ้านของหมู่บ้านปางมะโอ ในบริเวณโรงเรียนมี

การจัดบอร์ดให้ความรู้เรื่องการเพาะเห็ดหอมจากสนับสนุนของสำนักงานเกษตรของจังหวัดลำปาง มีเตาอบแบบประหยัดพลังงานที่มหาวิทยาลัยมหาสารคามได้มาติดตั้งให้ที่จุดสาธิต 1 เครื่องและจัดกิจกรรมสาธิตวิธีการอัดก้อนเชื้อเห็ดบริเวณโรงเรือน ซึ่งมีชาวบ้านรวมกลุ่มอัดก้อนเชื้อเห็ดคอกนักท่องเที่ยวหรือผู้ที่สนใจสามารถทดลองการอัดเชื้อเห็ดคอกมีชาวบ้านที่ทำการอัดก้อนเชื้อเห็ดคอกเป็นผู้แนะนำและอธิบายวิธีการทำ

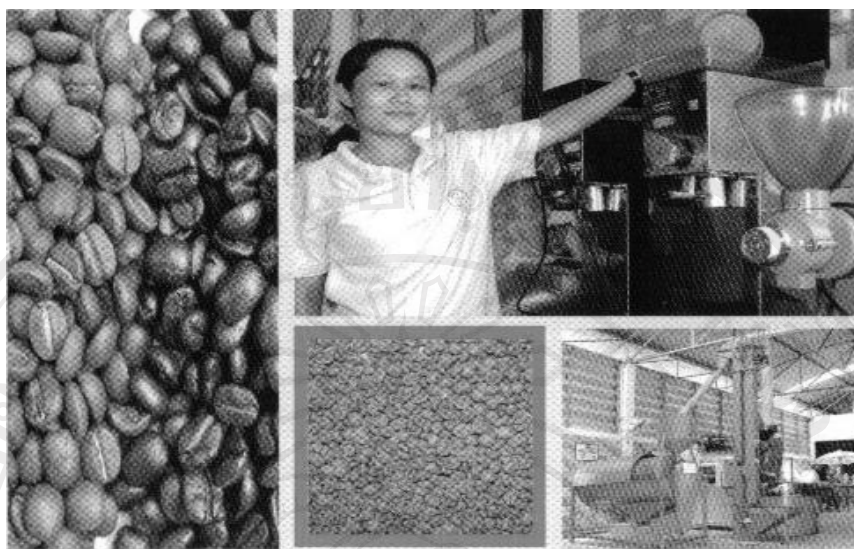
จุดสาธิตที่สองคือจุดสาธิตการคั่วกาแฟ ตั้งอยู่ที่บริเวณไร่กาแฟเขาลางคันครภายในหมู่บ้านปางมะโอมีผลผลิตหลักคือการปลูกกาแฟและการเพาะเห็ดหอม จุดสาธิตขั้นตอนการคั่วกาแฟ การคัดเลือกเมล็ดกาแฟรวมทั้งจะได้คั่วกาแฟสดจากไร่ ซึ่งกาแฟของไร่กาแฟเขาลางคันครเป็นสินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ในระดับ 3 ดาวของอำเภอแม่ทะ ใช้ชื่อว่ากาแฟเขาลางคันคร ไร่กาแฟบ้านปางมะโอ หลังจากคั่วกาแฟสามารถเดินเที่ยวชมภายในบริเวณไร่ที่มีลักษณะเป็นเนินเขาสลับกับพื้นที่ราบ จุดที่น่าสนใจภายในไร่กาแฟคือสวนสน ต้นสนแต่ละต้นมีขนาดใหญ่เพราะปลูกมาเป็นเวลากว่า 17 ปี มีการปลูกต้นกาแฟสลับกับต้นสนและสามารถเก็บลูกสนเป็นของที่ระลึกได้

หลังจากกำหนดกิจกรรมจุดสาธิตการเกษตรของหมู่บ้านปางมะโอ เพื่อให้ชาวบ้านได้เข้าใจถึงการเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยว OTOP พัฒนาชุมชน อำเภอแม่ทะนำตัวแทนหมู่บ้านปางมะโอเดินทางไปศึกษาดูงานที่หมู่บ้านท่องเที่ยว OTOP ของจังหวัดต่างๆเช่น จังหวัดเลย เพื่อเป็นการศึกษาดูงานในการดำเนินงาน โดยให้ผู้เข้าร่วมการศึกษาดูงานศึกษารูปแบบวิธีการดำเนินงานและนำมาประยุกต์ปฏิบัติใช้กับหมู่บ้านปางมะโอ ด้านการประชาสัมพันธ์หมู่บ้านท่องเที่ยว OTOP พัฒนาชุมชน จังหวัดลำปางเป็นผู้จัดการประชาสัมพันธ์ โดยจัดทำแผ่นพับข้อมูลการท่องเที่ยวของหมู่บ้านท่องเที่ยว OTOP ในจังหวัดลำปาง ประกอบด้วยประวัติและสิ่งที่น่าสนใจของหมู่บ้านท่องเที่ยว โดยแจกจ่ายแก่ผู้ที่สนใจติดต่อขอรับได้ที่สำนักงานพัฒนาชุมชน จังหวัดลำปางและสำนักงานพัฒนาชุมชน อำเภอต่างๆ แต่ไม่ได้แจกจ่ายตามสถานที่ทั่วไปเนื่องจากจัดพิมพ์ในจำนวนจำกัด นอกจากนี้ยังจัดทำแผ่นวีซีดีประชาสัมพันธ์หมู่บ้านท่องเที่ยวของจังหวัดลำปาง ซึ่งมีหมู่บ้านที่ได้รับการคัดเลือกเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยว OTOP จากทุกอำเภอในจังหวัดลำปางมีจำนวน 9 หมู่บ้านรวมถึงหมู่บ้านปางมะโอ ในแผ่นวีซีดีจะกล่าวถึงกิจกรรมการท่องเที่ยวและสินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ของหมู่บ้านนั้น เพื่อเชิญชวนให้ผู้สนใจไปเที่ยวชม (ข้อมูลจากพัฒนาชุมชน จังหวัดลำปาง)

ในปัจจุบันถึงแม้จะมีการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวเพื่อสนับสนุนการเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยว OTOP ของหมู่บ้านปางมะโอและการประชาสัมพันธ์การเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยว OTOP ของหมู่บ้านปางมะโอแต่ยังไม่มียกท่องเที่ยวมาใช้บริการในหมู่บ้านปางมะโออย่างเต็มรูปแบบตามแผนโครงการที่ทางพัฒนาชุมชนได้วางเอาไว้โดยส่วนใหญ่ผู้ที่เดินทางเข้าไปยังหมู่บ้านปางมะโอ

จะเดินทางไปแบบวันเดียวและเป็นรูปแบบของการศึกษาดูงานของหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรและพัฒนาชุมชนมากกว่านักท่องเที่ยวเดินทางเข้าไปท่องเที่ยวยังหมู่บ้านปางมะโอ

การที่หมู่บ้านปางมะโอได้รับสนับสนุนจัดทำโครงการต่างๆ ของพัฒนาชุมชนในปี พ.ศ. 2549 หมู่บ้านปางมะโอได้รับการคัดเลือกเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบของจังหวัดลำปาง ตามนโยบายของทางกระทรวงมหาดไทย ซึ่งกำหนดนโยบายการขับเคลื่อนพลังเศรษฐกิจ พอเพียง ให้เป็นวาระและหน้าที่ของกระทรวงมหาดไทย โดยเน้นปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นเข็มทิศในการกำหนดทิศทางการทำงาน ตลอดจนเพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาความยากจนและปัญหาสังคมที่เป็นผลกระทบจากปัญหาความยากจนและนำพาสังคมไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน โดยมอบหมายให้กรมพัฒนาชุมชนและศูนย์ช่วยเหลือทางวิชาการพัฒนาชุมชนเขตเป็นหน่วยงานดำเนินการจัดการประเภทและตรวจสอบพื้นที่ของตนเองและ จัดกิจกรรมจังหวัดละ 1 หมู่บ้านรวม 75 หมู่บ้าน โดยจัดทำเป็นหนังสือ "หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงตัวอย่าง" วิทยภาค ของกระทรวงมหาดไทย ที่ได้รวบรวมตัวอย่างของความพอเพียงที่เกิดขึ้นจริงในหมู่บ้านทั่วประเทศ ที่ใช้เป็นข้อมูลและองค์ความรู้ สำหรับเจ้าหน้าที่ ผู้สนับสนุนและหมู่บ้านเป้าหมาย เพื่อเป็นแนวทางในการขยายผลสู่การปฏิบัติให้เป็นรูปธรรมต่อไป

รูปภาพที่ 16 การสาธิตการคั่วกาแฟ

รูปภาพที่ 17 สาธิตการเพาะเห็ดหอม

รูปภาพที่ 18 วัฒนธรรมเชิงเกษตรชุมชนในการอัดก้อนเชื้อเห็ดหอม

รูปภาพที่ 19 หมู่บ้านปางมะโอได้รับการคัดเลือกเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ จังหวัดลำปาง

รูปภาพที่ 20 ป้ายบอกชื่อหมู่บ้านปางมะโอและป้ายแนะนำหมู่บ้านท่องเที่ยว OTOP
เส้นทางจากจังหวัดแพร่

รูปภาพที่ 21 ป้ายบอกทางก่อนถึงหมู่บ้านปางมะโอ ถนนจากจังหวัดลำปาง

หมู่บ้านท่องเที่ยว OTOP
บ้านปางมะโอ หมู่ที่ 8 ตำบลวังเงิน
อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง

ผู้สนใจสอบถามรายละเอียดได้ที่....
สำนักงานพัฒนาชุมชน อำเภอแม่ทะ
โทรศัพท์-โทรสาร 054-289185
คุณคำแพง ไชยป้อม
ประธานกลุ่มอาชีพเพาะเห็ดหอม
โทรศัพท์ 01-3867306 และ
คุณพันธุศักดิ์ ศรีวงษ์
ประธานกลุ่มกาแฟสดเขลางค์นครไร่ปางมะโอ
โทรศัพท์ 01-4927745 , 09-9533127 , 07-1751870

สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดลำปาง
โทร. / โทรสาร. 0-5426-5055

ลิขสิทธิ์ © by Chiang Mai University
All rights reserved

รูปภาพที่ 22 แผ่นพับแนะนำหมู่บ้านปางมะโอเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยว OTOP
โดยพัฒนาชุมชน จังหวัดลำปาง

สรุปได้ว่า หมู่บ้านปางมะโอกับการเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวเกิดขึ้นจากนโยบายของภาครัฐด้านการพัฒนาการท่องเที่ยว โดยมีการกำหนดเป็นแผนพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศ ซึ่งมีความสอดคล้องกันในทุกภาคส่วนดังเช่นแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยว 2548-2551 ของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา พร้อมส่งมอบนโยบายดังกล่าวจากให้ทางหน่วยงานท้องถิ่นรับมาปฏิบัติ ซึ่งกระบวนการของรัฐในการมอบนโยบายให้หน่วยงานท้องถิ่นรับมาปฏิบัติเป็นไปในรูปแบบของการวางแผนจากส่วนกลางและสั่งการให้หน่วยงานท้องถิ่นรับมาปฏิบัติตามแผนงาน โดยหน่วยงานท้องถิ่นจะคัดเลือกหมู่บ้านที่มีศักยภาพและกำหนดให้ชาวบ้านเป็นผู้ดำเนินงานตามแผน

หน่วยงานของภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับหมู่บ้านปางมะโอในการจัดการท่องเที่ยวตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงปัจจุบัน คือ พัฒนาชุมชน อำเภอแม่ทะ สังกัดกรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย โดยเริ่มในปี พ.ศ. 2547 อำเภอแม่ทะได้จัดทำโครงการท่องเที่ยว อำเภอแม่ทะ มอบหมายให้พัฒนาชุมชน อำเภอแม่ทะ เป็นผู้รับผิดชอบโครงการ และในปีนั้นเองมีการส่งเสริมสินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP : One Tambon One Product) รวมทั้งโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยว OTOP (OTOP Tourism Village) มีการจัดตั้งคณะกรรมการโครงการท่องเที่ยวของอำเภอแม่ทะเพื่อเป็นผู้คัดเลือกหมู่บ้านที่มีการประกอบอาชีพที่น่าสนใจและเป็นที่รู้จัก รวมทั้งสถานที่ท่องเที่ยวที่มีศักยภาพและเหมาะสมในการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวของอำเภอแม่ทะรวมทั้งจัดกิจกรรมเดินทางไปท่องเที่ยวยังแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ซึ่งมีหลายหมู่บ้านในอำเภอแม่ทะที่ได้รับการคัดเลือกให้เข้าร่วมโครงการท่องเที่ยวดังกล่าวรวมถึงหมู่บ้านปางมะโอ

หมู่บ้านปางมะโอเป็นหมู่บ้านหนึ่งที่ได้รับการสนับสนุนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวแห่งหนึ่งของอำเภอแม่ทะ โดยได้รับคัดเลือกจากอำเภอแม่ทะเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวในปี พ.ศ. 2548 การที่หมู่บ้านปางมะโอประกอบอาชีพการเพาะเห็ดหอมทั้งหมู่บ้านประกอบกับสภาพพื้นที่ที่ตั้งอยู่ในหุบเขามีทัศนียภาพที่สวยงามจึงได้รับการสนับสนุน โดยการเสนอกับทางคณะกรรมการโครงการจัดการท่องเที่ยวอำเภอแม่ทะให้หมู่บ้านปางมะโอเป็นหมู่บ้านหนึ่งที่จะได้รับการพัฒนาให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวของอำเภอแม่ทะ โดยจัดเป็นหมู่บ้านเพาะเห็ดหอมและกาแฟสดและจัดการที่พักแบบโฮมสเตย์ (Home stay) ซึ่งในโครงการท่องเที่ยวอำเภอแม่ทะมีการวางแผนที่จะสร้างที่พักแบบโฮมสเตย์ ให้กับนักท่องเที่ยวต่างหากในพื้นที่หมู่บ้านปางมะโอ จากการสอบถามชาวบ้านพบว่ายังไม่มีมีการดำเนินงานจัดสร้างที่พักมีเพียงแผนงานที่ได้กำหนดไว้เท่านั้น นอกจากนี้ยังได้จัดโครงการสนับสนุนทางการด้านท่องเที่ยวคือการฝึกอบรมมัคคุเทศก์หมู่บ้านให้กับชาวบ้านในหมู่บ้านที่ได้รับการคัดเลือกให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว เพื่อเตรียมการรองรับการท่องเที่ยวในพื้นที่

ในการวางแผน การตัดสินใจ การจัดกิจกรรมต่างๆ ส่วนชาวบ้านปางมะโอเป็นผู้ปฏิบัติ ตามแผนงานที่ได้จัดทำไว้ตาม โครงการด้านการท่องเที่ยวที่ทางพัฒนาชุมชน อำเภอแม่ทะเข้ามา สนับสนุนเริ่มจากการส่งเสริมการประกอบอาชีพในด้านการเกษตร การเพาะเห็ดหอมให้กับหมู่บ้าน ปางมะโอและสนับสนุนในการนำเห็ดหอม ซึ่งเป็นผลผลิตการเกษตรของชาวบ้านปางมะโอเข้าร่วม การคัดสรรสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ของอำเภอแม่ทะ รวมคัดเลือกให้หมู่บ้านปางมะโอเป็น หนึ่งหมู่บ้านท่องเที่ยวตามโครงการท่องเที่ยวของอำเภอแม่ทะและคัดเลือกเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยว OTOP โดยทางพัฒนาชุมชน อำเภอแม่ทะเป็นผู้จัดทำโปรแกรมการท่องเที่ยวและจัดการอบรม โครงการมัคคุเทศก์หมู่บ้านท่องเที่ยวให้กับชาวบ้านปางมะโอที่สนใจ โดยโครงการต่างๆ ทาง พัฒนาชุมชน อำเภอแม่ทะได้จัดทำงบประมาณเสนอแก่ทางอำเภอแม่ทะ ซึ่งหลังจากงบประมาณ หดลงโครงการต่างๆ ไม่ได้มีการดำเนินการต่อ อาจเพราะไม่มีงบประมาณเข้ามาสนับสนุน ประกอบกับการที่ชาวบ้านไม่ได้มีบทบาทในการตัดสินใจและมีส่วนร่วมต่างๆ จึงทำให้ชาวบ้านขาด ความสนใจในการจัดการท่องเที่ยวในหมู่บ้านปางมะโอ และตั้งแต่ได้รับการคัดเลือกเป็นหมู่บ้าน ท่องเที่ยว OTOP แต่ยังไม่เคยมีนักท่องเที่ยวเข้าไปท่องเที่ยว มีเพียงแต่เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานรัฐ เข้าไปศึกษาดูงานเกี่ยวกับการประกอบอาชีพของชาวบ้านปางมะโอและความเป็นอยู่ของชาวบ้าน ปางมะโอเป็นหลัก ซึ่งทางพัฒนาชุมชน อำเภอแม่ทะเป็นผู้ดำเนินการพาคณะต่างๆ เข้าเยี่ยมชม หมู่บ้านปางมะโอ นอกจากนี้ในปี พ.ศ. 2549 หมู่บ้านปางมะโอได้รับการคัดเลือกเป็นหมู่บ้าน เศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ ของจังหวัดลำปาง ตามนโยบายของกระทรวงมหาดไทย ดำเนินงาน โดย กรมพัฒนาชุมชน ให้คัดเลือกจังหวัดละหนึ่งหมู่บ้าน เพื่อเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ

บทที่ 4

ความเป็นไปได้ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร หมู่บ้านปางมะโอ

การศึกษาเพื่อให้ทราบถึงความเป็นไปได้ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรหมู่บ้านปางมะโอ ผู้ศึกษาได้ใช้บริบททางด้านประวัติศาสตร์ เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมประเพณี แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรและแนวคิดตัวชี้วัดในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรของสถาบันวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมทั้งกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวของหมู่บ้านปางมะโอจากการสนับสนุนของหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องมาใช้ประกอบการวิเคราะห์ SWOT Analysis เพื่อให้ทราบถึงจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรคของหมู่บ้านปางมะโอในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร อันจะนำไปสู่การศึกษาถึงความเป็นไปได้ในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของ หมู่บ้านปางมะโอ มีผลการศึกษาดังนี้

4.1 จุดแข็ง (Strengths)

การวิเคราะห์จุดแข็งหรือจุดเด่นของหมู่บ้านปางมะโอในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยศึกษาถึงองค์ประกอบต่างๆ และสิ่งที่ดึงดูดใจด้านการเกษตรของหมู่บ้านปางมะโอ ที่จะสามารถนำมาพัฒนาหมู่บ้านปางมะโอเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรในอนาคตโดยมีดังนี้

สิ่งดึงดูดใจด้านพืชผลการเกษตร

หมู่บ้านปางมะโอเป็นหมู่บ้านที่ทำการเกษตรกรรมมาตั้งแต่อดีต แต่เดิมมีการปลูกข้าวไร่ หางของป่า พัฒนาชุมชน อำเภอแม่ทะจึงเข้ามาส่งเสริมอาชีพการเพาะเห็ดหอม เพื่อเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชาวบ้านให้ดีขึ้น ซึ่งเป็นหมู่บ้านแห่งแรกของอำเภอแม่ทะที่เริ่มเพาะเห็ดหอมและมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักทั่วไปของชาวลำปาง ปัจจุบันชาวบ้านในหมู่บ้านปางมะโอเกือบทุกครัวเรือนจะประกอบอาชีพเพาะเห็ดหอม พืชเกษตรของหมู่บ้านปางมะโอนอกจากเห็ดหอมแล้วยังมีผลผลิตกาแฟของไร่กาแฟกลางคันครที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้านปางมะโอ มีผลิตภัณฑ์กาแฟเป็นที่รู้จักทั่วไปในชื่อกาแฟกลางคันครจากไร่บ้านปางมะโอ สาเหตุที่เห็ดหอมและกาแฟเป็นพืชเกษตรที่ดึงดูดใจของหมู่บ้านปางมะโอ เนื่องจากข้อค้นพบดังนี้

ประการแรก เห็ดหอมและกาแฟเป็นพืชเกษตรที่ได้รับความนิยม ถึงแม้เห็ดหอมจะไม่ใช่วัตถุดิบดั้งเดิมของหมู่บ้านปางมะโอ แต่จากสภาพพื้นที่ของหมู่บ้านปางมะโอที่สามารถเพาะเห็ดหอมและประสบความสำเร็จ จึงทำให้เป็นที่รู้จักและมีคนสนใจ ดังจะเห็นได้จากคำพูดของคนลำปางที่ว่า

“ถ้าพูดถึงเห็ดหอมก็ต้องนึกถึงเห็ดหอมบ้านปางมะโอ” (<http://thaisnews.com/prdnews/suff/exam/north/13pangmao.htm>) จากคำกล่าวนี้อาจเป็นแรงกระตุ้นให้คนที่มาท่องเที่ยวจังหวัดลำปางสนใจเห็ดหอมและซื้อเป็นของฝาก นอกจากนี้กาแฟเป็นพืชเกษตรอย่างหนึ่งของหมู่บ้านปางมะโอ ถึงแม้จะไม่ใช้ผลผลิตของชาวบ้านปางมะโอแต่ก็มาจากไร่กาแฟ ซึ่งตั้งอยู่ในหมู่บ้านจึงถือได้ว่าเป็นสินค้าจากหมู่บ้านปางมะโอ รวมทั้งการใช้ชื่อผลิตภัณฑ์กาแฟเขาลางคันครจากไร่บ้านปางมะโอทำให้หมู่บ้านปางมะโอมีภาพลักษณ์ว่าเป็นหมู่บ้านเห็ดหอมและกาแฟ

ประการที่สอง เห็ดหอมเป็นพืชเกษตรที่มีประโยชน์ต่อร่างกายของมนุษย์ มีกลิ่นหอมเย็น อร่อยและมีราคาสูงและเป็นที่ยอมรับในกลุ่มผู้บริโภคที่รักสุขภาพ เพราะเชื่อว่าเห็ดหอมมีสรรพคุณในการการบำรุงร่างกายและมีสารที่ให้ประโยชน์ต่อร่างกายอยู่หลายชนิด ช่วยเสริมสร้างภูมิคุ้มกันต้านทานโรคในร่างกายได้ ยังมีสารกำจัดเชื้อราและสารลดไขมันในเลือด ส่วนกาแฟเป็นพืชเกษตรที่กำลังได้รับความนิยม ปัจจุบันคนไทยที่หันมาสนใจดื่มกาแฟมากขึ้นได้จากการเปิดร้านกาแฟมากขึ้น ทั้งกาแฟที่เป็นของคนไทยและสาขาของร้านกาแฟที่เป็นของต่างประเทศ และจากกระแสความนิยมของกาแฟจึงเกิดผลงานการวิจัยมากมายถึงประโยชน์ของกาแฟ โดยสารคาเฟอีนในกาแฟสามารถช่วยขยายหลอดเลือดกระบังการปวดตึงเช่นยาแก้ปวดได้ ด้วยประโยชน์ของเห็ดหอมและกาแฟที่มีประโยชน์ต่อร่างกายของมนุษย์จึงทำให้เป็นพืชเกษตรที่น่าสนใจและเกิดความต้องการบริโภคของคนทั่วไปโดยเฉพาะคนที่รักสุขภาพ (<http://chiangrai.doae.go.th/wiangpapao/wpp6.htm>) และ (<http://chiangrai.doae.go.th/wiangpapao/wpp6.htm>)

ประการที่สาม เห็ดหอมและกาแฟ ได้รับการคัดเลือกเป็นสินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ของอำเภอแม่ทะ จึงทำให้เป็นพืชเกษตรที่น่าสนใจมากยิ่งขึ้น เนื่องจากผลิตภัณฑ์หรือสินค้าใดที่ได้รับการคัดเลือกเป็นสินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ถือได้ว่าเป็นผลิตภัณฑ์ที่ได้มาตรฐานเป็นที่ยอมรับของคนทั่วไป ถึงแม้จะไม่ได้รับถึง 5 ดาวแต่ก็มีมาตรฐาน เพราะถือได้ว่าได้รับการรับรองมาตรฐานจากทางภาครัฐและทางภาครัฐยังได้มีส่วนช่วยในการประชาสัมพันธ์ ยิ่งทำให้เห็ดหอมและกาแฟเป็นที่รู้จักมากยิ่งขึ้น

วิถีชีวิตของชุมชนด้านการทำการเกษตร

จากการสังเกตและวิเคราะห์ลักษณะวิถีชีวิตและสังคมของหมู่บ้านปางมะโอเห็นได้ว่า มีลักษณะวิถีชีวิตในลักษณะสังคมชนบทมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ทั้งในการประกอบอาชีพด้านเกษตรกรรมและทางสังคมเป็นจุดแข็งประการหนึ่ง ในการเป็นสิ่งดึงดูดใจให้ผู้ที่สนใจมาท่องเที่ยวยังหมู่บ้านปางมะโอ โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวที่มาจากสังคมเมือง เนื่องมาจากข้อค้นพบดังนี้

ประการแรก การทำการเกษตรของชาวบ้านปางมะโอมีการทำไร่ ทำนา มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ถึงแม้ปัจจุบันชาวบ้านจะหันมาประกอบอาชีพการเพาะเห็ดหอมแต่ยังมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันเช่นเดิมเป็นรูปแบบของวัฒนธรรมเชิงเกษตรชุมชน ทำให้เกิดการสร้างความสัมพันธ์ของคนในชุมชน ซึ่งภาษาเหนือ เรียกว่า “เอามื้อ” หรือ เออแรง คือการช่วยเหลือกันในการเพาะเห็ดหอม มีการช่วยกันอัดก้อนเชื้อเห็ดหอมของคนหนึ่งก่อนเมื่อทำเสร็จแล้วก็จะไปช่วยอีกฝ่ายหนึ่งเหมือนการตอบแทนกันเป็นไปในลักษณะการช่วยเหลือกัน โดยไม่มีค่าจ้าง ซึ่งเป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่งของชาวบ้านปางมะโอที่ไม่เหมือนกับสังคมเมืองที่มีแต่แข่งขันกัน เพื่อให้ตนเองประสบความสำเร็จโดยไม่สนใจคนรอบข้าง

ประการที่สอง การช่วยเหลือเกื้อกูลกันของชาวบ้าน นอกจากช่วยเหลือด้านการเกษตรชาวบ้านยังมีการรวมตัวกันเป็นกลุ่มเพาะเห็ดหอม เมื่อสมาชิกกลุ่มเพาะเห็ดหอมเกิดปัญหาทางด้านเงินทุน สามารถยืมเงินทางกลุ่มได้ จากการรวมตัวนี้ทำให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งขึ้นเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการจัดการท่องเที่ยว

หมู่บ้านปางมะโอเป็นหมู่บ้านในโครงการท่องเที่ยวของอำเภอแม่ทะ

หมู่บ้านปางมะโอเป็นหมู่บ้านหนึ่งของอำเภอแม่ทะมีการทำการเกษตรการเพาะเห็ดหอมเป็นที่รู้จักทั่วไปและได้รับคัดเลือกเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวตามโครงการด้านการท่องเที่ยวของอำเภอแม่ทะ จัดทำตามนโยบายของส่วนกลางส่งเสริมการท่องเที่ยวของรัฐบาลในสมัยนั้น คือ โครงการเที่ยวทั่วไทยไปได้ทุกเดือน เป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวในท้องถิ่น โดยนำสถานที่ท่องเที่ยวหรือหมู่บ้านที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวและมีศักยภาพเป็นแหล่งท่องเที่ยวของอำเภอแม่ทะจัดเป็นโครงการท่องเที่ยว กระจายตามหมู่บ้านและตำบลต่างๆ ในอำเภอ ดังนี้

- 1) นำเที่ยวชมหมู่บ้านแกะสลักบ้านหลุก ตำบลนาคร้ว 2) เยี่ยมชมโบราณสถานนมัสการพระไม้แก่นจันทร์ ตำบลป่าตัน 3) นมัสการพระที่วัดถ้ำพระสวาย ตำบลนาคร้ว 4) เที่ยวชมหมู่บ้านผ้าทอลายโบราณบ้านนาตัม ตำบลบ้านกิว 5) เที่ยวชมหมู่บ้านชุมชนเข้มแข็งบ้านสามขา 6) พักค้างคืนที่หมู่บ้านปางมะโอ

หมู่บ้านปางมะโอได้รับการสนับสนุนจากโครงการดังกล่าวหลายด้าน ทั้งเป็นแหล่งท่องเที่ยวและจัดที่พักแบบโฮมสเตย์ (ทางพัฒนาชุมชน อำเภอแม่ทะจัดเสนอของบประมาณในการจัดสร้างแต่ถึงปัจจุบันยังไม่มีการดำเนินการ) โดยทางอำเภอแม่ทะ เป็นผู้จัดทำแผนพับประชาสัมพันธ์ การท่องเที่ยว หมู่บ้านปางมะโอได้รับการคัดเลือกให้เป็นหมู่บ้านในโครงการท่องเที่ยวของอำเภอแม่ทะ เนื่องมาจากข้อค้นพบดังนี้

ประการแรก หมู่บ้านปางมะโอเป็นหมู่บ้านที่มีศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยว คือมีสิ่งดึงดูดใจด้านสภาพแวดล้อมและผลผลิตทางการเกษตร เห็ดหอมเป็นที่รู้จักทั่วไป มีสิ่งอำนวยความสะดวกปัจจัยพื้นฐานครบ ทั้งระบบไฟฟ้า น้ำประปาและสามารถเดินทางไปยังหมู่บ้านได้ตลอดปี จึงได้รับการคัดเลือกเป็นหนึ่งในหมู่บ้านโครงการท่องเที่ยว อำเภอแม่ทะ

ประการที่สอง หมู่บ้านปางมะโอมีวิถีชีวิตแบบเกษตรกรรมและประสบความสำเร็จในการเพาะเห็ดหอม โดยชาวบ้านเกือบทั้งหมู่บ้านประกอบอาชีพการเพาะเห็ดหอม ซึ่งตรงตามหลักเกณฑ์การเป็นแหล่งท่องเที่ยวของอำเภอแม่ทะ ที่ต้องการส่งเสริมหมู่บ้านที่มีศักยภาพเป็นแหล่งท่องเที่ยว

4.2 จุดอ่อน (Weaknesses)

การศึกษาโดยการวิเคราะห์จุดอ่อนหรือข้อด้อยของหมู่บ้านปางมะโอที่มีผลต่อการพัฒนาและส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ทั้งนี้จุดอ่อนของหมู่บ้านปางมะโอเป็นตัวบ่งชี้ได้ว่าหมู่บ้านปางมะโอมีความเป็นไปได้ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรได้หรือไม่ โดยจากการวิเคราะห์พบจุดอ่อนของหมู่บ้านปางมะโอดังนี้

การท่องเที่ยวหมู่บ้านปางมะโอถูกกำหนดโดยภาครัฐ

หมู่บ้านปางมะโอ เป็นหมู่บ้านที่ตั้งอยู่ในอำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง ด้านการท่องเที่ยวของหมู่บ้านปางมะโอได้รับการสนับสนุนจากทางพัฒนาชุมชนอำเภอแม่ทะ โดยทุกโครงการที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านปางมะโอ พัฒนาชุมชน อำเภอแม่ทะเป็นผู้คิดและวางแผนในจัดทำทุกโครงการ ซึ่งจัดทำสอดคล้องกับแผนการพัฒนาการท่องเที่ยว นโยบายการพัฒนาการท่องเที่ยวของภาครัฐส่วนกลาง แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ นโยบายการบริหารราชการแผ่นดิน รวมทั้งการคัดเลือกให้เป็นหมู่บ้านเครือข่ายการท่องเที่ยว อำเภอแม่ทะ สนับสนุนให้นำเห็ดหอมเข้าร่วมคัดสรรเป็นสินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์และคัดเลือกหมู่บ้านปางมะโอเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยว OTOP สาเหตุที่การท่องเที่ยวหมู่บ้านปางมะโอถูกกำหนดโดยภาครัฐ เนื่องมาจากข้อค้นพบดังนี้

ประการแรก หมู่บ้านปางมะโอเป็นหมู่บ้านที่มีศักยภาพทางการท่องเที่ยว โดยเป็นหมู่บ้านที่มีปัจจัยพื้นฐานด้านสาธารณูปโภคครบมีพืชเกษตรที่ได้รับความนิยมและเป็นที่รู้จัก คือ เห็ดหอมและกาแฟ ด้วยเหตุนี้ทางพัฒนาชุมชน อำเภอแม่ทะ จึงคัดเลือกเป็นหมู่บ้านปางมะโอเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวของอำเภอแม่ทะในปี พ.ศ. 2547 และ ยังสนับสนุนให้หมู่บ้านปางมะโอส่งเห็ดหอมสดเข้าร่วมคัดสรรสินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ของอำเภอแม่ทะปรากฏว่าได้ระดับ 3 ดาว นอกจากนี้ยังสนับสนุนให้ไร่กาแฟเขลางค์นคร ส่งกาแฟเข้าร่วมการคัดสรรเป็นสินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ โดยใช้ชื่อไร่กาแฟสดจากไร่กาแฟบ้านปางมะโอ ทำให้พืชเกษตรเห็ดหอมและกาแฟเป็นที่รู้จักของ

คนทั่วไป เมื่อเห็ดหอมสามารถผลิตได้มากจึงนำไปแปรรูป เพื่อเป็นการสร้างมูลค่าสินค้าเกษตรเป็นสินค้าเกษตรแปรรูปของหมู่บ้านปางมะโอ คือ น้ำพริกเห็ดหอม เห็ดหอมดอง ต่อมาในปี พ.ศ. 2548 หมู่บ้านปางมะโอได้รับคัดเลือกเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยว OTOP ซึ่งเป็นหมู่บ้าน 1 ใน 9 ของหมู่บ้านท่องเที่ยว OTOP ของจังหวัดลำปางและปี พ.ศ. 2549 คัดเลือกเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบของจังหวัดลำปางการที่เป็นหมู่บ้านท่องเที่ยว OTOP ต้องมีการจัดกิจกรรมเพื่อรองรับการท่องเที่ยว โดยต้องมีความเกี่ยวข้องกับผลิตสินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ทางพัฒนาชุมชน อำเภอแม่ทะจึงกำหนดกิจกรรมการท่องเที่ยวให้กับหมู่บ้านปางมะโอ คือจัดจุดสาธิตการเพาะเห็ดหอมและจัดจุดสาธิตการคั่วกาแฟ นอกจากนี้ยังมีการจัดอบรมมัคคุเทศก์ท้องถิ่นให้กับชาวบ้านปางมะโอ

อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าหมู่บ้านปางมะโอเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยว OTOP ของอำเภอแม่ทะแต่ยังไม่เคยมีนักท่องเที่ยวเข้าไปท่องเที่ยว มีเพียงแต่หน่วยงานของภาครัฐที่ไปศึกษาดูงานโดยติดต่อผ่านทางพัฒนาชุมชนอำเภอแม่ทะ ชาวบ้านจึงยังไม่เคยได้ใช้ความรู้ที่ได้ฝึกอบรมมัคคุเทศก์หมู่บ้านท่องเที่ยวและการขาดความต่อเนื่องในการอบรม รวมทั้งไม่มีการติดตามผลจากการอบรมเนื่องจากไม่มีนักท่องเที่ยวเข้าไปท่องเที่ยว

ประการที่สอง การจัดทำโครงการกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านปางมะโอเกิดจากการสนับสนุนและวางแผนกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยพัฒนาชุมชน อำเภอแม่ทะ ซึ่งได้รับมอบนโยบายจากส่วนกลางและสั่งการให้ชาวบ้านปางมะโอจัดกิจกรรมที่ได้วางแผนงานไว้ เห็นได้จากป้ายชื่อโครงการต่างๆ มีชื่อพัฒนาชุมชนอำเภอแม่ทะเป็นผู้ให้การสนับสนุนในการดำเนินงานทำให้พอทราบว่าเป็นโครงการต่างๆ ที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านปางมะโอ เป็นโครงการที่ถูกลงแผนและให้การสนับสนุนจากพัฒนาชุมชน อำเภอแม่ทะ

พัฒนาชุมชน อำเภอแม่ทะ หลังจากได้รับนโยบายจากส่วนกลางและได้ส่งมอบแผนงานโครงการการท่องเที่ยวให้ทางตัวแทนหรือผู้นำชุมชนปางมะโอเป็นผู้รับนโยบายนำไปดำเนินงานโดยที่ชาวบ้านไม่ได้มีส่วนร่วมในการคิดวางแผนโครงการต่างๆ ซึ่งเป็นรูปแบบการดำเนินงานแบบ Top-Down คือการรับคำสั่งจากภาครัฐมาปฏิบัติโดยที่ชุมชนไม่ได้มีส่วนร่วมใดๆ ไม่ว่าจะเป็นการมีส่วนร่วมในการวางแผนงานและการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ จึงเป็นอุปสรรคที่สำคัญที่อาจทำให้การจัดการท่องเที่ยวไม่ค่อยประสบความสำเร็จถึงแม้จะได้รับการสนับสนุนจากพัฒนาชุมชนอำเภอแม่ทะ จากการสัมภาษณ์ชาวบ้านในหมู่บ้านปางมะโอเรื่องการท่องเที่ยวของหมู่บ้านปางมะโอโดยสรุปแล้วชาวบ้านจะให้ข้อมูลคล้ายกันว่า

“ไม่ค่อยรู้เรื่องเกี่ยวกับการท่องเที่ยวของหมู่บ้านมากนัก เท่าที่ทราบการท่องเที่ยวของหมู่บ้านได้รับการสนับสนุนจากพัฒนาชุมชนอำเภอแม่ทะเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยว OTOP มีการจัดให้

ไปอบรมเกี่ยวกับมัคคุเทศก์ที่อำเภอแม่ทะและพาไปดูงานต่างจังหวัด ส่วนรายละเอียดอื่นต้องไปถามที่พัฒนาชุมชน อำเภอแม่ทะจะข้อมูลมากกว่า”

ประการที่สาม หน่วยงานพัฒนาชุมชน อำเภอแม่ทะ ต้องจัดทำโครงการต่างๆ ตามกระแสนโยบายทางการเมืองที่รัฐบาลสนับสนุนดังเช่น ในปี 2549 รัฐบาลสนับสนุนนโยบายเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัฐบาลจึงได้มอบหมายให้หน่วยงานพัฒนาชุมชนแต่ละจังหวัดทำการคัดเลือกหมู่บ้านที่เหมาะสมจังหวัดละ 1 แห่งเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ หมู่บ้านปางมะโอได้รับการคัดเลือกให้เป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบของจังหวัดลำปาง ซึ่งเป็นโครงการที่มีการต่อยอดมาจากโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยว OTOP ข้อสังเกตบริบทชุมชนต่อเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า หมู่บ้านปางมะโอเป็นชนบทภาคการเกษตรมีเรื่องราวของความพอเพียงในการดำรงชีวิตอยู่แล้ว ทั้งในด้านวิถีชีวิตและการผลิต (ความรู้ ประสบการณ์และภูมิปัญญา) ของคนในชนบทภาคการเกษตรที่ต้องพึ่งพิงระบบธรรมชาติและความสัมพันธ์ของคนในสังคม วัฒนธรรมของคนในชุมชนมีความสอดคล้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่เกิดขึ้นทั้งในระดับบุคคล ครัวเรือนและกลุ่มกิจกรรมต่างๆ สามารถนำไปปฏิบัติได้

เห็นได้ว่าชาวบ้านไม่เข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวและแนะนำให้ไปถามข้อมูลจากหน่วยงานพัฒนาชุมชน อำเภอแม่ทะ ซึ่งเป็นงานหน่วยงานภาครัฐที่เข้าสนับสนุนด้านการท่องเที่ยวของหมู่บ้านปางมะโอ การที่ชาวบ้านไม่มีส่วนร่วมในขั้นตอนของการคิด ตัดสินใจในวางแผนการจัดการท่องเที่ยวของหมู่บ้านจึงทำให้ชาวบ้านขาดความความสนใจและจะดำเนินงานก็ต่อเมื่อได้รับคำสั่งจากทางพัฒนาชุมชน อำเภอแม่ทะให้ปฏิบัติเป็นการมีส่วนร่วมแบบบังคับ (Conceived) ด้วยเหตุนี้ถึงแม้จะได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐเพียงใดแต่การไม่มีส่วนรวมของชุมชนเป็นอุปสรรคที่สำคัญทำให้ไม่สามารถจัดการการท่องเที่ยวได้ สอดคล้องกับแนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน พอสรุปได้ว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นหัวใจที่สำคัญในการพัฒนาท้องถิ่นและชนบท การที่ชุมชนไม่ได้มีส่วนร่วมในขั้นตอนต่างๆ ของการดำเนินงานทำให้ประชาชนขาดความสนใจและไม่สามารถสะท้อนความต้องการของประชาชนได้ จึงทำให้ในการดำเนินงาน โครงการต่างๆ ไม่ประสบความสำเร็จ เนื่องจากขาดความร่วมมือของชุมชน นอกจากการได้รับการสั่งการจากภาครัฐ ในการที่จะให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวต้องมีการประชาสัมพันธ์เพื่อให้เป็นที่รู้จัก แต่เนื่องจากการดำเนินงานในการท่องเที่ยวของหมู่บ้านปางมะโอเป็นไปในรูปแบบของการสั่งการจากภาครัฐ โดยที่ทางภาครัฐเป็นผู้วางแผน จัดการดำเนินงานต่างๆ รวมทั้งการประชาสัมพันธ์ ที่ใช้งบประมาณค่อนข้างมาก จึงมีการทำการประชาสัมพันธ์ไม่มากและเป็นไปในรูปแบบการประชาสัมพันธ์ร่วมกับผลงานของหน่วยงานนั้น การขาดการประชาสัมพันธ์ที่ดีหรือทำประชาสัมพันธ์น้อยอาจทำให้ไม่เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยว

การสนับสนุนการท่องเที่ยวของภาครัฐไม่มีความต่อเนื่อง

หน่วยงานภาครัฐที่มีส่วนเข้ามาสนับสนุนผลักดันให้เกิดการท่องเที่ยวในหมู่บ้านปางมะโอ คือพัฒนาชุมชน อำเภอแม่ทะ โดยโครงการต่างๆไม่มีความต่อเนื่อง ในการทำงานของภาครัฐถ้าหากขาดความชำนาญหรือความเชี่ยวชาญในด้านการท่องเที่ยวอาจทำให้เกิดปัญหาขึ้นได้ อาจส่งผลต่อการส่งเสริมกิจกรรมต่างๆ ทั้งการผลิตสินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์และจัดกิจกรรมหมู่บ้านท่องเที่ยว OTOP เนื่องมาจากข้อค้นพบดังนี้

ประการแรก ในการจัดทำแผนหรือโครงการของทางพัฒนาชุมชน อำเภอแม่ทะจัดทำเป็นโครงการเพื่อให้มีความสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลในช่วงปีหรือสมัยนั้น โดยมีการกำหนดระยะเวลาจัดโครงการเพียง 1 ปีและหลังจากหมดงบประมาณไม่มีการดำเนินการต่อทำให้ขาดความต่อเนื่องของการดำเนินการ

ประการที่สอง การเปลี่ยนแปลงด้านการเมืองมีผลต่อนโยบายที่ส่งมอบนโยบายให้กับทางหน่วยงานท้องถิ่น จึงทำให้โครงการนั้นมีการหยุดชะงักและต้องเปลี่ยนแปลงรูปแบบในการจัดทำโครงการใหม่เพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายที่ทางรัฐบาลปัจจุบันเป็นผู้กำหนด จากความไม่แน่นอนและขาดการสนับสนุนที่ต่อเนื่อง ทำให้ชาวบ้านรู้สึกถึงความไม่มั่นคงในการที่จะดำเนินการด้านการท่องเที่ยวต่อจึงทำให้ขาดความสนใจในด้านการท่องเที่ยว

ประการที่สาม พัฒนาชุมชน อำเภอแม่ทะ ขาดความชำนาญด้านการท่องเที่ยวเมื่อเข้าไปสนับสนุนโครงการด้านการท่องเที่ยวจึงไม่มีความชัดเจนในการดำเนินการ เห็นได้จากการจัดอบรมโครงการมัคคุเทศก์ท้องถิ่นที่ดำเนินการจัดอบรมโดยทางพัฒนาชุมชน อำเภอแม่ทะ ซึ่งจะมีความชำนาญในด้านการส่งเสริมพัฒนา ด้านคุณภาพชีวิตและอาชีพของชาวบ้านมากกว่าด้านการจัดการท่องเที่ยว

ชาวบ้านขาดความสนใจด้านการท่องเที่ยว

การที่หมู่บ้านจะสามารถพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว คนในชุมชนต้องมีความรู้และความสนใจในเรื่องการจัดการท่องเที่ยว เพื่อให้สามารถจัดการการท่องเที่ยวของหมู่บ้านได้ การท่องเที่ยวของหมู่บ้านปางมะโอเกิดจากการเข้าไปสนับสนุนของภาครัฐ และมอบหมายให้ชาวบ้านปางมะโอเป็นผู้ดำเนินงาน จากการสังเกตและการสัมภาษณ์ชาวบ้านปางมะโอในเรื่อง การส่งเสริมให้หมู่บ้านปางมะโอเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรชาวบ้านปางมะโอส่วนใหญ่เห็นว่าน่าจะทำได้แต่ไม่ค่อยให้ความสนใจมากนักและไม่แสดงความคิดเห็นที่คัดค้านดังเช่นการสัมภาษณ์

“ถ้าให้หมู่บ้านเราเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรผมว่าน่าจะเป็นได้ เพราะหมู่บ้านเรามีการเพาะเห็ดหอมและยังเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยว OTOP ผมเคยอบรมเกี่ยวกับมัคคุเทศก์ที่ทางหลวงมาจัด

ให้แต่ไม่เห็นมีนักท่องเที่ยวมาเที่ยวจนถึงเดี๋ยวนี้ จะว่าไปมีหรือไม่มีนักท่องเที่ยวก็ไม่เป็นไร ผมไม่ค่อยมีเวลา เพราะเห็นเห็ดหอมทุกวัน ไม่มีวันหยุด แต่ยังทำส่งขายไม่เพียงพอ” (บุญธรรม สุขพี, สัมภาษณ์ 30 พฤษภาคม 2550) การที่ชาวบ้านขาดความสนใจด้านการท่องเที่ยวอันเนื่องจากข้อค้นพบดังนี้

ประการแรก รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวในหมู่บ้านปางมะโอถูกกำหนดมาจากทางพัฒนาชุมชน อำเภอแม่ทะ โดยชาวบ้านส่วนใหญ่ไม่ค่อยเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวเท่าใดนัก ถึงแม้จะมีกลุ่มชาวบ้านที่เข้าร่วมโครงการอบรมด้านการท่องเที่ยวของทางอำเภอ ซึ่งการจัดอบรมโครงการจัดอบรมมัคคุเทศก์ท้องถิ่น ณ ที่ว่าการอำเภอแม่ทะ เพื่อสนับสนุนโครงการท่องเที่ยวของอำเภอแม่ทะ

ประการที่สอง งบประมาณสนับสนุนในการเดินทางไปอบรมมีจำกัด ในช่วงเริ่มต้นการอบรมมีการจ่ายค่าเดินทางไปให้กับชาวบ้านมีชาวบ้านสนใจเข้าร่วมจำนวนมากแต่พอช่วงหลังไม่มีงบประมาณสนับสนุนค่าเดินทางไปอบรมที่ว่าการอำเภอแม่ทะชาวบ้านต้องออกเงินค่าเดินทางเอง จึงมีชาวบ้านสนใจเข้าร่วมน้อยลงเรื่อยๆ

ประการที่สาม ผู้ที่เข้าร่วมการอบรมโครงการมัคคุเทศก์ท้องถิ่นส่วนใหญ่มักจะเป็นกลุ่มผู้นำชุมชนและชาวบ้านบางกลุ่มที่มีความใกล้ชิดกับหน่วยงานรัฐจึงทำให้ชาวบ้านที่ไม่มีความใกล้ชิดกับกลุ่มผู้นำชุมชนและหน่วยงานรัฐไม่สนใจแต่ถึงแม้จะมีการอบรมการเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่นให้กับหมู่บ้านต่างๆ รวมทั้งหมู่บ้านปางมะโอแต่เป็นการอบรมระยะสั้นและมีงบประมาณจำกัดจึงทำให้การอบรมค่อนข้างน้อย

ประการที่สี่ ชาวบ้านไม่มีองค์ความรู้พื้นฐานทางการท่องเที่ยวและความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยว เมื่อมีการอบรมเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในระยะสั้นจึงทำให้ชาวบ้านไม่ค่อยเข้าใจในเรื่องที่อบรมมากนัก

ประการที่ห้า ทางด้านรายได้ชาวบ้านเห็นว่า การท่องเที่ยวไม่ได้มีประโยชน์กับตนมากเท่าใดนัก เพราะชาวบ้านมีรายได้จากการเพาะเห็ดหอม ส่วนการท่องเที่ยวชาวบ้านไม่มีรายได้จากการท่องเที่ยว เนื่องจากยังไม่เคยมีนักท่องเที่ยวเข้าไปท่องเที่ยว ดังนั้นชาวบ้านจึงไม่เห็นประโยชน์ที่ได้รับจากการท่องเที่ยว ดังเช่น (เสน่ห์ สุขป้อ, สัมภาษณ์ 5 เมษายน 2549) กล่าวว่า “หมู่บ้านเป็นหมู่บ้านที่มีสวยงามอยู่ในเขา มีป่าไม้รอบหมู่บ้านและมีอากาศเย็นสบายดี ถ้าเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเกี่ยวกับการเกษตรก็น่าเป็นไปได้เพราะเรามีเห็ดหอมอยู่ให้คนสนใจมาดูเราเพาะเห็ดหอม แต่ถ้าไม่มีใครมาดูก็ไม่เป็นไรเพราะเรามีรายได้จากเห็ดหอมอยู่แล้ว เดี่ยวนี้เพาะเห็ดหอมไม่พอส่งขาย”

4.3 โอกาส (Opportunities)

การวิเคราะห์โอกาสเป็นปัจจัยภายนอกที่มีส่วนทำให้หมู่บ้านปางมะโอสามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรได้ โดยจากการวิเคราะห์โอกาสดังนี้

รัฐบาลให้การส่งเสริมการท่องเที่ยว

รัฐบาลให้ความสำคัญกับการส่งเสริมและพัฒนากการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่องมาตลอด นับตั้งแต่มีการจัดตั้งองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว เพื่ออำนวยความสะดวกในการรองรับนักท่องเที่ยว กระทั่งในปี พ.ศ. 2522 มีการออกพระราชบัญญัติเปลี่ยนเป็นการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ต่อมาในปี พ.ศ. 2545 มีการจัดตั้งหน่วยงานที่รับผิดชอบด้านการท่องเที่ยวเพิ่มเติมคือ กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ก่อตั้งตามพระราชบัญญัติปรับปรุง กระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. 2545 เพื่อเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ มีภารกิจสำคัญในการบริหารยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวและกีฬาให้เป็นไปเอกภาพและไปในทางเดียวกัน (เอกสารการสัมมนา กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา) การที่ประเทศไทยให้ความสำคัญกับการส่งเสริมการท่องเที่ยว และมีผลต่อการเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวของหมู่บ้านปางมะโอ เนื่องจากข้อค้นพบดังนี้

ประการแรก การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่สร้างรายได้และมีส่วนสำคัญการสร้างความแข็งแกร่งทางเศรษฐกิจของประเทศด้วยการนำเงินตราเข้าประเทศเป็นจำนวนมาก เห็นได้จากข้อมูลของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยปี 2548 ประเทศไทยมีรายได้จากนักท่องเที่ยวต่างชาติจำนวน 367,380 ล้านบาท นอกจากนี้ยังมีการบรรจุแผนพัฒนากการท่องเที่ยวไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ตั้งแต่ฉบับที่ 4 จนถึงปัจจุบันคือ ฉบับที่ 9 ซึ่งในการแผนการพัฒนากการท่องเที่ยวจะถูกบรรจุในนโยบายของหน่วยงานภาครัฐต่างๆ เพื่อจัดทำเป็นแผนส่งเสริมการพัฒนากการท่องเที่ยวโดยเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ซึ่งพัฒนาชุมชน อำเภอแม่ทะ สังกัดกระทรวงมหาดไทย รับนโยบายให้จัดโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวในพื้นที่และเห็นว่าหมู่บ้านปางมะโอมีศักยภาพ จึงได้ส่งเสริมให้เป็นหมู่บ้านท่องเที่ยว

ประการที่สอง อุตสาหกรรมกการท่องเที่ยวทำให้เกิดการสร้างงาน สร้างรายได้ให้ประชาชนเป็นการลดสถานะการว่างงาน เนื่องด้วยอุตสาหกรรมกการท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมภาคบริการ ต้องใช้แรงงานคนในการให้บริการเป็นจำนวนมาก มีส่วนทำให้ระบบเศรษฐกิจของประเทศดีขึ้นด้วย

ประการที่สาม ประเทศไทยมีทรัพยากรทางธรรมชาติที่สามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งเป็นต้นทุนทางธรรมชาติในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว โดยที่ไม่ต้องลงทุน ทั้งนี้ต้องมีการดูแลรักษาและอนุรักษ์ เพื่อให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

รัฐสนับสนุนการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

ปัจจุบันรูปแบบการท่องเที่ยวเกิดขึ้นมากมาย เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวแบบใหม่จึงมีบทบาทที่สำคัญต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวและดึงดูดใจนักท่องเที่ยวให้เข้ามาท่องเที่ยว การท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ที่กำลังได้รับความนิยมและได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาล จึงเป็นโอกาสที่หมู่บ้านปางมะโอสามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร เนื่องจากมีข้อค้นพบดังนี้

ประการแรก การท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวแบบใหม่ที่กำลังได้รับความนิยมสนใจ จากกลุ่มนักท่องเที่ยว เป็นการนำทรัพยากรด้านการเกษตรมาจัดทำเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยว ซึ่งหมู่บ้านปางมะโอ ชาวบ้านประกอบอาชีพ เพาะเห็ดหอม ซึ่งเป็นพืชที่กำลังได้รับความนิยมสามารถนำมาจัดเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวได้

ประการที่สอง รัฐบาลให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยมอบหมายให้ทางการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย จัดทำการศึกษาคู่มือแนวทางพัฒนาและจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร แก่ผู้สนใจประกอบกิจการท่องเที่ยวเชิงเกษตร เพื่อเป็นแนวทางในการประกอบกิจการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร นอกจากนี้ทางกรมส่งเสริมการเกษตรมีหน้าที่ในการช่วยเหลือและดูแลเกษตรกรเห็นถึงความสำคัญกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรจึงได้จัดทำเว็บไซต์การท่องเที่ยวเชิงเกษตร มีข้อมูลกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตร แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ข่าวประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงเกษตรมีการปรับปรุงข้อมูลอยู่ตลอดเวลาและมีคำขวัญในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรว่า

“ท่องเที่ยวเชิงเกษตรไทยเพิ่มรายได้ให้แก่เกษตรกร ทางเลือกใหม่ของนักเดินทาง” เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงเกษตรของประเทศไทย รวมทั้งยังจัดทำจุลสารจดหมายข่าวท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยจัดทำมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547 เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงเกษตรในช่วงนั้นและแนะนำกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของประเทศไทย เป็นช่องทางหนึ่งให้ผู้สนใจจะประกอบกิจการด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ได้ศึกษาและประชาสัมพันธ์กิจกรรมด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตร (www.agrotourism.doae.go.th) เมื่อหมู่บ้านปางมะโอต้องการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรสามารถนำคู่มือดังกล่าวเป็นแนวทางในการดำเนินงาน

การเติบโตของตลาดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

ตลาดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรมีส่วนสำคัญในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร เนื่องจาก การตลาดการท่องเที่ยวเป็นตัวบ่งชี้ถึงโอกาสในการเติบโตของตลาดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ปัจจุบันการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่กำลังได้รับความนิยม เนื่องจากข้อ ค้นพบดังนี้

ประการแรก การท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ที่เกิดขึ้นและค่อยๆ ได้รับความสนใจ จากกระแสของสุขภาพเศรษฐกิจและสภาพสังคมของคนในปัจจุบัน ซึ่งสามารถ วิเคราะห์ตลาดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในเรื่องของพฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะสังคมเมืองที่ต้องมีการแข่งขันในการทำงาน การที่ได้พบเห็นสิ่งแปลกใหม่และได้ พักผ่อนในสภาพแวดล้อมที่แตกต่าง ดังเช่นสังคมชนบท ซึ่งมีวิถีชีวิตที่แตกต่างทั้งด้านสภาพสังคม และสภาพแวดล้อมที่เต็มไปด้วยมิตรไมตรีและธรรมชาติที่สวยงาม มาจัดทำให้เป็นรูปแบบของการ ท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่ได้รับความนิยมขึ้น

ประการที่สอง กระแสรูปแบบเศรษฐกิจพอเพียงที่ต้องการให้คนไทยหันมารู้จักการพออยู่ พอกิน พอเพียงในการใช้ชีวิต รวมถึงการท่องเที่ยวที่เน้นถึงความพอเพียงแต่ในขณะเดียวกันไม่ได้ หมายความว่าไม่ทำให้ท่องเที่ยวเพียงแต่รู้จักการท่องเที่ยวอย่างไรให้ได้ทั้งความเพลิดเพลินและ ความรู้ที่จะนำไปใช้ในชีวิตรได้ ซึ่งการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยว จะได้รับทั้งความเพลิดเพลินและยังได้รับความรู้ทางการเกษตรนำมาประยุกต์ใช้กับชีวิตได้

ประการที่สาม พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่ต้องการท่องเที่ยวยังแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร จากการสำรวจความคิดเห็นต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวชาวไทยในการเดินทางไปยังแหล่ง ท่องเที่ยวเชิงเกษตรของสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทยพบว่า นักท่องเที่ยวชาวไทยมีความสนใจในการเดินทางไปท่องเที่ยวยังแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรประเภท สวนดอกไม้ สวนผลไม้ โดยเฉพาะโครงการพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ กระจายอยู่ทั่วประเทศไทย

4.4 อุปสรรค (Threats)

การศึกษาอุปสรรคที่มีผลต่อหมู่บ้านปางมะโอในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ซึ่งเป็นอุปสรรคภายนอกที่มีผลกระทบต่อหมู่บ้านปางมะโอในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยจากการวิเคราะห์มีดังนี้

การโยกย้ายเปลี่ยนแปลงเจ้าหน้าที่ท้องถิ่น

การเปลี่ยนแปลงจากการโยกย้ายเจ้าหน้าที่หน่วยงานท้องถิ่น คือ พัฒนาชุมชน อำเภอแม่ทะ ที่มีความใกล้ชิดและมีบทบาทในด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชาวบ้านปางมะโอ ซึ่งการโยกย้ายเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนจะมีการหมุนเวียนเปลี่ยนขอบเขตพื้นที่ตามที่ได้รับมอบหมาย เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงเจ้าหน้าที่มักมีการเปลี่ยนแปลงนโยบายหรือการจัดทำโครงการต่างๆ ทำให้โครงการในหมู่บ้านปางมะโอไม่มีความต่อเนื่อง เนื่องจากข้อค้นพบดังนี้

ประการแรก การเปลี่ยนแปลงโยกย้ายเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน อำเภอแม่ทะ ที่มีการโยกย้ายไปยังพื้นที่อื่น พัฒนาชุมชนคนใหม่ต้องใช้เวลาในการศึกษาโครงการที่พัฒนาชุมชนคนเดิมได้ทำไว้ ทำให้ต้องใช้เวลาในการศึกษา จึงมีผลให้โครงการต่างๆ ทั้งโครงการท่องเที่ยวชะลอหรือหยุดชะงัก นอกจากนี้การเปลี่ยนแปลงพัฒนาชุมชนตรงกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองทำให้ต้องมีการปรับเปลี่ยนนโยบายตามรัฐบาลในขณะนั้น

ประการที่สอง เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงนโยบายของรัฐบาลทำให้หน่วยงานท้องถิ่นจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงนโยบายตาม ดังเช่นช่วงยุครัฐบาลอดีตนายกรัฐมนตรีพลตำรวจโททักษิณ มีการผลักดันโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์และโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยว OTOP โดยพัฒนาชุมชนอำเภอแม่ทะได้รับมาดำเนินการโดยนำเห็ดหอมของหมู่บ้านปางมะโอและกาแฟของไร่กาแฟกลางคันกรเป็นสินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์และคัดเลือกหมู่บ้านปางมะโอเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยว OTOP ตามกระแส แต่พอมีการเปลี่ยนแปลงคณะรัฐบาล มีกระแสนโยบายเศรษฐกิจพอเพียงทำให้ทางพัฒนาชุมชนได้จัดโครงการเพื่อตอบสนองนโยบายดังกล่าวโดยคัดเลือกหมู่บ้านปางมะโอเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ ของจังหวัดลำปาง

แต่ถึงแม้ว่า การเปลี่ยนแปลงนโยบายทางการเมืองไม่น่าจะมีผลกับหมู่บ้านมากนัก แต่ความเป็นจริงแล้วหน่วยงานรัฐท้องถิ่นรับนโยบายจากส่วนกลางมาปฏิบัติและพยายามจัดทำโครงการเพื่อให้ตอบสนองกับนโยบายของส่วนกลาง โดยที่ชาวบ้านอาจเกิดความสับสน เนื่องจากมีการจัดโครงการหลายโครงการ โดยที่โครงการเดิมยังไม่เห็นผลที่เกิดขึ้น

สรุปผลการวิเคราะห์ SWOT Analysis ของหมู่บ้านปางมะโอพบว่า หมู่บ้านปางมะโอ ตั้งอยู่ในเขตอำเภอแม่ทะเป็นหมู่บ้านที่มีศักยภาพและปัจจัยพื้นฐานทางการท่องเที่ยวครบทั้ง 3 องค์ประกอบ คือ สิ่งดึงดูดใจ สิ่งอำนวยความสะดวก ระบบสาธารณูปโภคพื้นฐานที่จำเป็นทั้งไฟฟ้าและน้ำประปา สามารถทำการเกษตรได้ตลอดปี มีความปลอดภัยและมีความสะดวกในการเข้าถึง และสามารถเดินทางไปยังหมู่บ้านปางมะโอได้ตลอดปี นอกจากนี้มีจุดแข็งและโอกาสในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรเรื่องสิ่งดึงดูดใจทางการเกษตรที่เริ่มทำการเพาะเห็ดหอมเป็นแห่งแรกของ

ตำบลวังเงิน อำเภอแม่ทะคือ เห็ดหอม และมีกาแฟถึงแม้จะเป็นผลผลิตทางการเกษตรของเอกชนที่มาตั้งในหมู่บ้านปางมะโอ แต่ใช้ชื่อว่าเป็นกาแฟที่มาจากหมู่บ้านปางมะโอถือได้ว่าเป็นพืชเกษตรของหมู่บ้านปางมะโอ ผลผลิตทางการเกษตรทั้งสองชนิดจากหมู่บ้านปางมะโอได้รับการคัดเลือกให้เป็นสินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ของอำเภอแม่ทะ ในระดับ 3 ดาวและหมู่บ้านปางมะโอได้รับการคัดเลือกเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยว นอกจากนี้วิถีชีวิตแบบชนบทมีวัฒนธรรมเชิงเกษตรชุมชนของหมู่บ้านปางมะโอสามารถนำมาเป็นจุดดึงดูดใจได้ ตามหลักในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่ว่าพืชผลเกษตรอย่างเดียวไม่สามารถเป็นดึงดูดใจเพียงพอในการให้คนไปท่องเที่ยวแต่ต้องมีการนำเอาเอกลักษณ์ วัฒนธรรมในการทำการเกษตรรวมทั้งวิถีชีวิตของชุมชนมาเป็นจุดดึงดูดใจ นอกจากนี้การที่รัฐบาลให้ความสนใจในการส่งเสริมการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวเชิงเกษตรรวมทั้งการเติบโตของตลาดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร เป็นโอกาสที่ทำให้หมู่บ้านปางมะโอสามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร เพื่อรองรับกับกลุ่มนักท่องเที่ยวที่สนใจด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

แต่อย่างไรก็ตามหมู่บ้านปางมะโอยังมีจุดอ่อนและอุปสรรคในหลายเรื่องที่มีผลทำให้ยังไม่สามารถจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรได้ การท่องเที่ยวของหมู่บ้านถูกกำหนดโดยภาครัฐและชาวบ้านไม่ได้มีส่วนร่วมและการสนับสนุนการท่องเที่ยวของภาครัฐไม่มีความต่อเนื่อง พัฒนาชุมชน อำเภอแม่ทะเข้ามามีบทบาทต่อหมู่บ้านปางมะโอ ทั้งส่งเสริมเรื่องการทำการเกษตร การจัดการท่องเที่ยว และผลักดันให้หมู่บ้านปางมะโอเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยว OTOP (OTOP Tourism Village) ของจังหวัดลำปาง โดยจัดทำโครงการอบรมมัคคุเทศก์หมู่บ้านท่องเที่ยวและสนับสนุนงบประมาณแต่ประสบปัญหาการอบรมไม่ต่อเนื่องและหยุดชะงัก เนื่องจากหมดงบประมาณทำให้ชาวบ้านขาดความสนใจ

ในการดำเนินงานและจัดการการท่องเที่ยวของหมู่บ้านปางมะโอเกิดจากการสั่งการจากทางภาครัฐ โดยชาวบ้านไม่มีโอกาสแสดงความคิดเห็นถึงแม้ชาวบ้านจะมีส่วนร่วมในการดำเนินงานตามแผนงานที่ทางภาครัฐได้วางไว้แต่เป็นไปในรูปแบบของการมีส่วนร่วมแบบบังคับ ซึ่งตั้งแต่จัดจทำโครงการยังไม่เคยมีนักท่องเที่ยวมาชมหมู่บ้านปางมะโอ ทำให้ชาวบ้านไม่เห็นประโยชน์ที่ได้รับจากการท่องเที่ยว การไม่มีส่วนร่วมและการขาดความสนใจการท่องเที่ยวเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ยังไม่สามารถจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่หมู่บ้านปางมะโอ

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร หมู่บ้านปางมะโอ อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง ผู้ศึกษามุ่งศึกษาเพื่อตอบวัตถุประสงค์ในเรื่องกระบวนการของภาครัฐในการพัฒนาหมู่บ้านปางมะโอเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยว และความเป็นไปได้ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของหมู่บ้านปางมะโอ ผู้ศึกษาได้ใช้แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตร แนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชน แนวคิดการจัดการท่องเที่ยวและแนวคิดต่างๆ ที่ได้ทบทวนมาก่อนหน้านี้ เพื่อเป็นกรอบในการเก็บข้อมูลบริบทของหมู่บ้านปางมะโอและกระบวนการของภาครัฐในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของหมู่บ้านปางมะโอ จากข้อมูลที่ได้ผู้ศึกษานำไปรวบรวมตรวจสอบความถูกต้องและนำไปวิเคราะห์หาความเป็นไปได้ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยการวิเคราะห์ SWOT Analysis (จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรค) ของหมู่บ้านปางมะโอ สามารถสรุปผลการศึกษาและอภิปรายผลรวมทั้งข้อเสนอแนะจากการศึกษาดังนี้

5.1 สรุปผลการศึกษา

จากการศึกษา เพื่อวิเคราะห์ความเป็นไปได้ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของหมู่บ้านปางมะโอและกระบวนการสนับสนุนของภาครัฐให้เป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวโดยนำข้อมูลที่ศึกษามาทำการวิเคราะห์ SWOT Analysis โดยสรุปผลการศึกษาออกเป็น 2 ประการดังนี้

ประการแรก กระบวนการของหน่วยงานภาครัฐในการพัฒนาหมู่บ้านปางมะโอให้เป็นหมู่บ้านท่องเที่ยว จากการศึกษานี้พบว่า การพัฒนาหมู่บ้านปางมะโอเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวเริ่มจากภาครัฐ ซึ่งให้ความสำคัญของการท่องเที่ยวที่เป็นอุตสาหกรรมที่สร้างรายได้ให้กับประเทศ จึงได้กำหนดนโยบาย กลยุทธ์ที่เกี่ยวข้องและมอบหมายให้หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวปฏิบัติตามกลยุทธ์ของภาครัฐที่กำหนดและมอบหมายให้หน่วยงานท้องถิ่น ที่มีหน้าที่ในการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวปฏิบัติตามนโยบายที่มอบไว้

หมู่บ้านปางมะโอ ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ตำบลวังเงิน อำเภอแม่ทะ โดยมีพัฒนาชุมชนอำเภอแม่ทะเป็นผู้รับผิดชอบและดูแลการพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ให้กับชาวบ้าน แต่เดิมมีสภาพความเป็นอยู่ที่ไม่ดีนัก จึงส่งเสริมให้หมู่บ้านปางมะโอเพาะเห็ดหอม เพื่อเป็นการสร้างอาชีพ สร้างรายได้ให้กับชาวบ้านได้มากกว่าการปลูกข้าวไร่และหาของป่า จนกระทั่งประสบความสำเร็จเป็นที่รู้จักทั่วไป

การส่งเสริมการท่องเที่ยวของหมู่บ้านปางมะโอ โดยพัฒนาชุมชนอำเภอแม่ทะ เริ่มในปีในปี พ.ศ. 2547 ทางอำเภอแม่ทะได้จัดโครงการท่องเที่ยว อำเภอแม่ทะเป็นโครงการท่องเที่ยวที่จัดทำ

ให้มีความสอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ รวมทั้งแผนยุทธศาสตร์จังหวัดลำปาง โครงการท่องเที่ยวของอำเภอแม่ทะเป็นโครงการที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวและหมู่บ้านที่มีศักยภาพของอำเภอแม่ทะ โดยมีการจัดอบรมเกี่ยวกับการเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่นให้กับชาวบ้านของหมู่บ้านที่เข้าร่วมโครงการท่องเที่ยวอำเภอแม่ทะ เพื่อเป็นการรองรับการท่องเที่ยวที่จะเกิดขึ้นและคัดเลือกเห็ดหอมและกาแฟของไร่กาแฟกลางคันครที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้านปางมะโอเป็นสินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ OTOP (OTOP : One Tambon One product) ของอำเภอแม่ทะ

ต่อมาในปี พ.ศ. 2548 มีนโยบายของภาครัฐในการพัฒนาหมู่บ้านที่มีสินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ เป็นหมู่บ้านท่องเที่ยว โดยพัฒนาชุมชน อำเภอแม่ทะได้เสนอหมู่บ้านปางมะโอต่อคณะกรรมการคัดสรรหมู่บ้านท่องเที่ยว OTOP (OTOP Tourism Village) ของอำเภอแม่ทะในการคัดเลือกหมู่บ้านท่องเที่ยว OTOP โดยดูจากศักยภาพของหมู่บ้านตามหลักเกณฑ์การคัดเลือกของอำเภอแม่ทะและได้รับการคัดเลือกให้เป็นหมู่บ้านท่องเที่ยว OTOP แห่งที่ 2 ของอำเภอแม่ทะและเป็นอันดับที่ 9 ของจังหวัดลำปาง ส่วนหมู่บ้านท่องเที่ยว OTOP แห่งแรกของอำเภอแม่ทะคือหมู่บ้านเกาะสลักบ้านหลุก จากกระแสนโยบายเศรษฐกิจพอเพียงทำให้พัฒนาชุมชนได้คัดเลือกหมู่บ้านปางมะโอเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบของจังหวัดลำปาง ตามนโยบายของกระทรวงมหาดไทย กรมพัฒนาชุมชน โดยเห็นว่าหมู่บ้านปางมะโอมีทั้ง สินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์และยังเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยว OTOP รวมทั้งวิถีชีวิตของชาวบ้านในการทำการเกษตร พออยู่ พอกินตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง

เห็นได้ว่าการท่องเที่ยวของหมู่บ้านปางมะโอถูกกำหนดโดยภาครัฐตั้งแต่เริ่มแรกแต่ในขณะเดียวกันการสนับสนุนของภาครัฐไม่มีความต่อเนื่อง เนื่องจากนโยบายหรือแผนการดำเนินงานจะถูกกำหนดเป็นแผน 1 ปี ประกอบกับการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองมีผลให้นโยบายของรัฐบาลในช่วงนั้นเปลี่ยนแปลงไปตามกระแสทางการเมือง สังคม รวมทั้งการโยกย้ายของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน อำเภอแม่ทะ เมื่อการดำเนินงานการท่องเที่ยวถูกกำหนดโดยภาครัฐจึงทำให้ชาวบ้านขาดความสนใจทางด้านการท่องเที่ยว ถึงแม้ว่าหมู่บ้านปางมะโอจะเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยว OTOP แต่ยังไม่มียุทธศาสตร์เดินทางไปท่องเที่ยวมีเพียงกลุ่มของผู้ที่ต้องการมาศึกษาดูงานโดยพัฒนาชุมชน อำเภอแม่ทะเป็นพามาศึกษาดูงานส่วนใหญ่เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ

ประการที่สอง ความเป็นไปได้ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของหมู่บ้านปางมะโอ จากการศึกษา พบว่า หมู่บ้านปางมะโอยังไม่สามารถจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรได้ ถึงแม้จะมีศักยภาพ

ในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร มีจุดแข็งในด้านพืชผลการเกษตรที่มีให้คหอมและกาแฟเป็นที่รู้จักทั่วไป รวมทั้งวิถีชีวิตของชาวบ้านและการสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของภาครัฐ

ถึงอย่างไรก็ตามจุดอ่อนและอุปสรรคที่พบเป็นตัวบ่งชี้ว่าหมู่บ้านปางมะโอยังไม่สามารถจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรสาเหตุจากการสนับสนุนด้านการท่องเที่ยวจากทางภาครัฐไม่ต่อเนื่องและเป็นเพียงนโยบายที่ส่งต่อมาจากนโยบายของส่วนกลาง ให้นักท่องเที่ยวท้องถิ่นรับมาปฏิบัติตามแผนงานและมอบหมายให้ชาวบ้านปางมะโอเป็นผู้ปฏิบัติตาม เป็นการดำเนินงานในรูปแบบ Top-Down โดยชาวบ้านไม่ได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นในการวางแผนการท่องเที่ยวของหมู่บ้านจึงทำให้ชาวบ้านขาดความสนใจในการท่องเที่ยวของหมู่บ้าน การขาดองค์ความรู้และความสนใจด้านการท่องเที่ยวของชาวบ้านปางมะโอ ถึงแม้ว่าชาวบ้านจะได้รับการฝึกอบรมภาคทฤษฎีหมู่บ้านท่องเที่ยว แต่ในปัจจุบันยังไม่มีนักท่องเที่ยวเดินทางไปท่องเที่ยวชาวบ้านจึงไม่เคยได้ใช้ประโยชน์จากการอบรมส่วนกลุ่มที่เดินทางไปยังหมู่บ้านมีเพียงกลุ่มหน่วยงานภาครัฐที่เข้าไปศึกษาดูงานประกอบกับชาวบ้านมีอาชีพและมีรายได้จากการเพาะเห็ดหอม จึงทำให้ชาวบ้านไม่เห็นประโยชน์ที่ได้จากการท่องเที่ยว

ทั้งนี้ถึงแม้ในปัจจุบันหมู่บ้านปางมะโอยังไม่สามารถจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในหมู่บ้านได้แต่ในอนาคตถ้าหมู่บ้านปางมะโอมีการจัดการจุดอ่อนและอุปสรรคต่างๆ โดยเฉพาะหน่วยงานภาครัฐที่เข้ามาสนับสนุนการท่องเที่ยวของหมู่บ้านปางมะโอ ควรให้ชาวบ้านปางมะโอในทุกครัวเรือนได้มีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวของหมู่บ้าน โดยอาศัยความร่วมมือของชาวบ้านปางมะโอเป็นไปในรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism) โดยการกระตุ้นให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผนและการดำเนินกิจกรรมทางการท่องเที่ยว เมื่อชาวบ้านได้เข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวจึงทำให้เกิดความสนใจและวางแผนกับเอกลักษณ์วัฒนธรรมของชุมชนและให้ความร่วมมือทุกด้านในการพัฒนาการท่องเที่ยวของหมู่บ้าน ซึ่งความร่วมมือจะเป็นตัวแปรที่สำคัญในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอาจทำให้สามารถจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในหมู่บ้านปางมะโอได้ในอนาคต

5.2 อภิปรายผล

การศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของหมู่บ้านปางมะโอ อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง ผู้ศึกษาได้มีข้อสังเกตที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาครั้งนี้หลายประการโดยได้นำหลักการและแนวคิดต่างๆที่ได้ศึกษาค้นคว้ามาตั้งแต่ต้นเพื่อนำมายืนยันในการสนับสนุนให้การศึกษานี้ให้มีความสมบูรณ์มากขึ้น โดยสามารถอภิปรายผลการศึกษาดังนี้

หมู่บ้านปางมะโอมีศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเนื่องมาจากมีปัจจัยพื้นฐานทางการท่องเที่ยว มีสิ่งดึงดูดใจทางพืชเกษตรเป็นที่รู้จักทั่วไป คือเห็ดหอม และกาแฟ มีสิ่งอำนวยความสะดวกด้านระบบสาธารณูปโภคพื้นฐานครบทั้งระบบไฟฟ้า น้ำประปาและมีความสะดวกในเส้นทางไปยังหมู่บ้านปางมะโอและสามารถเดินทางยังหมู่บ้านได้ตลอดปี สอดคล้องกับแนวคิดของ ชูสิทธิ์ ชูชาติ (2546) ที่กล่าวว่า แนวคิดปัจจัยพื้นฐานการท่องเที่ยวรวมถึงองค์ประกอบแหล่งท่องเที่ยวมีส่วนต่อการส่งเสริมและการพัฒนาการท่องเที่ยว เป็นแนวทางที่ผู้ประกอบการต้องให้ความสนใจและคำนึงถึง เพื่อให้นักท่องเที่ยวที่จะเข้ามาใช้บริการในแหล่งท่องเที่ยวเกิดความพึงพอใจสูงสุด นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของ บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2542 :22) ที่กล่าวว่า การที่จะมีนักท่องเที่ยวเข้าไปเยี่ยมชมทรัพยากรท่องเที่ยวใดๆ ต้องขึ้นอยู่กับสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว การมีสิ่งอำนวยความสะดวกและการมีเส้นทางคมนาคมเข้าถึงได้สะดวก ในทำนองเดียวกัน Collier and Haraway (อ้างในชูสิทธิ์ ชูชาติ, 2544 : 41) มีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันว่าแหล่งท่องเที่ยวต้องประกอบด้วย สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว การมีสิ่งอำนวยความสะดวกและการมีเส้นทางคมนาคมเข้าถึงได้สะดวก จึงทำให้นักท่องเที่ยวเข้าไปเที่ยวชมยังแหล่งท่องเที่ยว การที่หมู่บ้านปางมะโอมีศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยว จึงทำให้ทางพัฒนาชุมชนอำเภอแม่ทะเข้ามาส่งเสริมให้เป็นหมู่บ้านท่องเที่ยว

กระบวนการจัดการให้หมู่บ้านปางมะโอเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยว เริ่มจากทางพัฒนาชุมชนอำเภอแม่ทะเป็นหน่วยงานที่ได้รับมอบหมายให้ดูแลด้านการท่องเที่ยวของอำเภอแม่ทะ เห็นว่าหมู่บ้านปางมะโอมีศักยภาพสามารถพัฒนาเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยว ตามโครงการท่องเที่ยวของอำเภอแม่ทะและกรมพัฒนาชุมชน โดยในโครงการต่างๆ พัฒนาชุมชน อำเภอแม่ทะเป็นผู้ดำเนินการและพยายามจัดทำให้มีความสอดคล้องกับนโยบายของภาครัฐส่วนกลางในการส่งเสริมการท่องเที่ยวและมอบนโยบายต่อให้กับหน่วยงานท้องถิ่นรับมาปฏิบัติตามนโยบายที่กำหนดไว้และยังมีการจัดทำโครงการอบรมมัคคุเทศก์หมู่บ้านท่องเที่ยวเพื่อสนับสนุนโครงการดังกล่าว การดำเนินงานของพัฒนาชุมชนอำเภอแม่ทะมีความสอดคล้องกับแนวคิดของ อร สีแพร (2543) ที่กล่าวว่า การส่งเสริมและสนับสนุนการท่องเที่ยวโดยหน่วยงานรัฐในด้านหนึ่งเป็นการสนับสนุนช่วยเหลือชาวบ้านที่ขาดโอกาส ความรู้ความเข้าใจให้มีโอกาสได้รับประโยชน์และความรู้จากการท่องเที่ยว แต่ในด้านหนึ่งการดำเนินการดังกล่าวเป็นนโยบายจากภาครัฐในพื้นที่ที่ได้รับจากส่วนกลางและมีความจำเป็นต้องดำเนินการเพื่อสนองนโยบายนั้น ซึ่งเป็นพัฒนาแบบบนสู่ล่าง อีกทั้งผู้ที่สนับสนุนเองก็ขาดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบการจัดการท่องเที่ยว และขาดความเข้าใจในความต้องการของชาวบ้านและคนในชุมชนจึงทำให้การพัฒนาการท่องเที่ยวไม่ประสบความสำเร็จ สอดคล้องกับแนวคิดของพลอยศรี โปราณานนท์ (2544) กล่าวว่า การดำเนินการวางแผน

พัฒนาการท่องเที่ยวที่ขุมักจะถูกเตรียมการโดยหน่วยงานกลางของรัฐ เป็นการกำหนดนโยบายและดำเนินการวางแผนจากส่วนกลางลงไปสู่ท้องถิ่น (Top-Down) ซึ่งตามหลักแล้วในการที่ชุมชนใดจะเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ประชาชนในพื้นที่ควรจะมีส่วนร่วมในการดำเนินการต่างๆ เพราะถ้าขาดความร่วมมือจากคนในชุมชนทำให้การท่องเที่ยวในพื้นที่นั้นไม่ประสบความสำเร็จ

เห็นได้ว่าโครงการที่เกิดขึ้นนอกจากเป็นโครงการที่ถูกกำหนดโดยพัฒนาชุมชน อำเภอแม่ทะ โดยที่ชาวบ้านหมู่บ้านปางมะโอไม่ได้มีส่วนร่วมในการวางแผนงานทำให้ชาวบ้านไม่ค่อยสนใจในเรื่องการท่องเที่ยว ประกอบกับการสนับสนุนในการจัดการโครงการเป็นเพียงระยะสั้นตามกำหนดระยะเวลาของโครงการและไม่มีการดำเนินงานต่อเนื่อง การท่องเที่ยวที่ถูกกำหนดและตั้งการเป็นจุดอ่อนของหมู่บ้านปางมะโอ นอกจากการสั่งการให้ชาวบ้านปฏิบัติตามแต่การสนับสนุนมีความไม่ต่อเนื่องและการขาดความชำนาญของหน่วยงานรัฐ เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ชาวบ้านหมู่บ้านปางมะโอขาดความสนใจในการจัดการท่องเที่ยวในหมู่บ้านเป็นไปในทางเดียวกับแนวคิดของ ปรินญา เวสรัทธ์และคณะ (อ้างใน ชัยฉกร พรภาณวิชัย, 2544) กล่าวว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาท้องถิ่นและชนบท ไม่มียุคใดและประเทศใดที่พัฒนามาโดยปราศจากการร่วมมือของประชาชน นอกจากความร่วมมือของประชาชนในท้องถิ่นแล้ว หน่วยงานภาครัฐมีบทบาทที่สำคัญในการส่งเสริมทางด้านความร่วมมือทางด้านการท่องเที่ยว นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดของ เจมส์ แอล เครตัน (2544) กล่าวไว้ว่า กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการซึ่งประชาชนมีความกังวลมีความต้องการและมีทัศนคติที่จะมีส่วนร่วมกับทางภาครัฐในการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจร่วมกัน ซึ่งเป็นกระบวนการสื่อสารคือการมีการตัดสินใจทั้งภาครัฐและประชาชนร่วมกัน โดยมีเป้าหมายโดยรวม เพื่อจะให้เกิดการตัดสินใจที่ดีขึ้นและการได้รับการสนับสนุนจากประชาชน

ปัจจุบันหมู่บ้านปางมะโอยังไม่สามารถจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรได้เนื่องจากมีข้อจำกัดและอุปสรรคในหลายด้าน ซึ่งถ้าหากจะพัฒนาเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงเกษตรต้องเป็นไปแบบค่อยเป็นค่อยไปและมีการศึกษารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับหมู่บ้าน สอดคล้องกับแนวคิดของ อร สีแพร (2543) ได้กล่าวว่าการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมมีข้อจำกัดด้านเงินทุนต้องดำเนินงานอย่างรอบคอบ ค่อยเป็นค่อยไปโดยต้องใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ในทางเดียวกันถึงแม้จะมีอุปสรรคจากการรับคำสั่งจากหน่วยงานรัฐเพียงอย่างเดียวแต่ก็มีโอกาสดีคือการที่ภาครัฐเข้ามาสนับสนุนหมู่บ้านปางมะโอให้เป็นหมู่บ้านท่องเที่ยว ทั้งนี้ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวไม่ใช่เพียงแต่ทางหน่วยงานรัฐเขียนแผนโครงการและให้ชาวบ้านปฏิบัติตามแต่ควรมีการศึกษา เพื่อประกอบการตัดสินใจในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

นอกจากนี้ยังต้องมีการนำเอาวัฒนธรรมเอกลักษณ์ท้องถิ่นมาเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมการท่องเที่ยวทำให้การท่องเที่ยวเชิงเกษตรมีความน่าสนใจสอดคล้องกับการศึกษาของสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2544: 6-36) กล่าวว่าการพัฒนาหมู่บ้านเป็นหมู่บ้านเชิงเกษตรไม่เพียงแต่มีสินค้าเกษตรเท่านั้น ในหมู่บ้านต้องเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่มีสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว มีการนำเอกลักษณ์หรือความโดดเด่นด้านวัฒนธรรมเชิงเกษตรชุมชนมาใช้เป็นจุดขายและต้องมีการรับรอง สนับสนุนจากคนในชุมชนทั้งนี้คนในชุมชนต้องมีส่วนร่วมในการจัดการโดยมีการแบ่งบทบาทหน้าที่ของคนในชุมชน นอกจากนี้สินค้าเกษตรต้องมีการผสมผสานการพัฒนาทรัพยากรประเภทอื่นเพื่อเกิดการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ แนวคิดนี้ยังสอดคล้องกับแนวความคิดของ มนัส สุวรรณ (2540 : 38) ที่กล่าวว่าพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้ประสบความสำเร็จมิใช่เพียงว่ามีสถานที่แล้วปรับปรุงสภาพให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวก็สามารถทำได้ต้องมีสิ่งที่จะต้องนำมาประเมิน เพื่อประกอบการตัดสินใจ ไม่ว่าจะเป็นความปรารถนาของนักท่องเที่ยว ความสะดวกในการเดินทางเข้าถึงและการรองรับของพื้นที่ต่อการเดินทางเข้ามาของนักท่องเที่ยว

กรณีตัวอย่างหมู่บ้านในต่างประเทศที่ประสบความสำเร็จในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรสามารถเป็นแนวทางหนึ่งในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของหมู่บ้านปางมะโอ คือหมู่บ้าน Mengkuang Titi ประเทศมาเลเซีย ซึ่งประสบความสำเร็จในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยผ่านขั้นตอนการพัฒนาและปรับปรุงรูปแบบมาก มีการนำออกขายทางอินเทอร์เน็ตและจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่มีรูปแบบเฉพาะและมีการผสมผสานแหล่งท่องเที่ยวประเภทอื่นๆ ในท้องถิ่นเข้าด้วยกัน เพื่อสร้างความดึงดูดใจและจัดที่พักแบบโฮมสเตย์ โดยชาวบ้านจะมีอาชีพทำการเกษตรและผลิตสินค้าพื้นเมืองจำหน่าย นักท่องเที่ยวที่เข้าไปท่องเที่ยวจะได้สัมผัสกับวิถีชีวิตดั้งเดิมของชาวบ้าน โดยชาวบ้านยังคงรักษาขนบประเพณีดั้งเดิมเป็นสิ่งดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวเข้าไปท่องเที่ยว ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่มีชื่อเสียงของประเทศมาเลเซีย (สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2544)

ส่วนในประเทศไทยแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่ประสบความสำเร็จดังเช่น สวนวังทิพย์ จังหวัดนครนายกเป็นสวนเกษตรผสมผสาน สวนดอกดาหลา พร้อมฟังเพลงจากเจ้าของสวนที่มีฉายา ศิลปินดาหลาภายในไร่ มีบริการจัดที่พักแบบโฮมสเตย์บรรยากาศในสวน มีหลากหลายราคาให้เลือก นักท่องเที่ยวจะได้เดินเที่ยวชมสวนพร้อมกับฟังเพลงจากเจ้าของสวน ส่วนกลางคืนมีกิจกรรมรอบกองไฟ เป็นที่รู้จักทั่วไปและมีการประชาสัมพันธ์ในจุลสารการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของกรมส่งเสริมการเกษตร (www.agrotourism.doae.go.th)

ในอนาคตหมู่บ้านปางมะโอมีโอกาสในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรในเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยสามารถนำการท่องเที่ยวด้านการเกษตรของหมู่บ้านมาผสมกับการท่องเที่ยวของอำเภอแม่ทะโดยจัดเป็นหมู่บ้านเห็ดหอม ตามแนวคิดการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรในเครือข่ายการท่องเที่ยวของ สถาบันวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2544: 6-9) ที่กล่าวไว้ว่าการจัดแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรผสมกับแหล่งท่องเที่ยวประเภทอื่นจนเป็นสินค้าเดียวกัน ซึ่งอาจไม่เป็นจุดหมายในการเดินทางจึงกำหนดเป็นจุดการท่องเที่ยวในเครือข่ายการท่องเที่ยว ซึ่งอาจเป็นแหล่งผลิตการเกษตรและตลาดเกษตรกร เพื่อสร้างให้เป็นจุดท่องเที่ยวสร้างชื่อเสียงให้สินค้าเกษตร ทั้งนี้ต้องเปิดโอกาสให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการคิด วางแผนในทุกขั้นตอนของการจัดการท่องเที่ยวของหมู่บ้านรวมทั้งเปิดโอกาสให้ชาวบ้าน ได้แสดงความคิดเห็น ทำให้ทราบถึงความต้องการของชาวบ้านและกระตุ้นให้ชาวบ้านเกิดความสนใจ นอกจากการมีให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมแล้วควรศึกษารูปแบบการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่เหมาะสมให้กับหมู่บ้านปางมะโอ โดยต้องดำเนินการด้วยความระมัดระวังมีการวางแผนและการจัดการที่ดีเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่ยั่งยืนต่อไป โดยหน่วยงานภาครัฐอาจเป็นผู้ให้คำแนะนำ ข้อเสนอแนะในการดำเนินงานเป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างชาวบ้านและหน่วยงานภาครัฐ อันนำไปสู่ความร่วมมือกันในการพัฒนาการท่องเที่ยวต่อไป

5.3 ข้อเสนอแนะ

การศึกษาครั้งนี้ผู้ศึกษามีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาถึงกระบวนการของภาครัฐในการพัฒนาหมู่บ้านปางมะโอให้เป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวและวิเคราะห์ความเป็นไปได้ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรหมู่บ้านปางมะโอ หลังจากการศึกษาแนวคิดต่างๆ นำมารวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ SWOT Analysis ของหมู่บ้านปางมะโอ นำมาสรุปผลการศึกษาและอภิปรายผลการศึกษาแล้ว ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะสำหรับชาวบ้านหมู่บ้านปางมะโอ พร้อมทั้งข้อเสนอแนะสำหรับหน่วยงานภาครัฐที่เข้าไปส่งเสริมการท่องเที่ยวของหมู่บ้านปางมะโอ นำไปสู่การจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของหมู่บ้านในอนาคต โดยมีข้อเสนอแนะดังนี้

5.3.1 ข้อเสนอแนะสำหรับหมู่บ้านปางมะโอในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในอนาคต

การศึกษาถึงความเป็นไปได้ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของหมู่บ้านปางมะโอผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะแก่ชาวบ้านหมู่บ้านปางมะโอ โดยอาจจะมิประโยชน์ในการพัฒนาหมู่บ้านปางมะโอเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรในอนาคต โดยมีข้อเสนอแนะดังนี้

การที่หมู่บ้านปางมะโอจะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรควรมีการจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวของหมู่บ้านปางมะโอ นอกเหนือจากโครงการเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยว OTOP ที่ทางพัฒนาชุมชน อำเภอแม่ทะเป็นผู้จัดทำ โดยเปิดโอกาสให้ชาวบ้านในชุมชนมีส่วนร่วมในขั้นตอนการคิด วางแผนและการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว ควรมีการจัดตั้งคณะกรรมการในการดำเนินงานการท่องเที่ยวของหมู่บ้านและการจัดประชุมภายในหมู่บ้านในการระดมความคิดเห็นของชาวบ้านในการจัดการท่องเที่ยว โดยมีหน่วยงานภาครัฐเป็นที่ปรึกษาและให้คำแนะนำสอดคล้องกับแนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชนของ พลอยศรี โปราณานนท์ (2544) ที่กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางแผนการพัฒนาการท่องเที่ยว มีวัตถุประสงค์ เพื่อผลประโยชน์ของประชาชนในพื้นที่และการที่ประชาชนในพื้นที่มีส่วนร่วมในการตัดสินใจวางแผนและพัฒนาทำให้เห็นถึงผลประโยชน์ที่จะได้รับ ตลอดจนทำให้เกิดการสนับสนุนกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง ซึ่งการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่สามารถสะท้อนความต้องการของประชาชนในพื้นที่ได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้ข้อเสนอแนะนี้จะสามารถดำเนินการสำเร็จได้ขึ้นอยู่กับความร่วมมือของคนในชุมชน

นอกจากนี้ควรให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและร่วมมือกัน ในการปรับปรุงภูมิทัศน์บริเวณศาลาชมวิวและลานค้าชุมชนที่อยู่หน้าบริเวณหมู่บ้านให้มีความสวยงามเช่น ปลูกดอกไม้ หรือจัดเป็นสวนหย่อมเล็ก ๆ เพื่อดึงดูดความสนใจแก่ผู้ที่ขับรถผ่านไปมาและการสร้างมูลค่าและความน่าสนใจให้กับเห็ดหอม โดยมีการจัดทำอาหารที่ทำมาจากเห็ดหอมโดยร่วมกับทางไร้กาแพเจलगันคร จัดทำเป็นร้านอาหารขายกาแพ ควบคู่กับอาหารที่ทำมาจากเห็ดหอม เพื่อให้บริการแก่ผู้สัญจรผ่านไปมาเป็นการเป็นการประชาสัมพันธ์หมู่บ้านได้อีกทางหนึ่ง โดยต้องอาศัยความร่วมมือและสนับสนุนจากทางหน่วยงานพัฒนาชุมชน อำเภอแม่ทะเข้ามาให้คำแนะนำ ทั้งนี้ในการพัฒนาให้หมู่บ้านปางมะโอต้องได้รับความร่วมมือจากชาวบ้านปางมะโอเป็นสำคัญจึงจะประสบความสำเร็จได้

5.3.2 ข้อเสนอแนะสำหรับหน่วยงานรัฐในการเข้าไปส่งเสริมให้หมู่บ้านปางมะโอเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร

หน่วยงานภาครัฐที่เข้าไปดูแลหมู่บ้านปางมะโอ คือพัฒนาชุมชน อำเภอแม่ทะควรเข้าไปส่งเสริมให้ชาวบ้านจัดการท่องเที่ยวด้วยตัวของชาวบ้านเองด้วยรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism) โดยการกระตุ้นให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในลักษณะที่เป็นกระบวนการพัฒนาโดยให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การรวมกลุ่มรวมกลุ่มร่วมประชุม เพื่อร่วมวางแผน การตัดสินใจ การระดมทรัพยากรในท้องถิ่น มีการบริหารจัดการ การติดตาม ตรวจสอบและประเมินผลจากการท่องเที่ยวและให้ชาวบ้านปางมะโอได้รับผลประโยชน์ที่

เกิดจากการพัฒนาการท่องเที่ยวของหมู่บ้าน โดยทางพัฒนาชุมชน อำเภอแม่ทะเป็นที่ปรึกษาให้จะทำให้ในการพัฒนาหรือในการจัดการการท่องเที่ยวของหมู่บ้านปางมะโอ ซึ่งจะทำให้ชาวบ้านในหมู่บ้านปางมะโอเกิดความสนใจและพึงพอใจจนเกิดความร่วมมือกันในการพัฒนาการท่องเที่ยวของหมู่บ้านและหน่วยงานภาครัฐควรมีการติดตามผลงานในการเข้าไปสนับสนุนในการจัดการท่องเที่ยวของหมู่บ้านปางมะโอเป็นระยะๆ เพื่อเป็นการช่วยเหลือชาวบ้านในกรณีที่เกิดปัญหาทำให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนและอาจจะนำชาวบ้านไปทัศนศึกษาแหล่งท่องเที่ยวหมู่บ้านเชิงเกษตรที่ประสบความสำเร็จในประเทศไทย เพื่อเป็นแนวทางให้ชาวบ้านในการพัฒนาให้หมู่บ้านปางมะโอเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงเกษตรต่อไป

The logo of Chiang Mai University is a circular emblem. In the center is a detailed illustration of an elephant standing and facing left. Above the elephant's head is a traditional Thai umbrella (parasol). The entire emblem is enclosed within a circular border. The Thai text 'มหาวิทยาลัยเชียงใหม่' is written along the top inner edge of the circle, and 'CHIANG MAI UNIVERSITY 1964' is written along the bottom inner edge. There are decorative floral motifs on either side of the elephant.

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

บรรณานุกรม

กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. “โครงการท่องเที่ยวเกษตร ปีท่องเที่ยวไทย 2541 – 2542”. 2541.

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. **ท่องเที่ยวเกษตรทั่วถิ่นไทย**. 2546.

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. **โครงการปีท่องเที่ยวไทย 2541 – 2542**. กรุงเทพฯ : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2540.

เจมส์ แอล เครตัน. **คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจของชุมชน**.

สถาบันพระปกเกล้าและมูลนิธิธิดาเซีย. 2544.

ชวลิต ชูชาติ. **อุตสาหกรรมท่องเที่ยว**. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์.

สถาบันราชภัฏเชียงใหม่. 2546 หน้า 4–5.

ชัยนุคร พรภาณุวิชัย. **การมีส่วนร่วมของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองแพร่ต่อการพัฒนาสถานะ แวดล้อมชุมชน**. โรงพยาบาลแพร่. 2544.

เดชา ไต้สูงเนิน. **การบริหารจัดการท่องเที่ยวเกษตร กรณีศึกษา บ้านม่วงคำ ตำบลโป่งแยง**

อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่. การค้นคว้าแบบอิสระ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. 2543.

ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์. **การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ศักดิ์โสภณ การพิมพ์. 2527.

นิรชน คลธ์ธันวาร. **การท่องเที่ยวเชิงเกษตร**. หนังสือพิมพ์ผู้จัดการรายวัน, 30 (พฤศจิกายน 2544).

นิตยสารเชิงข่าว-วิเคราะห์รายเดือน **ธุรกิจท่องเที่ยว ปีที่ 15 ฉบับที่ 5 เดือนพฤษภาคม 2545** หน้า 22-23 .

นันทกา เตชะสุวรรณ. **การดำเนินงานของกลุ่มอาชีพเพาะเห็ดหอมบ้านปางมะโอ**.

สำนักพัฒนาชุมชน จังหวัดลำปาง. กรมพัฒนาชุมชน. 2548.

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. **การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน**. เชียงใหม่ : คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. 2542.

_____ . **อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว**. กรุงเทพฯ : ศูนย์วิชาการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. สำนักพิมพ์เพรส แอนด์ดีไซน์ จำกัด. 2548.

พลอยศรี โปราณานนท์. **การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยว**. เชียงใหม่ : คณะมนุษยศาสตร์

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. 2544.

มนัส สุวรรณ. **นิเวศศึกษา**. สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์. กรุงเทพฯ. 2540.

ยุริพรรณ แสนใจยา. แนวทางการพัฒนาไร้ชาสู่วิรูปห์ อำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงรย เป็น

แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร. การค้นคว้าแบบอิสระ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. 2545.

รัญจวน ทองรุต. ฟาร์มสเตย์ในนิวซีแลนด์. จุลสารการท่องเที่ยว. 2545

ราไพพรรณ แก้วสุริยะ. เกษตรสัญจร. บริษัท ศรีเอท มายด์ จำกัด. (จุลสารการท่องเที่ยว) 2542.

รามศรี พรหมชาติ. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตร :

กรณีศึกษา บ้านโป่ง ตำบลป่าไผ่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่. การค้นคว้าแบบอิสระ

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. 2545.

วรพล วัฒนเหลืออรุณ. การท่องเที่ยวเชิงเกษตรในระบบเหมืองฝายของภูมิปัญญาชาวบ้าน

: กรณีศึกษา หมู่บ้านห้วยอีค่าง ตำบลเมวิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่.

การค้นคว้าแบบอิสระ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการอุตสาหกรรม

การท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. 2544.

วรรณา วงษ์วานิช. ภูมิศาสตร์การท่องเที่ยว. โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. กรุงเทพฯ. 2546.

ศุภชัย ยาวะประภาส และคณะ. การบริหารแผนงานโครงการพัฒนาท้องถิ่นและชนบท.

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชวนพิมพ์. 2540.

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย. การศึกษาเพื่อกำหนดแนวทางการ

พัฒนาและจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร. กรุงเทพฯ : ฝ่ายบริการอุตสาหกรรมและ

ที่ปรึกษา. 2544.

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาแห่งประเทศไทย. โครงการศึกษาเพื่อจัดทำแผนปฏิบัติการพัฒนา

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวแห่งชาติในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่9

พ.ศ. 2545 –2549. กรุงเทพฯ. 2544.

สุดารัตน์ แสงจำนงค์. แนวทางการพัฒนาศูนย์ฝึกฝิ่งเพื่อการเกษตร อำเภอกาญจนดิษฐ์

จังหวัดสุราษฎร์ธานีเป็นแหล่งท่องเที่ยวแบบยั่งยืน. การค้นคว้าแบบอิสระ

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. 2545.

สุภาพค์ จันทวานิช. วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พิมพ์ครั้งที่ 9. 2543.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี.

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 พ.ศ.2545- 2549. กรุงเทพฯ:

ศึกษาภัณฑ์พาณิชย์. 2544.

สมบัติ กาญจกิจ. **นันทนาการและอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว**. สำนักวิทยาศาสตร์การกีฬา.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพฯ. 2544.

สร้อยศรี อาสาสมัครพกิจ. **“การท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม (Agrotourism)”**. จุลสารการท่องเที่ยว

ปีที่ 16 เล่มที่ 1 (มกราคม-มีนาคม 2540): 41-44.

สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดลำปาง. **แผนพับประชาสัมพันธ์ หมู่บ้านท่องเที่ยว OTOP**

จังหวัดลำปาง.

สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดลำปาง. **แผนพับประชาสัมพันธ์ หมู่บ้านท่องเที่ยว OTOP**

หมู่บ้านปางมะโอ. จังหวัดลำปาง.

อร สี่แพร. **ลักษณะเฉพาะของเกษตรกรรมที่สนับสนุนโครงการท่องเที่ยวจังหวัดนครราชสีมา**

และพื้นที่ต่อเนื่อง. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. กรุงเทพฯ: ศรีเอท มายด์. 2544.

(จุลสารการท่องเที่ยว)

อรอนงค์ ฤชาฤทธิ. **ศักยภาพของตำบลสัมปทวนการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร**. วิทยานิพนธ์

สาขาเทคโนโลยีที่เหมาะสมเพื่อการพัฒนาทรัพยากร คณะสิ่งแวดล้อมและ

ทรัพยากรศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล. 2545.

อัศวิน แสงพิบูล. **การท่องเที่ยวเชิงเกษตร : ท่องเที่ยวสวนผลไม้ไทย.**

: ภาควิชาการโรงแรมและการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต. 2546.

อุทุมพร (ทองอุไทย) จามรมาน. **การทำวิจัยเชิงสำรวจ**. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

2537.

“อุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทยยุคใหม่ ในเวทีโลก” วันที่ 2 กรกฎาคม 2547 ห้องวิภาวดีบอลรูม

โรงแรมโซฟิเทล เซ็นทรัลพลาซ่า ลาดพร้าว : กรุงเทพฯ (เอกสารประกอบการสัมมนา)

Holinhoij, Jurgen H. (1996). **A New Concept of Tourism Insight . Germany: Institute for**

Scientific Cooperation..

McGehee, N.and Kim, K. (2004). **Motivation for Agri-Tourism Entrepreneurshi:**

Journal of Travel Research [online], SAGE Publications. Vol. 43, No. 2: 161-170.

Available <http://jtr.sagepub.com>

Roberts, L. and Hall, D. (2001), **Rural Tourism and Recreation: principles to practice**
:147-155 .

Timothy, J. Forsyth. (1995), **Tourism and Agricultural Development in Thailand: Annals**
of tourism research. vol.22, No4, 877 – 900.

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2548. ระบบออนไลน์. แหล่งที่มา
<http://www.2.tat.or.th2tatnew.php> (10 ธันวาคม 2548).

เห็ดหอม. 2548. ระบบออนไลน์. แหล่งที่มา
<http://www.ist.cmu.ac.th/research/mushroom> (10 ธันวาคม 2548).

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. 2548. “ยุทธศาสตร์การพัฒนการท่องเที่ยวประเทศไทย”.
ระบบออนไลน์. แหล่งที่มา
<http://www.mots.go.th/strategy/sumstrategy/files/slideo122.htm>(12 ธันวาคม 2548).

จังหวัดลำปาง. “ยุทธศาสตร์การพัฒนการท่องเที่ยวจังหวัดลำปาง”. 2548.
ระบบออนไลน์. แหล่งที่มา
<http://www.lampang.go.th> (12 ธันวาคม 2548).

คณะอำนวยการ โครงการ OTO Product Champion. “คู่มือเกณฑ์การคัดสรรสุดยอด หนึ่งตำบล
หนึ่งผลิตภัณฑ์ไทย (Handbook for the Selection of OTO Product Champion - OPC)”
ระบบออนไลน์. แหล่งที่มา
<http://www.cdd.go.th> (30 เมษายน 2550).

ข่าวการสัมมนา เรื่อง ก้าวต่อไปของการส่งเสริม OTO. 2550. ระบบออนไลน์. แหล่งที่มา
<http://www.thaisnews.com/prdnews/suff/exam/north/13pangmao.htm>
(22 มิถุนายน 2550).

กรมส่งเสริมการเกษตร. 2550. ระบบออนไลน์. แหล่งที่มา
<http://www.agrotourism.doae.go.th> (23 มิถุนายน 2550).

ประโยชน์ของเห็ดหอม. 2550. ระบบออนไลน์. แหล่งที่มา
<http://chiangrai.doae.go.th/wiangpapao/wpp6.htm> (23 มิถุนายน 2550).

ประโยชน์ของกาแฟ. 2550. ระบบออนไลน์. แหล่งที่มา
<http://www.coffee-kaffa.com/coffee-2.htm> (23 มิถุนายน 2550).

รายนามผู้ให้สัมภาษณ์

- สว่าง สะพานแก้ว. พัฒนาการอำเภอแม่ทะ. สัมภาษณ์ 21 มีนาคม 2548 และ 1 เมษายน 2549.
- นันทกา เตชะสุวรรณ. นักพัฒนาชุมชน 5. สัมภาษณ์ 4 มีนาคม 2549.
- คำแปง ไชยป้อม. ผู้ใหญ่บ้าน หมู่บ้านปางมะโอ. สัมภาษณ์ 20 มีนาคม 2549.
- วาสนา คำมาจันทร์. สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลวังเงิน. สัมภาษณ์ 10 มีนาคม 2549.
- ทวีลิน ศิริทองทวี. ชาวบ้านหมู่บ้านปางมะโอ. สัมภาษณ์ 5 เมษายน 2548.
- พิกุล สายวงศ์ไย. ชาวบ้านหมู่บ้านปางมะโอ. สัมภาษณ์ 5 เมษายน 2548.
- เสน่ห์ สุขป้อ. ชาวบ้านหมู่บ้านปางมะโอ. สัมภาษณ์ 5 เมษายน 2548.
- ตุ๊ก. ชาวบ้านหมู่บ้านปางมะโอ. สัมภาษณ์ 5 เมษายน 2548.
- พันธ์ศักดิ์ ศรีวงษ์. เจ้าของไร่กาแฟเขากลางคันคร. สัมภาษณ์ 2 มกราคม 2548.
- นพวรรณ ณ ภูโต. พนักงานไร่กาแฟเขากลางคันคร. สัมภาษณ์ 27 มีนาคม 2548.
- นิตยา เหล่าเจริญ. พนักงานไร่กาแฟเขากลางคันคร. สัมภาษณ์ 27 มีนาคม 2548.
- ยายเอี้ย อิงอาน. ชาวบ้านหมู่บ้านปางมะโอ. สัมภาษณ์ 30 เมษายน 2550.
- เตียง สายวงศ์ไย. ชาวบ้านหมู่บ้านปางมะโอ. สัมภาษณ์ 30 เมษายน 2550.
- บุญธรรม สุขพี. ชาวบ้านหมู่บ้านปางมะโอ. สัมภาษณ์ 30 เมษายน 2550.
- โกตา. ชาวบ้านหมู่บ้านปางมะโอ. สัมภาษณ์ 30 เมษายน 2550.

ภาคผนวก

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ภาคผนวก

โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP : One Tambon One Product) และ โครงการหมู่บ้านท่องเที่ยว OTOP (OTOP Tourism Village)

(สรุปมาจาก <http://www.thaitambon.com/OTOP/Info/Info1.htm> และ http://www.tourism.go.th/otop_tourism_village)

พัฒนาชุมชนเป็นหน่วยงานที่ดำเนินการพัฒนาชนบทโดยมุ่งเน้นการพัฒนาคนเริ่มตั้งแต่เด็กเยาวชน สตรี ประชาชนทั่วไปและองค์กรประชาชน ด้วยวิธีการให้การศึกษาและพัฒนาสร้างเสริมอาชีพให้แก่ชาวชนบทตลอดจน การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานสิ่งแวดล้อมชุมชน โดยเฉพาะการสร้างเสริมด้านรายได้ถึงปัจจุบัน กรมพัฒนาชุมชน ได้ส่งเสริมให้มีการจัดตั้งกลุ่มอาชีพและในทุกๆปีจัดมีการประกวดตำบลพัฒนาดีเด่น เพื่อแสดงถึงผลการพัฒนาในทุกๆ ด้าน ทั้งด้านระเบียบชุมชน วัฒนธรรม อาชีพ รายได้ กลุ่มองค์กร กิจกรรมพัฒนาชุมชนหรือการมีส่วนร่วม เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีในทุกจังหวัดทั่วประเทศเพื่อเป็นการส่งเสริมและสนับสนุนนโยบายทางการท่องเที่ยวของรัฐบาล การสร้างเสริมอาชีพ รายได้ให้แก่ประชาชนในชนบท โดยมีโครงการที่สนับสนุน คือ

1. โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP : One Tambon One Product)

เป็นโครงการที่ทางรัฐบาลได้แถลงต่อรัฐสภาว่า รัฐบาลจะจัดทำโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์หรือ OTO : One Tambon One Product เพื่อให้คนในแต่ละชุมชนใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นนำมาพัฒนาสินค้า โดยทางรัฐพร้อมจะเข้าไปช่วยเหลือในด้านความรู้สมัยใหม่และด้านการบริหารจัดการ เพื่อเป็นการเชื่อมโยงสินค้าจากชุมชนไปยังกลุ่มลูกค้าในตลาดในประเทศและต่างประเทศ โดยใช้ระบบเครือข่ายทางอินเทอร์เน็ตและมีการกำหนดระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยคณะกรรมการอำนวยการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์แห่งชาติ ปี พ.ศ. 2544 เพื่อเป็นการส่งเสริมกระบวนการท้องถิ่นสร้างชุมชนเข้มแข็ง การสร้างงาน สร้างรายได้ให้แก่ชุมชนโดยชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้และการเข้าไปมีส่วนร่วมของชุมชน ในการนำทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่นมาพัฒนาให้เป็นสินค้าและผลิตภัณฑ์ ที่มีทั้งจุดเด่นมีคุณภาพและมูลค่าเพิ่ม มีความสอดคล้องกับวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของตน การจัดทำสินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ต้องมีการระดมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของคนในชุมชนเพื่อให้ได้สิ่งที่ดีที่สุด ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงการรื้อฟื้นด้านวัฒนธรรมประเพณีในแต่ละท้องถิ่น ให้สอดคล้องอย่างเหมาะสมและมีเอกลักษณ์เฉพาะของหมู่บ้านหรือตำบลให้เป็นที่ยอมรับทั่วไป ซึ่งในการจัดทำกิจกรรมหลักที่สำคัญของสินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์หรือ OTO : One Tambon One Product พอสรุป คือ การขยายสินค้าท้องถิ่นไปยังตลาดโดยที่ต้องให้ผลิตภัณฑ์นั้นสอดคล้องกับวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นเพื่อเป็นการอนุรักษ์จุดเด่นของท้องถิ่น รวมทั้งการ

พัฒนาคุณภาพของสินค้า การขยายเครือข่ายจากตลาดท้องถิ่นไปสู่ตลาดในประเทศและต่างประเทศ การผลิตและคิดค้นผลิตภัณฑ์ขึ้นเองในท้องถิ่น อาศัยความรู้ ความสามารถของคนในชุมชนให้มีส่วนร่วม โดยมีหน่วยงานของภาครัฐ จังหวัด กระทรวง กรม กอง ต่างๆ เป็นผู้คอยให้คำแนะนำและการสนับสนุนด้านเทคโนโลยี การคิดค้นอุปกรณ์หรือเครื่องมือต่างๆ การสร้างบุคลากรที่มีคุณภาพของท้องถิ่น โดยที่ชุมชนต้องคอยเลือกเฟ้นผู้ที่มีความรู้และสามารถมองการณ์ไกลสามารถวางแผนในระยะยาวที่เป็นที่ยอมรับของคนในท้องถิ่นมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเพื่อช่วยกันแก้ไขปัญหาและการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่จะผลิตขึ้น ซึ่งจากกิจกรรมของสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ทำให้เห็นได้ว่า ผู้ที่จะขับเคลื่อนโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์หรือให้ประสบความสำเร็จได้ประชาชนที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่นต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการโครงการนั่นเอง

2. โครงการส่งเสริมหมู่บ้านท่องเที่ยว

ทางพัฒนาชุมชนได้ใช้ชื่อว่าโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยว OTOP (OTOP Tourism Village) ให้ความหมายไว้ว่าเป็นหมู่บ้านที่ผลิตสินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ที่มีคุณภาพระดับ 3-5 ดาวมีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวมีกระบวนการผลิตสินค้าที่น่าสนใจ มีตำนานและเรื่องราวของประวัติความเป็นมาของหมู่บ้านที่น่าสนใจมีสภาพบรรยากาศน่าหลงใหล โดยได้มีการกำหนดเป้าหมายส่งเสริมหมู่บ้านใน 76 จังหวัดให้มีหมู่บ้านท่องเที่ยวจังหวัดละ 1-5 หมู่บ้าน ในการคัดเลือกหมู่บ้านท่องเที่ยว OTOP กรมพัฒนาชุมชนจะให้ทางพัฒนาชุมชนของท้องถิ่นนั้นเป็นผู้คัดเลือกโดยให้คัดเลือกหรือพัฒนากลุ่มอาชีพต่างๆ ที่มีผลผลิตหรือผลิตภัณฑ์ที่มีคุณค่า มีคุณภาพเป็นที่ยอมรับทั่วไปโดยเฉพาะหมู่บ้าน ตำบล ที่มีความสมบูรณ์และพร้อมทางด้านสภาพแวดล้อมวิถีชีวิตวัฒนธรรม รวมทั้งมีขนบธรรมเนียมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนมาเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ เพื่อเชิญชวนให้นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศเข้าไปสัมผัสและเยี่ยมชมขั้นตอนวิธีการผลิตหรือเลือกซื้อผลิตผลและผลิตภัณฑ์ในแหล่งผลิตของประชาชนในชุมชนทำให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสกับความ เป็นจริงของชนบทสอดคล้องนโยบายทางสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยว และกีฬาได้เข้ามาดำเนินงาน"โครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชื่อมโยงหมู่บ้านท่องเที่ยว OTOP ในระยะที่ 1 " อยู่ในปีงบประมาณ 2547 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชื่อมโยงหมู่บ้านท่องเที่ยว OTOP ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวนำร่องที่มีศักยภาพและยั่งยืนเพิ่มรายได้ให้กับชุมชนที่ผลิตสินค้า OTOP ระดับ 3-5 ดาวเป็นการยกระดับเศรษฐกิจในท้องถิ่นเพิ่มจำนวนและเพิ่มระยะเวลาพำนักของนักท่องเที่ยวและเพิ่มศักยภาพในการพัฒนาสินค้าและบริการของประเทศให้ได้มาตรฐาน

โดยสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยวได้วางแนวทางการส่งเสริมการพัฒนาหมู่บ้านต่างๆ ที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวสูงและมีเอกลักษณ์โดดเด่นในแต่ละชุมชนเน้นถึงสินค้า OTOP ที่มีชื่อเสียงภายในชุมชนนั้นๆเป็นชุมชนที่มีวัฒนธรรมอันดีให้เป็นหมู่บ้านท่องเที่ยว OTOP โดยการใช้

หลักการพัฒนาหมู่บ้านท่องเที่ยว OTOP เพื่อให้หมู่บ้านท่องเที่ยว OTOP เป็นทางเลือกในการสร้างรายได้ให้กับชุมชนที่ผลิตสินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ มีการสร้างความเชื่อมโยงระหว่างวิถีชีวิตชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการท่องเที่ยวเป็นการสร้างรายได้และมูลค่าเพิ่มให้กับชุมชน

นอกจากนี้ ยังเป็นการสร้างความเข้าใจของนักท่องเที่ยวในกระบวนการผลิตและคุณค่าของสินค้า OTOP และชาวซึ่งในฝีมือและทักษะของผู้ผลิตชาวบ้านไทยอีกทั้งเป็นการส่งเสริมให้ผู้ซื้อสินค้า OTOP เข้าใจภูมิปัญญาชุมชนท้องถิ่นที่สำคัญ เพื่อยกระดับการให้บริการแก่นักท่องเที่ยวและเพิ่มทักษะด้านการสื่อสารกับกลุ่มนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ ความเป็นมืออาชีพในการให้บริการและการผลิตสินค้ารวมทั้งความสะอาดและมาตรฐานบริการด้านอาหารและสาธารณสุข

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	นางสาวเกษณีย์ สัตตรัตน์ขจร
วันเดือนปีเกิด	17 ธันวาคม 2518
ประวัติการศึกษา	<p>ปีการศึกษา 2536 สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนลำปางกัลยาณี</p> <p>ปีการศึกษา 2540 สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาการตลาด คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยโยนก</p> <p>ปีการศึกษา 2542 สำเร็จการศึกษาระดับประกาศนียบัตร สาขาวิชาภาษาจีน มหาวิทยาลัยชนชาติยูนนาน ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน</p>

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
 Copyright© by Chiang Mai University
 All rights reserved